

Matica

broj
no.
1-2

siječanj-veljača
january-february
2019.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

Faust Vrančić – Junak našeg doba

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume **LXIX**
Broj / No. **1-2/2019**

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko Rupiċ,
Hrvoje Salopek

Tajnica / Secretary
Snjezana Radoš

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilĉek

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAĀKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr

Naslovnica: Iz ergele Āakovo
(foto: Silvija Butkoviĉ)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI ĉitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i biljeŹe stalan
porast posjeĉenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim
iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima
u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

- **BANERI**
- **SPONZORIRANI ĀLANAK**
- **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522
mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matiss.hr

Kolumne

7
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica)

21
Jezični podsjetnik
(Sanja Vulić)

24
Povjestice
(Željko Holjevac)

27
Jadranski otoci
(Marjana Kremer)

30
Endemi u Hrvatskoj
(Darko Mihelj)

50
Klikni – idem doma
(Vesna Kukavica)

57
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić)

- 4** Registar hrvatskih subjekata izvan RH
- 6** Zakon o hrvatskom državljanstvu
- 8** Hrvati u Luksemburgu
- 9** Iz aktivnosti HBZ-a Amerike
- 10** Bečki bal u znaku Slavonije
- 11** Veliko prelo u Subotici
- 12** Hrvatski sokol Dinko Franulic Harasic iz Čilea
- 14** Riječka kroatistička škola
- 17** Srebrni jubilej Zimske škole hrvatskoga folklora
- 20** 95. obljetnica utemeljenja HKUD Prigorec
- 22** Kulturne veze Italija – Hrvatska
- 33** Prijevodi hrvatske književnosti na svjetske jezike
- 34** Noć muzeja u RH
- 35** Obljetnica Poljudske ljepotice
- 36** Hrvatski muzej arhitekture
- 38** Kazališna povijest Pule
- 40** Šumarski muzej u Bošnjacima

- 41** Hrvatski glazbenici u svijetu
- 42** Seminar Stvaranje kazališta
- 44** Katoličke misije iz Njemačke: Göppingen i Geislingen
- 46** Hrvatska zaklada za znanost
- 48** In memoriam Marija Zrno
- 52** Obljetnica slastičarskog suvenira Bajadera
- 53** Fotografski projekt Damira Fabijanića
- 54** Naše redovnice u Argentini
- 58** Hrvatsko-češke kulturne veze
- 59** Sjećanje na Bogdana Radicu
- 60** Umjetnički projekt Lare Badurine iz Rijeke
- 64** Nova knjiga o Hrvatima iz Slovenije
- 65** Ekologija
- 66** Očuvanje baštine
- 68** Riječka udruga Primorski Hrvat
- 70** Rijeka – europska prijestolnica kulture 2020.
- 72** Crorama
- 74** Sport

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske

Tekst i foto: **Središnji državni ured za Hrvate izvan RH**

Registar hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske (Registar) je pilot projekt Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (Ured) kojim se promiče umrežavanje i suradnja Hrvata diljem svijeta te njihovo povezivanje s Republikom Hrvatskom. Registar je digitalna baza podataka i komunikacijska mreža, dostupna na www.registarhrvataizvan-hrvatske.hr. Radi veće pristupačnosti sučelje Registra i svi njegovi sastavni dijelovi su, pored hrvatskog, dostupni i na engleskom, njemačkom i španjolskom jeziku na pripadajućim alternativnim domenama: www.registryofcroatsabroad.com, www.registerderkroatenausserhalb-kroatiens.com, www.registrodecroata-sfueradecroacia.com.

UMREŽAVANJE I SURADNJA HRVATA DILJEM SVIJETA S HRVATIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bazu podataka čine zapisi o Hrvatima izvan Republike Hrvatske (RH) kao fizičkim osobama te zapisi o udrugama, poduzećima, vjerskim organizacijama i drugim vrstama pravnih osoba koje su povezane s Hrvatima izvan RH. Korisnici Registra imaju priliku uspostaviti gospodarsku, kulturnu, obrazovnu, znanstvenu, sportsku ili drugu vrstu suradnje s Hrvatima iz matične domovine i cijeloga svijeta. Pritom je omogućena i izravna komunikacija između svih korisnika te primanje obavijesti o mogućnostima ostvarenja njihovih profesionalnih i osobnih interesa.

REGISTRIRAJTE SE I IZRADITE ZAPIS O SEBI!

Kako bi korisnicima postale dostupne sve mogućnosti i prednosti Registra, po-

trebno je registrirati se i prijaviti u sustav te izraditi zapis za fizičku i/ili pravnu osobu. Izradom zapisa i upisom u Registar, korisnici postaju vidljivi te mogu uspostaviti komunikaciju i suradnju s drugim korisnicima Registra u cilju realizacije njihovih interesa.

Projekt je pokrenut u skladu s odredbama Zakona o odnosima RH s Hrvatima izvan RH te je u skladu s jednim od zaključaka Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH iz 2017. Jedan od specifičnih ciljeva Registra je uspostava zbirke podataka koja treba doprinijeti sveobuhvatnosti i sustavnosti ostvarivanja javnih politika RH prema Hrvatima izvan RH.

GDJE GOD ŽIVJELI I KOJE GOD PODRUČJE ZASTUPALI, USPOSTAVITE KOMUNIKACIJU I SURADNJU

Umrežavanjem Hrvata diljem svijeta te njihovim povezivanjem s matičnom domovinom nastoji se doprinijeti jačanju investicijskog potencijala RH, ali i izvo-

znih prilika za gospodarstvo RH. Registrom se mogu pospješiti i drugi oblici suradnje RH s Hrvatima izvan RH kao i međusobna suradnja korisnika Registra. Stoga Registar može služiti kao resurs i kao instrument za mnogobrojne aktivnosti tijela javne uprave RH usmjerene prema Hrvatima izvan RH.

Pilot faza projekta provodila se od kraja rujna 2018. do kraja siječnja 2019. i bila je namijenjena prvenstveno Hrvatima iz Argentine, Njemačke i Sjedinjenih Američkih Država. Međutim, i tijekom pilot faze pristup Registru je bio otvoren i za ostale korisnike, neovisno o državi njihova prebivališta. Tri države u pilot fazi projekta su služile kao geografske varijable reprezentativnog uzorka na kojem se vrši mjerenje uspješnosti projekta te njegova evaluacija.

Pri evaluaciji pokazatelja iz pilot faze projekta potrebno je istaknuti činjenicu nepostojanja službenih evidencija o broju Hrvata izvan RH kojima bi na sustavan i metodološki ujednačen način bili obuhvaćeni svi Hrvati izvan RH

pa su pri planiranju projekta korištene općepoznate procjene o broju Hrvata u pojedinoj državi. Stoga, te s obzirom da se radi tek o procjenama, koje mogu značajno odstupati od stvarnog stanja, evaluaciji ovog projekta, što uključuje i mjerenje određenih statističkih poda-

taka, pristupit će se s razumnom mjerom rezerve.

Budući da se Registrom prikupljaju i prikazuju podaci o fizičkim osobama, tijekom njegove izrade velika je pozornost bila posvećena potrebnom usklađivanju s odredbama Opće uredbe o zaštiti podataka (GDPR) u odnosu na zaštitu osobnih podataka fizičkih osoba. Tako korisnici Registra u svakom trenutku imaju kontrolu koje podatke žele javno objaviti, koje podatke žele otkriti tijekom eventualne komunikacije s drugim korisnicima Registra, a koje žele zadržati samo za sebe.

REGISTAR OTVARA MOGUĆNOST POVEZIVANJA GLOBALNE HRVATSKE OBITELJI – PRIDRUŽITE SE!

Registar je jedinstveno rješenje u komparativnoj praksi u odnosu na države s velikim brojem pripadnika naroda izvan granica njihovih matičnih domovina s obzirom da ne postoje slična inozemna rješenja. Posebice se to odnosi

na obuhvat podataka koji se Registrom prikupljaju kao i na mogućnost ostvarenja brojnih vrsta suradnje među korisnicima Registra. Naime, slična inozemna rješenja usmjerena su uglavnom na prikupljanje ograničenog obuhvata podataka i to samo u odnosu na pravne osobe. Pritom su slična rješenja nerijetko usmjerena samo na jednu vrstu suradnje, primjerice poslovnu ili obrazovnu. Registar se od ostalih komparativnih rješenja također razlikuje i u dijelu svoje funkcionalnosti, gdje korisnici (dakle i fizičke i pravne osobe) mogu opisati svoje konkretne interese, objaviti ih kao svojevrsne oglase te ih učiniti vidljivim drugima kako bi ostvarili inicijalnu komunikaciju i time pokušali realizirati svoje interese.

Ured je, s ciljem poticanja što većeg broja Hrvata izvan RH na prijavu u Registar, tijekom pilot faze, provodio i promotivnu kampanju koja je realizirana korištenjem raznih komunikacijskih kanala kao što je predstavljanje Registra u televizijskim i radijskim programima emitiranim u RH i u inozemstvu, putem Interneta u vidu digitalnog marketinga, uz asistenciju kontaktnih centara RH, krovnih i sektorskih udruga i institucija Hrvata izvan RH, članova Savjeta Vlade RH, mreže hrvatske katoličke misije, kao i putem drugih institucija.

MALIM KORACIMA VIRTUALNOG PROSTRANSTVA OSTVARUJMO ZAJEDNO SVOJE CILJEVE!

Središnji slogan projekta je *Svjetski je biti Hrvat!* čime je Ured želio istaknuti snažan i pamtljiv slogan koji odiše optimizmom i ponosom. Njime se neizravno komunicira i činjenica da se radi o platformi koja svima koji se na nju odazovu pruža mogućnosti i razne perspektive. Slogan je središnji potpis promotivne kampanje, ali je istovremeno i modularan, s obzirom da jasno komunicira razna područja interesa prema kojima se korisnici Registra spajaju i ostvaruju svoje interese.

Do kraja siječnja 2019. u Registru je bilo registrirano više od 2.300 korisnika iz cijelog svijeta. Upisano je gotovo 1.200 zapisa fizičkih osoba iz 50-ak država svijeta te oko 250 zapisa pravnih

osoba povezanih s Hrvatima izvan RH iz 20-ak država svijeta. Pri tome su, promatrajući globalno od pokretanja pilot projekta do danas, posjetitelji stranice Registra dolazili iz preko 150 država svijeta. Tijekom pilot faze projekta razmijenjeno je oko 150 poruka među korisnicima Registra čija se komunikacija može nastaviti te intenzivirati na drugim platformama i na druge načine o čemu Ured kao vlasnik ovog projekta nema uvida, budući da u potpunosti postupi u skladu s navedenim pravilima za zaštitu osobnih podataka korisnika.

Trenutačni pokazatelji su očekivani s obzirom na ograničene materijalne, ljudske i tehnološke resurse dostupne u pilot fazi projekta, što ima i posredan učinak na promotivne aktivnosti. Registar, kao projekt s velikim potencijalom, korisnici tek trebaju upoznati i slu-

Registar - digitalna baza podataka i komunikacijska mreža na sučelju vašeg računala premošćuje i jezičnu barijeru, komunicirajući uz hrvatski na još tri svjetska jezika.

žiti se svim prednostima koje on nudi u cilju ostvarenja svojih interesa. Stoga će u sljedećim fazama razvoja projekta veći naglasak biti stavljen na promotivne aktivnosti kako bi Registar bio vidljiviji što većem broju potencijalnih korisnika i kako bi se istaknule sve njegove mogućnosti. U tom smislu, daljnji upisi u Registar, pretraga zapisa unutar Registra te komunikacija između korisnika Registra nastaviti će se i nakon završetka pilot faze ovog projekta bez ikakvog prostornog ili vremenskog ograničenja, a Registar će, s određenim implementiranim unaprjeđenjima na temelju povratnih informacija korisnika, ostati raspoloživ i u produkcijskoj inačici. ■

ENG *The Registry of Croatian Entities Abroad is a pilot project spearheaded by the Central State Office for Croats Abroad that aims to promote networking and collaboration among Croats around the world, and to create bridges between these communities and Croatia. This digital database and communication network offers an interface in four languages and can be found at www.registarhrvataizvanhrvatske.hr.*

Lakše do hrvatske putovnice

Državljanstvo će ubuduće moći zatražiti svi potomci iseljenika u ravnoj liniji srodstva, a ne samo sinovi, unuci i praunuci, kao do sada, a na istu kategoriju stranaca odnosi se i oslobađanje od znanja hrvatskoga jezika i latiničnog pisma, hrvatske kulture i društvenog uređenja

Tekst: **Željko Rupić**

Polovicom prosinca prošle godine Vlada Republike Hrvatske uputila je u saborsku proceduru Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu. Osnovne intencije spomenutih izmjena i dopuna, pokrenutih na inicijativu predsjednika Vlade, su afirmacija hrvatskog iseljeničtva i nastojanje da se i ovim putem pomogne u rješavanju demografskih pitanja uz olakšan postupak dobivanja državljanstva za pripadnike hrvatskoga naroda u inozemstvu te hrvatskih iseljenika. Kako prenosi HINA, u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Hrvatske ocjenjuju da su ove izmjene Zako-

Povećava se dobna granica za prijavu u evidenciju hrvatskih državljana do navršene 21. godine života osobe.

na o hrvatskom državljanstvu "jedan od najvećih iskoraka Vlade prema Hrvatima izvan Hrvatske" te da će iseljenička zajednica njima biti vrlo zadovoljna.

Ako Sabor prihvati stajališta Vlade i usvoji Prijedlog Zakona, značit će to zapravo ukidanje limita koja su hrvatskom iseljeničtvu vezano uz ovo pitanje postavljeni 2011. godine kada je generacijsko ograničenje i znanje jezika i pisma uvedeno pod objašnjenjem da je zbog "brojnih zahtjeva proizlazilo da iseljenicima hrvatsko državljanstvo treba isključivo radi ulaska bez viza i mogućnosti rada u razvijenijim zemljama svijeta" te da "ostaje upitno stvarno konzumiranje državljanstva statusa hrvatskih iseljenika".

Sada Vlada Prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu, u odredbama koje se odnose na stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom, djeteta rođenog u inozemstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njegova rođenja hrvatski državljanin, povećava dobnu granicu za

prijavu u evidenciju hrvatskih državljana do navršene 21. godine života osobe, kako bi joj se dala mogućnost da sama podnese prijavu za svoj upis u knjigu državljana ako su njezini roditelji navedeno propustili učiniti do njezine punoljetnosti. Prijedlogom se mijenja i odredba važećega zakona o redovitom načinu stjecanja hrvatskog državljanstva na način da se ne uvjetuje poslovnom sposobnošću osobe.

PRIJE 8. LISTOPADA 1991.

Među najznačajnijim promjenama su i izostavljanje generacijskog ograničenja za stjecanje hrvatskog državljanstva za potomke iseljenika u ravnoj liniji i njihove bračne drugove pa će ubuduće državljanstvo moći zatražiti svi potomci hrvatskih iseljenika u ravnoj liniji srodstva, a ne samo sinovi, unuci i praunuci, kao do sada. Na istu kategoriju stranaca odnosi se i oslobađanje obveze udovoljavanja pretpostavci znanja hrvatskoga jezika i latiničnog pisma, hrvatske kulture i društvenog uređenja. Dodatno se precizira pojam iseljenika iz Republike Hrvatske na način da se propisuje kako se iseljenikom smatra osoba koja se iz Republike Hrvatske iselila prije 8. listopada 1991. godine.

Za bračne drugove osoba čije bi primanje u hrvatsko državljanstvo predstavljalo interes za RH propisuje se uvjet življenja u Republici Hrvatskoj s odobrenim boravkom u trajanju od jedne godine, a u slučaju stjecanja hrvatskog državljanstva osobe čije bi primanje u hrvatsko državljanstvo predstavljalo interes za RH predlaže se mogućnost da, osim nadležnog ministarstva, mišljenje o postojanju interesa države za primitak stranca u hrvatsko državljanstvo može dati i nadležni središnji državni ured.

Prijedlogom ovoga zakona, uz ostalo, predlaže se i davanje svečane prisege osobe koja hrvatsko državljanstvo stječe naturalizacijom. ■

ENG A recent bill submitted to Parliament seeks to amend the Citizenship Act to facilitate acquiring citizenship for ethnic Croats abroad and Croatian emigrants. The proposed amendments would scrap a limit on the number of generations that have passed since the initial emigration, such that citizenship could be sought by all direct descendants of Croatian emigrants.

Etnografsko pismo i dijaspora

Prigodom obljetnice rođenja osnivača hrvatske etnologije Antuna Radića prisjetili smo se etnografskog pisma u Hrvata posvećenog našim ljudima u pokretu, od europskog susjedstva do prekooceanskih odredišta

Nakon sto pedesete obljetnice rođenja stiže nam i godina 2019. u kojoj obilježavamo stotu obljetnicu smrti etnologa, pisca i političara Antuna Radića (Trebarjevo Desno, 11. VI. 1868. – Zagreb, 10. II. 1919.). Riječ je o velikanu hrvatske kulturne povijesti s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Vlastite poglede Radić iznosi s velikom privrženosti hrvatskome narodu, što ga svrstava u red naših najistaknutijih intelektualaca. Svojim etnološkim istraživanjima utjecao je na političko djelovanje brata Stjepana. Antun Radić isticao je povezanost nacionalnog oslobođenja sa socijalnim, upozoravajući da se samim oslobađanjem tuđinskoga nacionalnog tlačenja ne postiže potpuna narodna sloboda. Stoga ideja Antuna Radića o povezivanju *nacionalnog* i *socijalnog* kao neodvojivih čimbenika emancipacije hrvatskoga naroda danas, u vrijeme globalizacije, aktualnija je nego ikad iako već četvrt stoljeća uživamo neovisnost i punu stvaralačku slobodu suvremene Republike Hrvatske. Smatra ga se utemeljiteljem hrvatske etnologije. Studirao je slavensku filologiju u Zagrebu i Beču te diplomirao 1892. godine. U disertaciji *O nekim eshatološkim motivima u hrvatskoj književnosti* osvrnuo se i na folkloristiku. Uz hrvatski jezik znao je desetak jezika. Svoje vidike širio je prevođenjem ruskih književnika koji su pisali o seljaštvu, osobito Puškina, Gogolja i Tolstoja. Stečeno filološko obrazovanje i kretanje u srednjoeuropskim krugovima tijekom studija omogućili su mu uvide u pionirska etnološka postignuća. Na poticaj prvog predsjednika naše *Akademije* Tadije Smičiklase prihvatio se suradnje u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Riječ je o prvom časopisu etnografske i etnološke tematike koji je Radiću otvorio prostor za daljnje proučavanje narodnoga života. Njegovo etnološko djelovanje bilježi se od 1896. do 1902. godine. U tom kratkom razdoblju ostavio je neizbrisiv trag na polju etnologije djelom *Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu*. Zanimljivo, Radićeva *Osnova* nastaje na samom kraju 19. stoljeća kada je 90% svih Hrvata pripadalo seljaštvu. Ondašnje nezavidno stanje u domovini potaknulo je Radića da prikaže svoje gledanje na narod i da tom pojmu da vlastito tumačenje hrvatstva. Zato *Osnova* ne predstavlja samo programsko djelo prikupljanja i proučavanja etnografske i folklorne građe, nego ima i ideološki iskorak kojem dugujemo odlučujuće jačanje nacionalne samosvijesti hrvatskoga naroda u 20. stoljeću. Vrijeme je to i velikog seljenja srednjoeuropskih naroda u *Novi svijet*, uključujući seobe Hrvata u prekooceanska odredišta. U domicilnim sredinama hrvatski

Piše: Vesna Kukavica

iseljenici organiziraju kulturni život po uzoru na rad prosvjetnih i folklornih te pjevačkih društava Radićeve *Seljačke sloge* u domovini.

Prigodom dvostruke obljetnice osnivača hrvatske etnologije Antuna Radića prisjetili smo se etnografskog pisma u Hrvata posvećenog našim iseljenicima, od europskog susjedstva do prekooceanskih odredišta Sjeverne i Južne Amerike te Australije i Novoga Zelanda. Uz legendarnoga Ivana Ivančana koji je nakon opisa plesnih običaja matične zemlje opisivao narodne običaje

gradišćanskih Hrvata, izdvajamo etnografski opus posvećen Hrvatima u Mađarskoj Đuro Frankoviću te interdisciplinarno proučavanje Milane Černalić, ovjenčane nagradom za životno djelo *Hrvatskoga etnografskog društva* za istraživanja među Bunjevcima u Vojvodini, Mađarskoj i Hrvatskoj. Hrvate u Njemačkoj istražuje etnologinja Jasna Čapo, dok znanstvenice Marijeta Rajković Iveta i Paula Gadže opisuju etnološke značajke argentinskih Hrvata, a našom se novozelandskom zajednicom bavi Senka Božić. Najuspjelije radove u Sjedinjenim Američkim Državama ima plesna etnologinja Elsie Ivancich Dunin iz Chicaga. Kći je hrvatskih iseljenika. Jedna je od utemeljiteljica plesne etnologije kao znanstvene discipline u Americi. Od 1968. bila je prva profesorica plesne etnologije na prestižnome *The University of California*, Los Angeles. Komparativno istražuje ples u različitim kulturama. U tom smislu promatra i uspoređuje tri generacije Hrvata u domovini i hrvatskih iseljenika u Kaliforniji i Čileu. Proučava usto dubrovačke proslave sv. Vlaha na trima kontinentima. Osuvremenila je struku primjenom računala sastavivši program za pisanje kinetograma na računalima. U sklopu *Međunarodnog vijeća za tradicijsku glazbu* oblikovala je bazu podataka o istraživanju plesa u svijetu. Značajan opus ima i istaknuti američki etnomuzikolog Richard March, čija je karijera započela disertacijom o tamburaškoj tradiciji SAD-a, koja potječe iz Hrvatske i Vojvodine. March u svojim radovima raspravlja i o utjecajima na tamburašku scenu u sjevernoameričkim hrvatskim i ostalim slavenskim zajednicama uvjetovanim padom komunizma u Europi i uspostavljanjem neovisne hrvatske države. Uz bogatu knjižnu građu zagrebačkoga *Instituta za etnologiju i folkloristiku* (<https://www.ief.hr/>), razvilo se arhivski utemeljeno hrvatsko etnografsko pismo autora iz domovine i dijaspor. ■

ENG On the 150th anniversary of the birth of Antun Radić, Croatia's first ethnographer, we look at Croatian ethnology that focuses on our diaspora. Along with the work of legendary ethno-choreologist Ivan Ivančan, we highlight the efforts of ethnologists such as Đuro Franković, Milan Černalić, Jasna Čapo, the study of dance ethnology by Elsie Ivancich Dunin, and the work of ethno-musicologist Richard March of the USA.

U blagdanskom raspoloženju

Božićni koncert u Luksemburgu odličan je primjer kako integracija Hrvata u sredine u kojima žive i dobra suradnja s lokalnim zajednicama može pridonijeti promicanju hrvatske kulture

Tekst: **Goran Filipović**

Foto: **Goran Ristovski, Anđelko Markulin**

Sjajnim božićnim koncertom Anđele Zelić, uz gostovanje Nikole Sunjke i Veljka Beadera iz šibenske klape "Brodarica", baritona Ive Mihajlovića, splitskoga majstora klasične gitare Josipa Dragnića i pijanista Josipa Mihaljevića iz Frankfurta, Hrvati u Luksemburgu uronuli su u blagdansko raspoloženje, a pridružili su im se u tome i luksemburški, francuski i njemački gosti.

U organizaciji Hrvatskog društva Luksemburg i općine Bertrange, već tradicionalna božićna glazbena poslastica održana je ovaj put u koncertnoj dvorani ArcA. Koncert je započeo hommageom preminuloj hrvatskoj glazbe-

noj legendi Oliveru Dragojeviću. Anđela Zelić izvela je pjesme "Nocturno" i "Stine", a uz novoosnovanu klapu s Nikolom Sunjkom, Veljkom Beaderom i Ivom Mihajlovićem pjesme "Moje lipo", "Ključ života" i "Kad mi dođeš ti". Pjevačica iz njemačkoga Darmstadta s trenutnim boravkom u Luksemburgu, u prvome dijelu izvela je i nekoliko svojih novih solističkih skladbi dok se drugi dio programa usredotočio na duhovno-božićni repertoar, uz poznate hitove kao što su "Božić bili", "U sve vrime godišta", "Tiha noć", ali i "Hallelujah", "Mary, did you know", "Adeste Fidelis" i ostale izvedbe na engleskome i njemačkome jeziku. S posebnim simpatijama primljena je izvedba "U sve vrime godišta" na dubrovački način.

"Nastojala sam u program uvrstiti za svakoga ponešto, a na taj način u multikulturalnome Luksemburgu pozvati i naše sugrađane ostalih nacionalnosti. Našega Olivera morali smo se sjetiti i drago mi je da je publika taj dio programa posebno dobro prihvatila i emotivno doživjela. Malo je nas Hrvata u Luksemburgu, ali sjajno smo se posložili kao glazbena ekipa i zahvaljujem svima koji su pridonijeli uspjehu ovogodišnjega

koncerta, ali i inače tradiciji njegova održavanja", rekla je Anđela Zelić koja je svojim gostima uručila prigodne poklone baš kao što su to na kraju priredbe učinili Anđelko Markulin i Ljerka Radoš Gverijeri, predsjednik i članica predsjedništva Hrvatskog društva Luksemburg.

Božićni koncert u Luksemburgu odličan je primjer kako integracija Hrvata u sredine u kojima žive i dobra suradnja s lokalnim zajednicama može pridonijeti promicanju hrvatske kulture, tradicije i glazbe. Izvođači su svoj honorar donirali u svrhe projekta "Čitajmo hrvatski" Hrvatskog društva Luksemburg kojim se želi potaknuti djecu i mlade na učenje i očuvanje hrvatskoga jezika.

Spomenimo da su ovogodišnjem odlično posjećenome hrvatskome božićnom koncertu u Luksemburgu nazočili Joelle Flammang u ime općine Bertrange, Ruža Studer, dopredsjednica Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Goran Strniša, član tog Savjeta zadužen za područje Beneluxa, kao i novoimenovani voditelj Hrvatske katoličke misije u Luksemburgu vlč. David Ryan. ■

Izvođači su svoj honorar donirali u svrhe projekta "Čitajmo hrvatski" Hrvatskog društva Luksemburg kojim se želi potaknuti djecu i mlade na učenje i očuvanje hrvatskoga jezika.

ENG *The Croatian community in Luxembourg provided a wonderful holiday atmosphere for a Christmas concert featuring Anđela Zelić and guests. They were joined by friends from Luxembourg, France and Germany.*

Božićno veselje i nagrade

Odsjek je 2016. odlučio da na svojim božićnim zabavama dodijeli priznanje "Obitelj godine" svojim zaslužnim članovima. Obitelj godine 2018. su: Mijo i Ann Lukiček iz Sarnije te Lidije Lucić iz Mississauga

Tekst: **Franjo Bertović**

Kraj 2018. godine Odsjek 530 HBZ-a "Ogulin" iz St. Thomasa (Kanada) obilježio je lijepom božićnom zabavom, održanom u nedjelju, 2. prosinca. Dobro popunjena dvorana, darovi svetoga Nikole, stipendijske nagrade studentima na veleučilištima, nagrade i priznanje obiteljima godine, odlična domaća hrvatska kuhinja, obilje slatkiša te zvuci harmonike Tomice Peretića pridonijeli su doista svečanom okupljanju naših članova i prijatelja Zajednice. Ova tradicionalna zabava, koju održavamo već 28 godina, gotovo uvijek ostavlja dojam obiteljskog slavlja i potiče radost zbog dolaska Božića i božićnih blagdana.

Proslava sv. Nikole održana je s nešto manjim brojem djece na ovoj proslavi. Ali, unatoč tome, sva djeca su s izrazitim veseljem dočekala ovu dobroćudnu i darežljivu osobu. Sveti Nikola došao je s punom torbom, najprije se prošetao dvoranom da osluhne i čuje od roditelja koja su to dobra djeca i jesu li pristojna i poslušna...

Odsječna školarinska zaklada utemeljena je prije 20 godina. Odsjek 530 došao je do saznanja da je potrebno pripaziti na mladež koja je još uvijek u gnijezdu, ali koja više ne dobiva darove svetoga Nikole jer su im cipelice prevelike. Na godišnjoj sjednici, održanoj 2003., Odsjek je donio odluku da se na bankovni račun CFU Scholarship Foundation Inc. uloži 10.000 dolara pod imenom "Endowment Fund Ogulin CFU Lodge 530". Želja nam je bila da i na nacionalnoj razini pripomognemo u školovanju djece na veleučilištima i da zajedno podupiremo višu školsku izobrazbu. Ovogodišnji dobivatelji stipendija Odsje-

Ova tradicionalna zabava, koju održavamo već 28 godina, gotovo uvijek ostavlja dojam obiteljskog slavlja i potiče radost zbog dolaska Božića i božićnih blagdana.

ka 530 su: Michelle Pejaković, Lindsay Cox, Mattia De Pra i Morgan Bertovic.

Odsjek je 2016. odlučio da na svojim božićnim zabavama dodijeli priznanje "Obitelj godine" svojim zaslužnim obiteljima-članovima. A takvih imamo, hvala Bogu, dosta! Te obitelji uvijek priskoče u pomoć na razne načine i u raznim prilikama. Do sada smo ta priznanja dodijelili 2016. obiteljima Johna i Henriette Karn iz St. Thomasa te Carla i Jessie Sergeant iz Oakvillea, kao i 2017. obitelji Ljubice i Lawrencea Coxa te Franje i Anke Rupčić iz St. Thomasa.

Obitelj godine 2018. su: Mijo i Ann Lukiček iz Sarnije te Lidije Lucić iz Mississauga. Mijo i Ann su dugogodišnji

članovi i odbornici Hrvatske bratske zajednice. Najprije su bili odbornici u Odsjeku 953 "Hrvatska ruža" u Sarniji, a nakon spajanja s Odsjekom 530 vrlo su aktivni u našim redovima. Mijo Lukiček trenutno obnaša dužnost direktora bratskih programa u Odsjeku 530 i aktivni je član Folklornog ansambla "Hrvatski korijeni" iz St. Thomasa i Hrvatskoga folklornog ansambla "Novanada" iz Detroita.

O obitelji Lidije Lucić mnogo se toga također može napisati. Lidija je jedna od utemeljiteljica našeg odsjeka i sa svojom obitelji uvijek je od pomoći. Posebno na godišnjem pikniku i Zvucima tamburice u kolovozu kad njezine vrijedne ruke pripreme i ispeku do 500 palačinki, na zemljištu piknika, na roštilju. Slično je i u redovima Ontarijske federacije odsjeka Hrvatske bratske zajednice, bilo to u Miltonu ili u Mississaugi. ■

ENG CFU lodge 530 Ogulin of St Thomas in the Canadian province of Ontario held its Christmas reception on the 2nd of December 2018, a Sunday, with St Nicholas presenting gifts and school grants to aspiring students.

Bal u znaku Slavonije

U prestižnome bečkom hotelu Park Schönbrunn održan je 72. hrvatski bal gradišćanskih Hrvata. Bal je ove godine nosio naslov "Hrvati meet Schönbrunn" i podnaslov "Multietnička Slavonija u gostima višejezičnome Beču"

Ivana Perkušić, Mijo Marić, Petar Tyran, Marta Vargek i Lana Šaš

Tekst: **Snježana Herek**

Foto: **Snježana Herek i Petar Tyran**

Bal je i ove godine okupio oko 1.300 Hrvata iz Austrije, Hrvatske, Slovačke, Mađarske, Njemačke i Italije, kao i njihove mnogobrojne prijatelje, ugledne goste iz po-

litičkoga, diplomatskoga, kulturnoga i gospodarskoga života. Posebna atrakcija ovogodišnjega bala bio je njegov glazbeno-scenski prikaz slavonskih narodnih pjesama i plesova u izvedbi folklornog ansambla HKUD-a Osijek 1862.

Počasni gost Hrvatskoga bala gradišćanskih Hrvata bio je austrijski savezni ministar kulture, umjetnosti, medija i odnosa s EU-om Gernot Blümel, hrvatska veleposlanica Vesna Cvjetković te mnogobrojni predstavnici diplomatsko-konzularnoga zbora u Beču među kojima je bila i muzikologinja i diplomatkinja u mirovini dr. sc. Zdenka Weber. Među uzvanicima bio je još i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić, zamjenica državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske Ivana Perkušić, pročelnik Ure-

da za kulturu grada Zagreba Tedi Lušetić, župan Varaždinske županije Radimir Čačić te mnogi drugi.

Sve njih zajedno dočekali su domaćini - predsjednik Društva za organizaciju bala i njegov koordinatorski i glavni urednik Hrvatskih novina Petar Tyran, tajnica Hrvatskoga centra Gabrijela Novak Karall te predsjednik Hrvatskoga centra i Hrvatsko-gradišćanskoga kulturnog društva u Beču Tibor Jugović, koji je i otvorio Hrvatski bal.

U svome govoru predsjednik Tibor Jugović rekao je kako su gradišćanski Hrvati ponosni na svoj bal koji je svojevrsta "priredba tradicije, kulture i običaja, koju njeguju skoro pet stoljeća u Austriji".

Biranim riječima o Hrvatskome balu gradišćanskih Hrvata govorio je i ministar Blümel rekavši kako je Hrvatski bal lijepa tradicija s prekrasnim ozračjem. "Radostan sam da sam ponovno večeras njegov gost", naglasio je ministar Blümel.

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić istaknuo je da "Bal pokazuje kako je hrvatski identitet stoljećima sačuvan tako da u njemu prepoznamo hrvatsku kulturu i običaje integrirane u austrijsku tradiciju". On je također istaknuo zadovoljstvo velikim brojem gostiju okupljenih na balu te tradicijom koju bal već godinama uspješno njeguje.

U bogatome glazbenom programu nastupa 12 glazbenih sastava iz Austrije, Hrvatske i Italije. U ponoć je izvedena moliško-hrvatska kvadrila s glazbenim sastavom KroaTarantata iz talijanskoga mjesta Mundimitra, koja i na taj način izražava povezanost i suradnju moliških i gradišćanskih Hrvata. U glazbenome dijelu programa nastupio je još i glazbeni sastav Pax iz Gradišća, koji slave 40. godišnjicu svog postojanja, rock sastav Turbokrowd te tamburaški sastavi Beča i Austrije među kojima i Dubrovački kavaljeri. ■

Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić istaknuo je da "Bal pokazuje kako je hrvatski identitet stoljećima sačuvan tako da u njemu prepoznamo hrvatsku kulturu i običaje integrirane u austrijsku tradiciju"

ENG *Speaking at the recent 72nd Gradišće Croatian Ball in Vienna CHF director Marić lauded the event, saying that it shows that the Croatian identity has been nurtured for centuries among the Gradišće Croats such that we recognise in it original Croatian culture and customs, integrated into Austrian traditions.*

Prede se duga nit zajedništva

"Veliko prelo", koje se u Subotici održava još od 1879. godine, danas je manifestacija po kojoj se prepoznaje hrvatska zajednica u Vojvodini, ali je i dio identiteta i samoga grada Subotice

Tekst: **Marin Knezović** Foto: **HMI**

Zahtjevi poljodjelstva i njegov sezonski ritam tisućama godina određivali su društveni život ljudskih zajednica. Doba intenzivnih poljskih radova nije bilo pogodno i za održavanje većih okupljanja, proslava. Tek kad bi radovi na polju utihnuli, kad bi priroda zaspala pod teretom hladnoće i snijega, seoska društva okretala su se sama sebi, potrebi za jačanjem unutarnjih veza na veselim druženjima. Većina takvih opuštajućih sastanaka s prelaskom iz seoske u gradsku sredinu postupno su se ugasila. Iznimni su takvi događaji koji su se uspjeli prilagoditi urbanim ritmovima. Jedno od njih je i "Veliko prelo" koje u Subotici, još od 1879., organizira tamošnja hrvatska zajednica.

Ove godine "Veliko prelo" održano je 26. siječnja u dvorani Tehničke škole "Ivan Sarić" u Subotici. Na slavlju tradicije u gradskom okruženju bilo je prisutno na stotine bačkih Hrvata i njihovih prijatelja, a atmosferu je podizao "Veliki

preljski tamburaški orkestar" sastavljen od članova tamburaških sastava "Biseri", "Ravnica", "Ruža" i članova folklorne sekcije Hrvatskoga kulturnog centra "Bunjevačko kolo".

"BILI ATARI"

Na "Prelu" je proglašena i najljepša "preljska pisma", izabrana je najljepša "prelja", a i prisutni su mogli sudjelovati u bogatoj tomboli. Najljepšom pjesmom proglašena je pjesma "Bili atari" Želj-

ke Zelić Nedeljković, a naslov "najljepše prelje" ponijela je Katarina Piuković.

Uz pripadnike hrvatske zajednice u Vojvodini na prelu su bili prisutni i mnogobrojni gosti. Prelo su tako počastili svojom prisutnošću hrvatski veleposlanik u Republici Srbiji Gordan Bakota i generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici Velimir Pleša. Prelo je otvorio državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas koji je posebno istaknuo atmosferu zajedništva kao temeljno obilježje "Velikog prela".

"Veliko prelo" danas je manifestacija po kojoj se prepoznaje hrvatska zajednica u Vojvodini, ali je i dio identiteta i samoga grada Subotice. Ono je prestalo biti samo jedno od pokladnih običaja, razbibriga uz preradu vune tijekom dugih zimskih večeri. Danas se na "Prelu" prede duga nit koja veže kako hrvatsku zajednicu u Vojvodini, tako i nju s Republikom Hrvatskom. ■

ENG *Veliko Prelo is a folklore event that has been staged in Subotica since 1879 and is a reflection of the unity of the local community. Today it celebrates both the Croats of Subotica and the identity of the city itself.*

Čile: Na svoj 91. rođendan *Sokol* iz Antofagaste promijenio ime

Istaknuti čileanski sportski klub koji su osnovali Hrvati

Hrvatski Sokol prošle godine obilježio je 90 godina postojanja, a ove godine Upravni odbor donio je odluku da se preimenuje u *Hrvatski Sokol Dinko Franulic Harasic* njemu u spomen i znak zahvalnosti za doprinos razvoju kluba

Tekst: **Branka Bezić Filipović**

Hrvatski iseljenici u Antofagasti uz druženje su se opuštali i odmarali nakon cjelodnevnog rada, a najčešće je to bilo uz plivanje, trčanje ili neki drugi oblik sporta. Začeta je ideja o osnivanju društva, ali je trebalo deset godina da se to ostvari. Anton Rendic, vlasnik terena na Avenidi Brasil u Antofagasti, ustupio je zainteresiranima besplatno svoj posjed pa se tu trčalo, skakalo, bacalo disk, kuglu. Međutim, da bi se sportom moglo ozbiljno baviti, bilo je potrebno osnovati sportsko društvo. U obitelji Tomicic, među braćom Jacintom, Pablom i Marijem, postojala je želja o osnivanju kluba *Sokol*, što je podržao i njihov otac Vicente. Svi zajedno obratili su se Ivanu

Goiću s molbom da on zatraži pomoć od *Banco Yugoslavo*, čiji su predsjednik i dopredsjednik bili Jorge Petrinovic i Antonio Luksic.

KOŠARKAŠI – PRVACI REGIJE

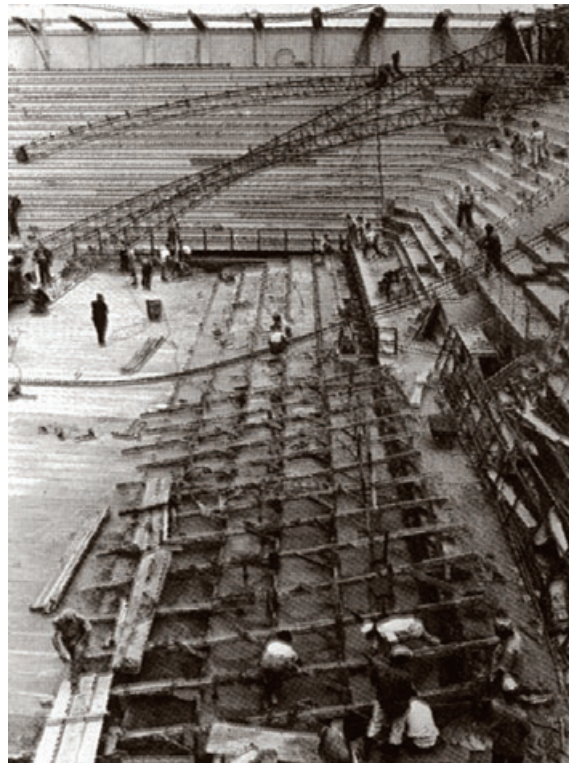
Tako je 1. prosinca 1927. godine održan sastanak u prostorijama *Jugoslavensko-ga pripomoćnog društva* i osnovan je *Jugoslavenski sokol*, a Ivan Goic iz Pražnice postao je prvi predsjednik. Zamjenik mu je bio Pedro Stancic Rokotov, tajnik Vlado Vlahovic Petricio, blagajnik i kapetan za atletiku Gregorio Vlastelica, općesportski kapetan Pablo Tomicic Rendic te direktori: Jacinto Tomicic Rendic, Antonio Bocic i Juan Glasinovic.

U *Sokolu* se, tada, moglo baviti gimnastikom, atletikom, vaterpolom i košarkom. Sportaši *Sokola* bili su vrlo uspješni. Košarkaši su, 1930. i 1937. go-

Tako je 1. prosinca 1927. godine održan sastanak u prostorijama *Jugoslavenskoga pripomoćnog društva* i osnovan je *Jugoslavenski sokol*, a Ivan Goic iz Pražnica postao je prvi predsjednik.

dine, postali prvaci regije. Igrale su se međunarodne utakmice na kojima je *Sokol* redovito pobjeđivao. Igrači su bili birani i u nacionalne momčadi.

GIMNASTIČKA MOMČAD

Sokolaši su se proslavili i u drugim sportovima. Na atletskom mitingu u Santiagu 1935. godine nastupio je ANTONIO RADMILOVIC u bacanju kugle i diska (inače nosilac drugog mjesta u državi), ANTONIO VODANOVIC u istim disciplinama, s tim da je još i trčao na kratke staze. BORIS TOMICIC natjecao se u Buenos Airesu u skokovima. Igrači koji su obilježili četrdesete godine 20. stoljeća bili su: Andres Glasinovic, Mladen Vrsalovic, Andres Music, Jorge Karzulovic, Nicolas Tomicic, Rodolfo Viceljas, Lucas Zmardesic te trener Jacinto Tomicic i voditelj Tomislav Papic.

Još se pamti nastup gimnastičke momčadi, pod vodstvom Gregorija Vlastelice, kada je u kinu Nacional 1949. go-

dine nastupilo 200 gimnastičara *Sokola*. Urednik sportske rubrike, *El Mercuria*, novinar Avila Silva napisao je da grad Antofagasta treba biti ponosan na jugoslavensku koloniju i njezin doprinos razvoju sporta.

Uspjesi su tražili nova ulaganja. Dinco Franulić Harašić još je 1947. godine predložio da se kupi veliki teren i da se izgradi stadion s košarkaškom dvoranom i terenima za sve sportove. Ideja je realizirana tek 1954. godine kad je predsjednik Josip Broz potpisao da se iz tvornice Dalmacijacement iz Solina pošalje 300 tona cementa. Na tom je stadionu 1966. godine odigrano Prvenstvo svijeta u košarci. Tada je jugoslavenska košarkaška reprezentacija osvojila prvo mjesto. Taj uspjeh u sportu puno je značio tisućama naših ljudi pa su s ponosom izražavali ljubav

prema domovini. Kao što se danas Hrvati u domovini i izvan nje vesele uspjehu naših sportaša, tako je bilo i prije. Košarka je u *Sokolu* začeta još daleke 1931. godine, kada je osvojeno prvo prvenstvo.

Antofagasta je grad sporta. Malo po malo, sve se slijevalo u *Sokol*. Biciklizam je u gradu postojao i prije osnutka kluba pa na jednome natjecanju 18. rujna 1909. godine kao pobjednika nalazimo ANTONIJA GLASINOVICA. Osnovana je *Zajednica biciklista Antofagaste* 1920. godine, a njezin predsjednik bio je Pedro Stancic Rokotov. Do tridesetih godina opet nalazimo Hrvate među istaknutim biciklistima.

Budući da je Antofagasta grad smješten na moru, logično je da su

od početka u *Sokolu* njegovani vaterpolo i plivanje. To je u početku bio jedan od zadataka predsjednika Ivana Goica. Održano je međunarodno natjecanje na kojem su sudjelovali predstavnici Njemačke te klubovi *Alosno de Ercilla*, *Green Cross*, *Pirata Negro*, *Union Chile* i *Sokol*.

PRVI BAZEN U GRADU

S vremenom je u *Sokolu* izgrađen bazen, prvi u gradu. Značajna imena, koja su pokrenula gradnju bazena bili su Novak, Radmilovic, Antonio Marinov i Jose Papic. Zanimljivo je reći i to da bazen *Sokola* nosi ime *Split*, koji je kasnije postao grad prijatelj Antofagaste. Nositelji titule prvaka Čilea u sportovima na vodi su sokolaši HRVOJ ZLATAR, REINALDO GARCES i JUAN GARAFULIC.

Sokol se ponosi i svojom ženskom odbojkaškom momčadi, po uspjesima, ali i po ljepoti, kako oni vole kavalirski nadodati. Igračice su osvojile više titula prvakinja države.

Hrvatski Sokol prošle godine obilježio je 90 godina postojanja, a ove godine Upravni odbor donio je odluku da se preimenuje u *Hrvatski Sokol Dinko Franulic Harasic* njemu u spomen i zahvalnost za doprinos razvoju kluba. ■

Tekst: Željka Macan

U sklopu Odsjeka za kroatistiku na Filozofskome fakultetu u Rijeci od 2008. godine djeluje Riječka kroatistička škola, centar za učenje hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika. Prirodnim programom i predstavljanjem niza svojih aktivnosti Riječka kroatistička škola svečano je obilježila 6. prosinca 2018. godine desetu obljetnicu svoga postojanja i rada. Svoju desetu obljetnicu u travnju prošle godine obilježila je i radno - organiziranjem Međunarodne znanstvene konferencije *Slavofraz*, koja je vezano uz povod imala temu "Frazeologija, učenje i poučavanje".

Riječka kroatistička škola promiče poznavanje hrvatskoga jezika, književnosti i kulture u međunarodnome okviru, razvija suvremene metode poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika, promiče mobilnost te organizira ispite za provjeru znanja hrvatskoga jezika kao drugoga ili stranoga. Njezini su ciljevi i izrada standardiziranoga ispitnog materijala i priručnika za nastavu, organiziranje znanstvenih i stručnih skupova, pokretanje stručnih, predavačkih, prevoditeljskih i drugih projekata za promicanje hrvatskoga jezika, književnosti i kulture. Škola ostvaruje suradnju s ostalim institucijama u zemlji i inozemstvu koje su povezane istim ciljevima, s lektorima hrvatskoga jezika na stranim sveučilištima, sa znan-

Učimo hrvatski (i) u knjižnici

ENG The Hrvatski Sokol sporting club of Antofagasta in Chile marked its ninetieth anniversary last year. This year its board of directors has moved to change the club's name to Hrvatski Sokol Dinko Franulic Harasic.

Nučimo hrvatski zajedno!

Riječka kroatistička škola promiće poznavanje hrvatskoga jezika, knjiŹevnosti i kulture u međunarodnome okviru, razvija suvremene metode poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika. Ciljevi Škole su i izrada standardiziranoga ispitnog materijala i priručnika za nastavu, organiziranje znanstvenih skupova, pokretanje predavačkih, prevoditeljskih i drugih projekata za promicanje hrvatskoga jezika, knjiŹevnosti i kulture.

Uloga Hrvatske matice iseljenika

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika u srpnju 2006. godine održan je seminar za studente sa Sveučilišta u Udinama na kojem je sudjelovala većina nastavnika Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci. Isti je seminar na inzistiranje studenata održan 2007. i 2008., a Odsjek za kroatistiku bio je inicijator pokretanja današnje Riječke kroatističke škole. Naime, uvođenjem Bolonjskoga procesa u visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj naglo je porastao broj osoba zainteresiranih za učenje hrvatskoga jezika, a sve kao rezultat ustrajanja na mobilnosti studenata, nastavnika i administrativnoga osoblja. Sve je više upita stranih studenata koji bi studirali na riječkome sveučilištu, ali prethodno moraju naučiti hrvatski jezik i položiti ispit iz njegova poznavanja, kao i onih kojima je preduvjet za stalni boravak u Hrvatskoj poloŹen ispit iz poznavanja hrvatskoga jezika i pisma. Stoga je Rektorat Sveučilišta u Rijeci početkom 2006. godine inicirao projekt otvaranja centra, radno nazvanoga Centar za nastavu hrvatskoga jezika za strane studente, i to uvrstio u Strategiju razvoja 2007. – 2013. kao 12. zadatak u razvoju studija.

stvenim ustanovama te s domaćim i stranim znanstvenicima, a uspostavlja i veze s hrvatskim iseljenicima. Njezini su polaznici stipendisti Središnjega državnoga ureda za Hrvate izvan RH, stipendisti Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, korisnici programa mobilnosti poput Erasmus-a i CEEPUS-a, ljudi poslovno ili privatno vezani uz Hrvatsku, zaljubljenici u hrvatski jezik...

vatski kao ini jezik. Dio Programa Riječke kroatističke škole su i Intenzivni tečaj, Temeljni početnički tečaj te individualizirana nastava. U listopadu 2018. godine Riječka kroatistička škola počela je s provedbom e-tečaja hrvatskoga kao inoga jezika, uz potporu i pomoć Filozofskoga fakulteta u Rijeci, svoje matične institucije. U pripremi je projekt pokretanja virtualne učionice za buduće

BOLJE (NE) MOŹE

Polaznici Programa Riječke kroatističke škole mogu upisati Modul Inojezični hrvatski, namijenjen u prvome redu studentima hrvatskoga jezika i knjiŹevnosti na visokoškolskim institucijama u inozemstvu. Za studente koji ne upisuju cjeloviti Modul u ponudi je kolegij Hr-

“ Ostvarivanje sna zahvaljujući stipendiji znači doći u Hrvatsku da bih učila jezik i kulturu mojih djedova i baka. Źelim učiti i znati više o ovoj zemlji odakle potječu moji korijeni.”

(Ivana Giuliana Duimovic)

studente dolazne mobilnosti na Sveučilištu u Rijeci.

Riječka kroatistička škola u sklopu programa Erasmus uspješno je ostvarila dvije aktivnosti – *Erasmus intensive language course* (pripremni tečajevi za studente u sklopu programa Erasmus)

Pročelnica Odsjeka za kroatistiku izv. prof. dr. sc. Sanja Zubčić, voditeljica Riječke kroatističke škole doc. dr. sc. Željka Macan i zamjenica Voditeljice lektorica Sandra Jukić s polaznicima Riječke kroatističke škole u blagdanskom ozračju

“Život i učenje u Rijeci nezaboravno je iskustvo koje obilježava život. Rijeka je lučki grad s puno povijesti, kulture i vrlo prijateljskih ljudi, smještenih u povlaštenome mjestu u Hrvatskoj u kojem se uvijek nalazi novo mjesto za posjetiti. Proučavanje hrvatskoga jezika i kulture na Sveučilištu u Rijeci doista je zadovoljavajuće zbog akademske razine članova jezične škole i predanosti kojom svakodnevno obavljaju svoj posao. Zahvaljujem Državnome uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Sveučilištu u Rijeci i timu Škole jezika Sveučilišta u Rijeci za priliku koju su mi dali za sudjelovanje u ovom programu.”

(Maximiliano Iurman)

u razdoblju od 2012. do 2014. godine te *Erasmus Intensive Programme* (Erasmusov Intenzivni program – međunarodni projekt filmskoga prevođenja “Pronađeno u prijevodu” ostvaren u istomu razdoblju u suradnji sa sveučilištima u Grazu, Krakovu i Udinama). U prvoj godini Projekta napravljeni su podslovi za hrvatski igrani film “Koko i duhovi” na njemačkome, talijanskome i poljskome jeziku, a u drugoj podslovi na tim trima jezicima za dva hrvatska dokumentarna filma – “Pun kufer” i “Veliki dan”. Treća godina Projekta bila je posvećena po-

sebnoj vrsti unutarjezičnoga prevođenja - audiodeskripciji interaktivnih “Priča iz davnine”. Audiodeskripcijom se sadržaj audiovizualnih medija prilagođava potrebama slijepih i slabovidnih osoba, vizualno se prenosi u auditivno uz pomoć naracije. Pritom je od posebne važnosti da prevoditelj pokuša izbjeći bilo kakvu vrstu interpretacije te da se njegov tekst uklopi u ostale auditivne dijelove filma. U sklopu Projekta ostvarena je i suradnja s Udrugom slijepih i slabovidnih osoba Primorsko-goranske županije te s Art-kinom Rijeka.

MOJE PJESME, MOJI SNOVI

Filozofski fakultet u Rijeci postao je na inicijativu Riječke kroatističke škole jedna od partnerskih institucija u Ljetnoj školi Bovec koju organizira Sveučilište u Klagenfurtu, a u kojoj polaznici mogu učiti jedan od jezika koji se govori na prostoru Alpe-Jadrana - njemački, talijanski, slovenski, furlanski i - hrvatski. Riječka kroatistička škola sudjeluje i u aktivnostima ogranka centra za informiranje o dvojezičnosti *Bilingualism Matters @ Rijeka*. Za polaznike Programa Riječke kroatističke škole organizirane su i mnogobrojne aktivnosti uz redovitu nastavu, poput *Pričaonice* u kojoj se o nekoj aktualnoj temi na prijedlog polaznika razgovara na hrvatskome, pisanja poezije i proze, sastavljanja malih rječnika... Organiziraju se i izleti te su polaznici tako s Riječkom kroatističkom školom posjetili Plitvice, Brijune, Ogulin, Krk, Bašku, Pulu, Poreč, Zagreb...

Suvremenim glotodidaktičkim pristupom u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika te nizom izvannastavnih aktivnosti Riječka kroatistička škola upućuje poziv svim svojim polaznicima i onima koji će to tek postati – naučimo hrvatski zajedno! ■

Svečano obilježavanje desete obljetnice Riječke kroatističke škole na Filozofskome fakultetu u Rijeci

ENG The School of Croatian Studies in Rijeka is celebrating its 10th anniversary. The school promotes the study of Croatian and our literature and culture in an international setting and is working to develop modern methods of Croatian language instruction as a second and inherited language.

25 godina ljubavi prema folkloru

Dvorana je bila ispunjena vjernom publikom koja je oduševljeno pratila bogatstvo pjesme, glazbe, plesa i tradicijskog ruha jadranskog područja, a sve to predočio je uigrani, scenski skladni ansambl polaznika Škole

Tekst: **Snježana Jurišić**

Hrvatska matica iseljenika, institucija s najdužom tradicijom jačanja veza hrvatskog iseljeničtva s domovinom, započela je 2019. godinu radno i slavljenički - Zimskom školom hrvatskoga folklor (ZŠHF) koja je održana od 3. do 12. siječnja 2019. u Koprivnici slaveći 25 godina organizacije pod okriljem Hrvatske matice iseljenika. Škola folklor je puno starija i također slavi obljetnicu, 55 godina od osnutka, pa je prilika da se prisjetimo i njezina osnivača, istaknutoga hrvatskog znanstvenika, etnologa i folklorista, dojena hrvatske etnokoreologije dr. Ivana Ivančana. Današnji stručni programski voditelj Škole je Andrija Ivančan, umjetnički voditelj Nacional-

nog ansambla pjesama i plesova Hrvatske "Lado", koji je u kurikulum ugradio suvremene trendove plesne edukacije i scenskoga prikaza te sve potrebne elemente za školovanje voditelja folklor-nih i tamburaških skupina pa je i pohađanje Škole i polaganje ispita jedan od kriterija za stjecanje statusa u Hrvatskome društvu folklor-nih koreografa i voditelja.

POVEZNICA S DOMOVINOM

Hrvatska tradicijska kultura, plesovi, pjesme, narodne nošnje, glazbala i običaji naše su nacionalno blago u koje su tijekom dugogodišnjega nastanka utkana sva znanja, iskustva, vještine, vjerovanja i nadanja našeg naroda, a budući da je folklor najčešće izvođen dio tradicijske kulture danas, cilj Škole jest očuvanje istine, izvornosti i autohtonosti folklor-

noga izričaja. Tradicija je ujedno i osnova za suvremeno kreativno izražavanje pa se u Školi promiču i uče elementi za etnološku i folkloristički utemeljenu reinterpretaciju i scenski koreografirani prikaz ovog dijela tradicijske umjetnosti.

Hrvatska matica iseljenika, svjesna značaja tradicijske kulture za očuvanje nacionalnoga identiteta, provodi ovaj program s ciljem da hrvatsku amater-

HMI, svjesna značaja tradicijske kulture za očuvanje nacionalnoga identiteta, provodi ovaj program s ciljem da hrvatsku amatersku zajednicu izvan RH usmjeri k znanju i pravilnom izvođenju scenskoga koreografiranog folklor.

Andrija Ivančan

Današnji voditelj Škole je Andrija Ivančan, umjetnički voditelj Lada, koji je u kurikulum ugradio suvremene trendove plesne edukacije i scenskoga prikaza te sve potrebne elemente za školovanje voditelja folklornih i tamburaških skupina.

sku zajednicu izvan Republike Hrvatske – u hrvatskom iseljeništvu u prekomorskim i europskim državama, u hrvatskim nacionalnim manjinama u zemljama u regiji i u Hrvata iz Bosne i Hercegovine, usmjeri k znanju i pravilnom izvođenju scenskoga koreografiranog folklora. Ovo je vrlo važno jer tradicijska kultura, koliko god bila poveznica s domovinom i zavičajem, nije imuna na procese asimilacije i akulturacije u višekulturnim iseljeničkim odredištima gdje je njezino očuvanje važno za izražavanje pripadnosti hrvatskome nacionalnom biću, a pogotovo kada je riječ o hrvatskim manjinskim zajednicama koje nastoje zadržati svoj jezični, kulturni i nacionalni identitet. Upravo zato hrvatski folklor živi u mnogim zemljama svijeta na svih pet kontinenata gdje djeluje velik broj hrvatskih folklornih i tamburaških skupina, čiji predstavnici su bili polaznici svih proteklih škola folklora, pa tako i ove godine na ZSHF-u.

VEČERNJI PROGRAMI

Jubilarna ZSHF protekla je radno: "Deset dana učenja o tradiciji, deset dana smijeha, zabave i druženja uz malo spavanja, ali vrijedi, divni su to ljudi i trenuci s njima" (Sofija Paša). Školski program uključuje tri glavna kolegija: plesove i pjesme jadranske zone, tambure te tradicijska glazbala. Voditelj plesa je Andrija Ivančan, voditelj tambura maestro

Tibor Bun, voditelj tradicijskih glazbala Vjekoslav Martinić. Osim njih predavanja su održali Tonči Tadin, Vido Bagur, Katarina Horvatić, Damir Kremenić, Nenad Milin, prof. Goran Oreb te Kristina Benko Markovica, sve prominentni folkloristi, članovi Udruge hrvatskih folklornih voditelja. Glazbeni korepetitor Antun Kottek muzički je pratio sva plesna predavanja, a gost predavač bio je maestro Siniša Leopold.

ZAVRŠNI KONCERT

Osim školskoga programa organiziran je i večernji kojim je polaznicima predstavljena kulturno-umjetnička baština ovoga kraja. Tako je održana prezentacija novoga albuma ZVS Đurđevčice pod umjetničkim vodstvom K. B. Markovica, zajednica KUD-ova KKŽ predstavila je kulturno-umjetnička društva iz Prekodravlja: Gola i Ždala, Društvo izvornog folklora Koprivnički Ivanec imalo je predstavljanje knjige i zaštićenoga kulturnog dobra ivanečkog veza uz radionicu, jednu večer smo posvetili utemeljitelju škole folklora dr. Ivanu Ivančanu uz projekcije filmova i okrugli stol, organizirana je promocija knjiga našeg polaznika iz BiH Branislava Mikulića, održana radionica etnografskoga tradicijskog nakita u organizaciji udruge Etnoraj ogrlice, na kojoj su polaznici mogli sami izraditi "mljetski kolarin" kao uspomenu na jubilarnu 25. školu folklora.

Kako bismo pobliže otkrili posebnosti i kulturni brend Koprivničko-križevačke županije – naivnu umjetnost, Županija je za sudionike Zimske škole hrvatskoga folklora u suradnji sa županijskom Turističkom zajednicom organizirala izlet u Galeriju Josipa Generalića u Hlebinama, gdje su ih kao domaćice dočekale Marijana Generalić i Mirjana Lujić te slikari Zlatko Kolarek i Zlatko Štrfiček. Uz Marijanu Generalić, polaznicima su poželjeli dobrodošlicu zamjenik župana Ratimir Ljubić te načelnica Općine Hlebina Božica Trnski, zahvalivši im na interesu i čuvanju hrvatske kulturne baštine. Osim potpore županije, glavni partner na ovom programu bio je Grad Koprivnica koji je organizirao i prijem za sudionike i predavače, a iznenađenje je priredila i tvornica "Podravka" velikom tortom u povodu proslave na završnome koncertu u Domu mladih. Posebna zahvala ide i Gradu Zagrebu koji broji najviše folklornih KUD-ova.

Dvorana je bila ispunjena vjernom publikom koja je oduševljeno pratila bogatstvo pjesme, glazbe, plesa i tradicijskoga ruha jadranskog područja, a sve to predočio je uigrani, scenski skladni ansambl polaznika Zimske škole hrvatskoga folklora. Koncert su uz predstavnike Grada Koprivnice Ksenije Ostriž, zamjenice gradonačelnika i Ivana Pala, predsjednika Gradskog vijeća, svojim dolaskom i prigodnim slovom uveličali

Siniša Leopold

da iseljena Hrvatska živi s nama i da uz pjesmu i ples svjedoči pripadnost hrvatskome nacionalnom biću gdje god Hrvati žive. Želimo sretan 25. rođendan Zimskoj školi hrvatskoga folkloru i još puno dobrih godina ispunjenih ljubavlju prema očuvanju našega folklornog naslijeđa.

Završimo riječima Kristijana Korušića iz Njemačke: "Želim zahvaliti svima za sve što sam doživio. To je ljubav. Folklor je ljubav!" ■

Dubravka Severinski iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH i Mijo Marić, ravnatelj HMI-ja.

LJUBAV PREMA FOLKLORU

LJUBAV! Tom riječju Andrija Ivančan opisao je u završnom obraćaju ono što je

toga dana, kao i svih deset dana Škole te čitavih 25 godina bilo glavna vodilja sudionika Škole. Ljubav prema folkloru i hrvatskoj tradicijskoj nematerijalnoj kulturi povezala je sve oko ovoga Matičina projekta. Osim učenja o hrvatskoj kulturnom identitetu, ovo je prilika

ENG *The Croatian Heritage Foundation kicked off 2019 with an event that celebrates its many years of dedicated work—the Winter School of Croatian Folklore was staged in Koprivnica from the 3rd to 12th of January and celebrated its 25th anniversary as a CHF event.*

IN MEMORIAM

Zbogom, Ivo!

Ivo Gregurević je, po mnogima, bio među najvećim imenima hrvatske kinematografije, s najviše odigranih uloga ili, točnije rečeno, glumac bez kojeg nije snimljen gotovo nijedan značajniji film u Hrvatskoj. Ostvario je briljantne uloge u oko 100 filmova, 19 TV-serija te 30-ak kazališnih predstava. Prepoznatljiv je bio po svojoj istodobno prirodnoj, ležernoj i profesionalnoj glumi na filmu i kazalištu. Osobito je bio ponosan na festival koji je pokrenuo u rodnome kraju zajedno s Hrvatskom maticom iseljenika. Filmski festival u Orašju (BiH), Ivo Gregurević i HMI voljeli su se javno već 23 godine, koliko i traje kulturna manifestacija "Dani hrvatskog filma" u Orašju, tradicionalna i najveća kulturna smotra filma Posavine i šire regije. Velikan hrvatskoga filma Gregurević tim festivalom "zapalio" je tananu nit ljubavi za umjetnost u Posavljaka. Filmovima i TV-serijama ulazio je u domove svih Hrvata diljem svijeta. Izvedbom monodrame "Đuka Begović" Ivo i HMI prošli su tisuće kilometara odlazeći kao pioniri kulture, prvi nakon Domoinskoga rata, Hrvatima u Vojvodinu, Crnu Goru, BiH te u Švicarsku. Predstave s njim njegove matične kuće HNK Zagreb vidjeli su naši iseljenici u Kanadi i Americi. Toliko veli-

kih uloga još ga je čekalo, još je trebao snimiti i odigrati, toliko kilometara još je mogao proći, ali iznenadna smrt u 67. godini spriječila ga je u tome. Njemu u čast nastaviti ćemo Festival u Orašju, što je obećao i njegov prijatelj Iljo Benković, koji je sretan i ponosan kao i HMI što je dio toga nevjerojatnoga kulturološkog fenomena. Kao Ivin najbliži prijatelj na prvome mjestu ističe njegovu poniznost jer je najmanje govorio o sebi ili gotovo nikad. Nije mu padalo na pamet gaziti bilo čije dostojanstvo i bio je apsolutno nezamjenjiv. Bio je neposredan, jasan, otvoren i neusiljen u svakoj životnoj situaciji. Iznad svega krasila ga je jednostavnost kao najviše načelo umjetnosti.

Mladim glumcima u jednom od njegovih posljednjih intervjua koje je dao Nadi Koturić, Ivo je poručio: "Važno je voljeti svoj posao, a gluma je najbolji posao kojim se mogu baviti, dati sve od sebe kada se radi projekt, bez obzira na

to je li riječ o filmu ili teatru. Važno je biti profesionalan i predan, a onda uspjeh, uz malo sreće, dođe sam po sebi." Nedostajat će Hrvatskoj matici iseljenika, svojoj D. Mahali i Orašju, Hrvatskoj i čitavome svijetu. (Nives Antoljak)

Više od 200 izvođača na slavljeničkome koncertu

Danas Društvo ima 165 članova koji djeluju u četiri folklorne skupine i dvije tamburaške, u dobi od 3 do 70 godina

Tekst: **Mirjana Piskulić**
Foto: **Tomislav Jagar**

Zbog njih, za nas i sve buduće naraštaje! Dvorana je bila premala za toliko ponosa i ljubavi..., napisao je na svom Facebook profilu Mario Kršić, član legendarnih Gazda nakon koncerta posvećenog proslavi 95. obljetnice postojanja Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva "Prigorec" – Markuševac, koji je održan u KD Vatroslava Lisinskog, 12. siječnja 2019., pod visokim pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović i gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića.

Navikli su Šimunčani (Markuševčani sebe tako zovu prema zaštitnicima svoga mjesta, svetome Šimunu i Judi Tadeju) na organizaciju velikih priredbi, ali ova je bila iznimna. Mnogobrojni bivši

i sadašnji članovi Društva izveli su program koji nije ostavio nikoga ravnodušnim. Nazočne je na početku programa pozdravio predsjednik Društva Kruno Patelen, a gradonačelnik Bandić u svom je govoru pozvao publiku da pozdravi napore koje Društvo ulaže u njegovanje tradicijskog bogatstva te svim ženskim članovima darovao ružu. Izaslanica predsjednice Republike Hrvatske, njezina savjetnica za društvene djelatnosti i mlade Renata Margaretić Urlić, prenijela je predsjedničine pozdrave i čestitke. Izaslanik predsjednika Hrvatskoga sabora Gordana Jandrokovića bio je saborski zastupnik dr. Ivan Čelić.

HKUD "Prigorec" – Markuševac osnovao je 23. rujna 1923. godine s većom skupinom seljaka Andrija Širola, učitelj u tamošnjoj pučkoj školi. Danas ono ima čak 165 članova koji djeluju u četiri folklorne skupine i dvije tamburaške, u dobi od 3 do 70 godina.

Markuševac i HKUD "Prigorec" dali su puno poznatih folkloraša, tamburaša i tamburaških sastava tako da su se za ovu priliku velikom orkestru pridružili i članovi Gazda, Ex Pannonije, Šarmira, OSDS-a, Tamburaša iz Markuševca, Tamburgera, Stresa i Legolasa.

Izmjenjivali su se plesovi, pjesme, instrumentalne izvedbe, a posebno je bila dirljiva videoprojekcija sjećanja na one članove koji su u posljednjih pet godina preminuli, a koji nisu žalili truda i volje u razvijanju svijesti o važnosti pripadanja domu i rodu te važnosti očuvanja tradicije i nošnje, kako je u jednoj svom govoru istaknuo predsjednik Kruno Patelen.

"Ponosan sam što je u Lisinskom nastupilo više od 200 izvođača s pjesmama i plesovima iz cijele Hrvatske", izjavio je tajnik društva Ivan Mihovec. "Ovo je bila krana proslave naše 95. obljetnice postojanja. Idemo dalje s našim projektom 'Hrvati za Hrvate izvan Hrvatske'."

Do sada je u sklopu tog projekta, u kojem je HKUD "Prigorec" glavni organizator, u inozemstvu održano pet koncerata nekoliko folklornih društava Zagrebačkog prigorja i Hrvatskoga folklornog društva Koljnof iz Mađarske. Nastupili su u Sarajevu, Mostaru, Bratislavi, Šopronu i Rimu, a u skoroj budućnosti planiraju nastupiti i u Istanbulu i Milanu.

Slavljenički koncert "Prigorca" rezultirao je i onim najbitnijim – predškolskoj folklornoj skupini pridružilo se pet novih članova! ■

ENG The 95th anniversary of the Prigorec Croatian Culture and Arts Society of Markuševac (Zagreb) was celebrated at the Vatroslav Lisinski concert hall on the 12th of January 2019. The audience that gathered for the event was thrilled by the performance of the many former and current members of the ensemble.

Nazivi mjeseci u godini u rječniku Fausta Vrančića

Dobro je znano da je u povijesti hrvatske leksikografije neizostavno ime Šibenčanina Fausta Vrančića (1551.-1617.). Njegov rječnik pet onodobnih najuglednijih europskih jezika *Dictionarivm qvinque nobilissimarvm Evropae lingvarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae et Vngaricae*, koji je tiskan u Mletcima 1595., nedvojbeno ostaje prvi hrvatski samostalni rječnik s dojmivim brojem od 5467 latinskih i oko 5800 zabilježenih hrvatskih riječi. Mnoge su od njih današnjemu korisniku vrlo zanimljive, a među takovima su i nazivi mjeseci u kalendarskoj godini. U Vrančića je 1. mjesec u godini *siečan* (*Siecsan*), a 2. mjesec *sičen* (*Szicsen*), tj. za nazive prvih dvaju mjeseci u godini rabi istu riječ u različitim glasovnim inačicama. Pritom je važno upozoriti da se u hrvatskoj jezičnoj starini prvi mjesec nazivao *prosinac* ili *prosinec* i sl. (kasnije i *antonščak* po spomendanu sv. Antuna, opata i pustinjaka koji se obilježava 17. 1.), dok se drugi mjesec nazivao *sičanj*, *sečen* i sl. U Vrančićevu je doba već usporedno supostojalo staro i novo nazivlje. Pri izboru naziva za 1. mjesec odlučio se za već pomalo prihvaćeni novi naziv (umjesto staroga *prosinac*), a pri izboru naziva za 2. mjesec odlučio se za stari naziv. Današnji poredak naziva mjeseci, u kojem je siječanj 1. mjesec u godini, a prosinac 12. mjesec, prvi je zabilježio Bartol Kašić u svom *Ritualu rimskom*, tiskanom 1640. Ali i nakon Kašića još stoljećima su se ponegdje održali i stari nazivi, pa je tako u 18. st. marijaterzijanski general Orešek iz Svetoga Ivana Zeline, u svom molitveniku zabilježio naziv *prasinac* za 1. mjesec, a 2. mu je mjesec u godini *sječen*. Antunu Radiću je još u prvoj polovici 20. stoljeća *prosinac* ili *predzimac* bio 1. mjesec, dok mu je 2. mjesec *siječanj* (*sečen*). Tako je još uvijek u ponekim hrvatskim mjesnim govorima. U Dragi Baščanskoj na Krku najstariji stanovnici 1. mjesec nazivaju *prosinac*, a 2. mjesec *sičanj*. U Kastvu (blizu Opatije) i nedalekom Brseču 1. je mjesec u godini *antonščak*, a 2. mjesec je *sečanj*. Slično je npr. u Orbančićima kraj Žminja u Istri, gdje je 1. mjesec *antuonščak*, a 2. mjesec *šiečanj*.

Kao što je Vrančićev izbor naziva za 2. mjesec bio uvjetovan onim za 1. mjesec, tako je i izbor naziva za 5. mjesec uvjetovan onim za 4. mjesec. Vrančić 4. mjesec naziva *travan* (prema novomu poretku mjeseci). Za 5. mjesec rabi isti naziv, ali u glasovnoj inačici *traven*. Međutim, u rječniku nalazimo još jedan *travan*, kao prijevod latinskoga naziva *quin-*

Piše: Sanja Vulić

tilis. Pritom valja napomenuti da u rječniku uopće nema latinskih naziva za čak šest mjeseci u godini (*martus, iunius, iulius, augustus, november, december*), dok ostalih šest ima (*ianuarius, february, aprilis, maius, september, october*). Hrvatske su istoznačnice zabilježene samo za četiri latinska naziva, odnosno za pet njih, ako se ima na umu da na latinskom Vrančić ima *maius* i *quintilis*. Za 4. i 5. mjesec uspostavio je odnos *aprilis* – *maius* = *travan* – *traven*. Međutim *quintilis* mu je opet *travan*, a valja pripomenuti da je u rimskoj

tradiciji upravo *quintilis* 5. mjesec, što mu i sam naziv kazuje jer je izveden od rednoga broja *quintus* u značenju peti. Naziv *quintilis* ostao je iz doba kad su se mjeseci na italском isključivo nazivali rednim brojevima. Pritom je zanimljivo da i u talijanskom, i u njemačkom, i u mađarskom uz *maius* i *quintilis* donosi leksički potpuno drugačije prijevode. Samo je u hrvatskom za oba latinska naziva naveo istu hrvatsku riječ, ali u dvjema različitim glasovnim inačicama, od kojih je ona uz natuknicu *quintilis* potpuno istovjetna onoj uz natuknicu *aprilis*, ali ne onoj uz natuknicu *maius*. Vjerojatno nekoga drugoga naziva za 5. mjesec nije znao, a htio je ipak napraviti neku razliku među hrvatskim prijevodima latinskih *maius* i *quintilis*, kao što je to učinio u ostalim jezicima. Zato se opet poslužio glasovnim inačicama, pa mu je *maius* u hrvatskom *traven*, a *quintilis* mu je *travan*.

Pri razmatranju Vrančićeva izbora pojedinih naziva mjeseci nameće se i pitanje zašto u tom rječniku uopće nema latinskih natuknica za 3., 6., 7., 8., 11. i 12. mjesec. Posve je jasno da je poliglot i svestrano obrazovani Vrančić znao nazive svih mjeseci u različitim jezicima. Zato je najlogičnija pretpostavka da nazive za navedenih šest mjeseci u godini slučajno nije uvrstio, kako to nerijetko biva kod sastavljanja rječnika općega leksika. Ostaje međutim pitanje zašto u rječniku nema hrvatskih naziva za 9. i 10. mjesec. Odgovor valja potražiti u Vrančićevu rodnom kraju jer se na širem šibenskom području (ali i drugdje na hrvatskom dijelu Jadrana) za pojedine nazive mjeseci još uvijek rabe poimeničeni redni brojevi. Tako npr. u Tkonu na Pašmanu čak su pet mjeseci u godini poimeničeni redni brojevi, tj. *osmi, deveti, deseti, jedanesti i dvanesti*. Slično je npr. u Primoštenu Burjem. Dio takovih naziva nedvojbeno se rabio i u Vrančićevu doba. Možda ih Vrančić smatrao nedovoljno zanimljivima za uvrštavanje u rječnik, pa je zato ostavljao prazna mjesta. Nazivi mjeseci tek su jedna od zanimljivih tema pri listanju ovoga za hrvatski jezik dragocjenoga jezičnoga priručnika. ■

Izložba o Faustu Vrančiću u kontekstu europske baštine u Rimu

Svrha izložbe je u godini *Europske kulturne baštine* talijanskoj javnosti predstaviti ovog genija iz Šibenika, čije se djelo *Machinae novae* ubraja u najznačajnija ostvarenja iz područja tehnike s početka 17. stoljeća

Znameniti Faust Vrančić (1551.–1617.)

Svrha izložbe je u godini Europske kulturne baštine dodatno promovirati i talijanskoj javnosti predstaviti tog važnoga hrvatskoga velikana. Nakon otvorenja izložbe održan je i okrugli stol na kojem su sudjelovali profesor Adriano Papo (Centro Studi Adria-Danubia) s izlaganjem o eruditima i humanistima iz Dalmacije koji su u 16. stoljeću djelovali u Italiji, Hrvatskoj i Mađarskoj. Marijana Borić s Odsjeka za povijest pri-

rodnih i matematičkih znanosti HAZU govorila je o intelektualnim obzorima i duhovnom nasljeđu Fausta Vrančića, a Anja Nikolić-Hoyt iz Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU o "Petojezičnom rječniku" Fausta Vrančića.

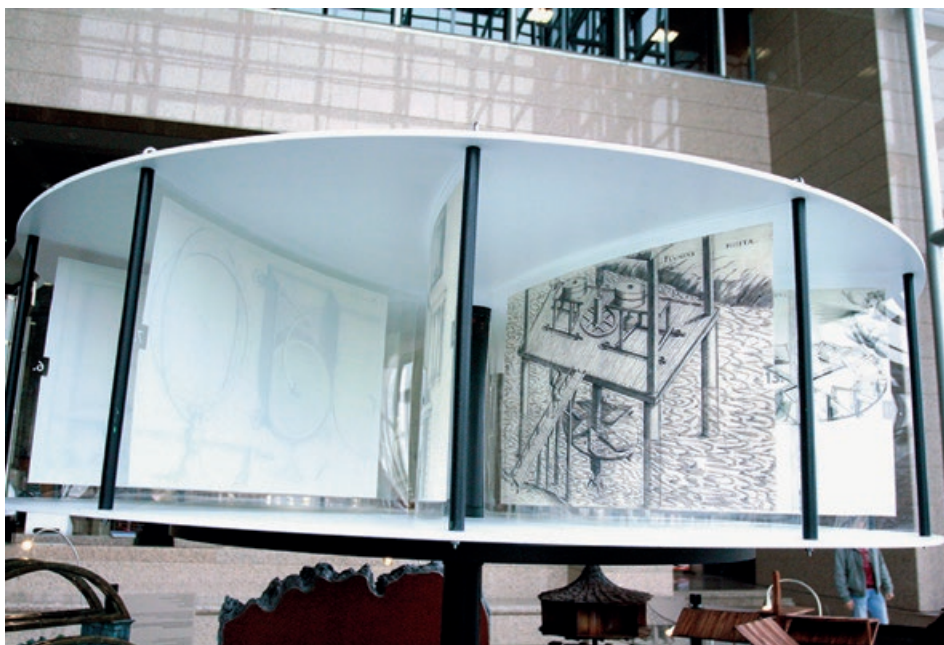
ERUDIT IZ DALMACIJE

Znameniti Faust Vrančić (1551.–1617.) afirmirao se u brojnim područjima – bio je biskup, polihistor, diplomat, izumitelj

Znameniti hrvatski izumitelj, polihistor i leksikograf Faust Vrančić (Šibenik, 1. I. 1551 – Venecija, 20. I. 1617) potječe iz ugledne šibenske obitelji. Školovao se u Ugarskoj, a studij filozofije, fizike i matematike pohađa u Padovi i Veneciji.

Tekst: **Marijan Lipovac** Foto: **Arhiva NSK**

Izložba "Faust Vrančić u kontekstu europske baštine" otvorena je 13. studenog u palači Falconieri u Rimu, a brojni su je posjetitelji razgledali do 7. prosinca 2018. Izložbu je organiziralo Veleposlanstvo Republike Hrvatske pri Svetoj Stoli u suradnji s Veleposlanstvom Mađarske u Rimu, Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom (NSK) u Zagrebu, Tehničkim muzejom "Nikola Tesla" iz Zagreba, Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti (HAZU) i Ministarstvom kulture Republike Hrvatske.

i plodan pisac djela iz područja leksikografije, tehnike, logike, etike, povijesti i književnosti. Izložba u cjelini predstavlja fascinantant život i raznoliki opus Fausta Vrančića, kojom se predstavlja veliki Šibenčanin koji je zamislila prelazio granice epoha, a duhovnim, intelektualnim i političkim djelovanjem povezivao različita područja onodobne Europe - od rodnog Šibenika i Dalmacije, Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva i Habsburškog Carstva, do Mletačke i Papinske Države.

Autori izložbe su Marijana Borić (izložbeni postav: Intelektualno i duhovno djelovanje Fausta Vrančića), Ivan Halić (izložbeni postav: Faust Vrančić-Machinae novae) i Nela Marasović (virtualni postav).

VRANČIĆEVA DIVOT IZDANJA

Na izložbi je dominirala predstavljena građa iz bogatog fonda NSK u Zagrebu, koja čuva najvažnija Vrančićeva djela (*Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae et Ungaricae* i *Machinae novae*) kao i dio rukopisne ostavštinu njegove obitelji. Vrančićev životni put, njegova djela kao i građa vezana uz njegov život i rad predočena je građom izloženom u vitrinama, virtualnim postavom, maketama i panoima koji prikazuju Vrančićev razvoj,

Organizator izložbe Veleposlanstvo RH pri Svetoj Stolici u suradnji s Veleposlanstvom Mađarske u Rimu, NSK u Zagrebu, Tehničkim muzejom "Nikola Tesla" iz Zagreba, HAZU i Ministarstvom kulture RH

te tumače značaj njegovih djela kao i njegov doprinos europskom naslijeđu. Vrančićevi najvažniji projekti izloženi u djelu "Machinae novae" odražavaju njegovo vizionarstvo i anticipiraju daljnji razvoj tehnike, što ovo djelo čine posebno vrijednim i jednim od kapitalnih djela renesansne tehnike.

Stoga je ovo djelo bilo posebno predstavljeno u postavu pokretnom izložbom "Faust Vrančić - Machinae novae", koju je Tehnički muzej "Nikola Tesla" u Zagrebu priredio u povodu obilježavanja 400. obljetnice tiskanja tog djela u Veneciji 1615.

UNIVERZALNOST PORUKA OBVEZUJE

Uz izložbu, objavljen je popratni katalog i promotivni materijal. Marijana Borić ističe kako je Faust Vrančić, zbog svog plodnog i raznovrsnog opusa u hrvatskoj znanosti i kulturi metaforom rene-

Vrančić se kretao u krugu znamenitih europskih znanstvenika, a i sam je ostvario vrhunsku karijeru. Rezultate rada objavio je u nekoliko knjiga, te ostavio i nešto rukopisa, gotovo sve na latinskom jeziku. Glavna su mu djela *Dictionarium* i *Novi strojevi* (*Machinae novae*), s kojima je već za života stekao svjetsku slavu.

sanse. Načinom promišljanja i djelovanja bio je, tvrdi, humanist koji je djelima nastojao unaprijediti ljudski život, oboгатiti ga i načiniti dostojnim življenja. Zanimljiva činjenica, naglašava, da i nakon četiri stoljeća, pojedini njegovi dugovječni projekti kao most od metala, most ovješeno o lance, žičara, prvi amortizeri u povijesti tehnike, padobran i drugi u ponešto modificiranom, suvremenijem obliku još uvijek nalaze široku primjenu diljem svijeta. Pokretan živim intelektom i tehničkim duhom zamišljao je konstrukcije koje nisu mogle biti realizirane u njegovo doba, istaknula je dodavši kako su mnoge njegove ideje čekale stoljećima da zažive u praksi. Smatra kako nas raznovrsnost njegova opusa i univerzalnost poruka obvezuje na kontinuirano istraživanje i daljnju afirmaciju njegova naslijeđa. ■

Izložba "Faust Vrančić u kontekstu europske baštine", palača Falconieri, Rim

ENG Rome, Italy was the venue for an exhibition featuring famed Croatian inventor and lexicographer Faust Vrančić (1551-1617). The exhibition aims to showcase this genius from Šibenik before Italian audiences during the Year of European Cultural Heritage. His *Machinae novae* is numbered among the greatest technical achievements of the seventeenth century.

Šibenik u hrvatskoj povijesti i kulturi

Tvrđava Sv. Nikole na ulazu u Kanal Sv. Ante

Kralj Petar Krešimir IV., koji je Jadransko more zvao "naše dalmatinsko more", izdao je povelju benediktinskome samostanu sv. Marije u Zadru "in Sibiriko", tj. u Šibeniku, i to na Božić 1066., što je najstariji poznati pisani spomen Šibenika

ski gradski park spomenik kralju Petru Krešimiru IV.

Krešimirov nasljednik, kralj Dmitar Zvonimir, presudio je 1078. u Šibeniku u korist Petra Crnoga iz Splita u sporu koji se zbog nekih zemalja vodio između njega i Zvonimirova ujaka Streze. Poslije Zvonimirove smrti kralj Stjepan II. potvrdio je u Šibeniku 1089. njegovu ispravu o dodjeli zemljišta u Lažanima redovnicama samostana sv. Benedikta u Splitu. U stoljetnome ugarsko-mletačkom ratu za hrvatsku obalu Šibenik je prelazio iz ruke u ruku: od 1102. bio je ugarsko-hrvatski, 1116. mletački, od 1124. opet ugarsko-hrvatski, od 1125. ponovno mletački i od oko 1133. ponovno ugarsko-hrvatski. U 12. stoljeću sagrađena je crkva sv. Krševana, najstarija sačuvana crkva u gradu.

POD ZAŠTITOM BRIBIRSKIH KNEZOVA

Razdoblje od 1167. do 1180. proveo je Šibenik u sklopu Bizantskoga Carstva, a 1203. hrvatski velikaš Domald, župan Sidrage i knez Šibenika, uz pomoć splitskoga nadbiskupa Bernarda, gae-tanskih brodova te omiških i šibenskih gusara, zauzeo je tvrđavu sv. Mihovila na Ugljanu i preoteo Zadar koji su prethodne godine bili osvojili Mlečani

Piše: **Željko Holjevac** Foto: **Željko Rupić**

Š

ibenik je jedan od prvih gradova na jadranskoj obali koji su utemeljili Hrvati još u doba narodnih vladara. Na zboru visokih dužnosnika i crkvenih dostojanstvenika 25. prosinca 1066. izdao je hrvatski kralj Petar Krešimir IV. povelju benediktinskome samostanu sv. Marije u Zadru, koji je osnovala opatica Čika sa starijom kćerkom Domnanom, kraljeva rođakinja iz ugledne zadarske patricijske obitelji Madijevaca. Petar Krešimir IV., koji se u ispravama nazivao "kraljem Hrvata i Dalmatinaca" i koji je Jadransko more zvao "naše dalmatinsko more", izdao je spomenutu povelju "in Sibiriko", tj. u Šibeniku, i to na Božić 1066., što je najstariji poznati pisani spomen Šibenika. U znak sjećanja na kori-jene podignut je 2000. na ulazu u šiben-

U stoljetnome ugarsko-mletačkom ratu za hrvatsku obalu Šibenik je prelazio iz ruke u ruku. U 12. stoljeću sagrađena je crkva sv. Krševana, najstarija sačuvana crkva u gradu.

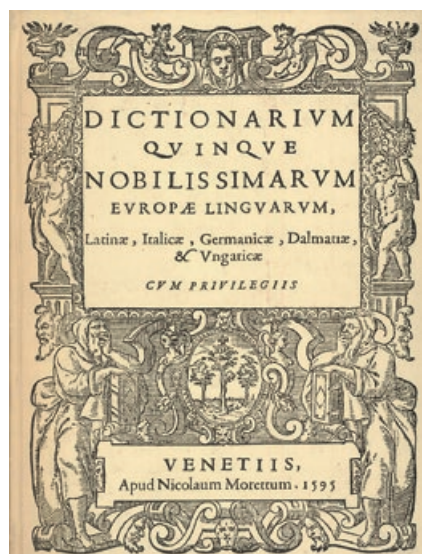
Spomenik kralju Petru Krešimiru IV. u pozadini Samostan Sv. Frane

i križari. Postupno su se prilike stabilizirale pa je u Šibeniku 1229. utemeljen franjevački samostan, a papa Bonifacije VIII. osnovao je ondje 1298. biskupiju. Učinio je to unatoč otporu trogirskoga biskupa koji je još 1274. tužio splitskoga nadbiskupa zbog izlučenja Šibenika iz Trogirске biskupije jer su svećenici u Šibeniku htjeli izabrati vlastitoga biskupa. Uz nagovor kneza Jurja Bribirskoga, papa je ispunio želje Šibenčana i 1298. odredio da se "Šibensko selo ukrasi znakovima grada". Šibenik je dobio komunalnu autonomiju i postao središtem biskupije, a prvi biskup zvao se Martin.

ŠIBENSKA KATEDRALA

Pod zaštitom bribirskih knezova oko 1315. sastavljen je šibenski statut, a prilikom pobune šibenskih i trogirskih građana protiv Mladena II. Šubića 94 člana šibenskoga Velikog vijeća položili su 1322. prisegu vjernosti mletačkoj vlasti. Šibenski konzul Bogdan u ime svoje općine sklopio je ugovor kojim se grad predaje "u vjernost pod vlast, upravu, zaštitu i obranu gospodina dužda i mletačkih općina", uz uvjet da se očuvaju "čast i prava koja ima ili treba imati u Šibeniku gospodin kralj Ugarske". Šibenčani su tada uspostavili trgovačke veze s bosanskim banom Stjepanom II. Kotromanićem, a 1346. osnovan je u gradu dominikanski samostan.

Zadarskim mirom 1356. postao je ugarsko-hrvatski kralj Ludovik Anžuvij

Suvremeno izdanje Vrančićeva rječnika

Šibenik na karti iz 1575. godine

U Domovinske ratu napadnut je 1991. iz zaleđa i Šibenik, ali je šibenska 113. brigada branila i obranila svoj grad koji je granatiran s mora, kopna i zraka, pri čemu je probijena i kupola katedrale sv. Jakova.

nac gospodarom Šibenika, ali je mletačko brodovlje 1377. opet osvojilo grad. U Šibeniku su 1381. izdane odredbe o veterinarskoj zaštiti, a 1384. spominje se šibensko brodogradilište u predjelu Dolac, na mjestu zvanom Podstinja. Bosanski kralj Tvrtko I. proširio je 1390. svoju vlast i na Šibenik, a 1402. grad je došao u ruke Ladislava Napuljskog koji se sljedeće godine u Zadru okrunio nepoznatom krunom za ugarsko-hrvatskoga kralja. Nakon što je on uzmaknuo pred Žigmundom Luksemburškim i 1409. prodao Dalmaciju za 100.000 dukata, Mlečani nisu odmah uspjeli osvojiti Šibenik, ali su Šibenčani 1412. ipak priznali mletačku vlast.

Mletački klesari Lorenzo Pincino i Pier Paolo Busato počeli su 1431. graditi šibensku katedralu, za koju je Bonino iz Milana klesao portale. U izgradnju katedrale uključio se nakon povratka iz Venecije 1441. poznati graditelj i kipar Juraj Dalmatinac. Isklesao je 72 muške i ženske glave na frizu apside, kombinirajući profanu skulpturu sa sakralnom. Prema ocjeni povjesničara umjetnosti,

metoda montaže kamenih ploča i gradnja isključivo od kamena čine šibensku katedralu jednim od antologijskih djela europske umjetnosti.

U Šibeniku je 1510. izbila buna pučana protiv plemića, koju je dvije godine kasnije ugušio mletački providur Giustinian. Zbog obrane od Osmanlija, koji su u drugoj polovici 15. stoljeća i prvoj polovici 16. stoljeća više puta opustošili gradsko zaleđe, dovršena je 1547. tvrđava sv. Nikole na ulazu u Kanal sv. Ante ispred Šibenika. U bitci s Osmanlijama kraj Lepanta 1571. sudjelovala je na mletačkoj strani i šibenska galija "Sv. Juraj". Djelo Jurja Šižgorića iz Šibenika iz 1477. prve su tiskane pjesme jednog hrvatskog pjesnika. Njegov sugrađanin, patricij Dinko Zavorović, napisao je 1602. djelo *Osam knjiga o događajima u Dalmaciji*, prvu cjelovitu povijest Dalmacije, a napisao je i djelo o povijesti Šibenika do početka 15. stoljeća.

FAUST VRANČIĆ

Šibenski filozof, leksikograf, polihistor, jezikoslovac i konstruktor padobrana Faust Vrančić (Šibenik, 1551. – Venecija, 1617.), padovanski učenik i čanadski biskup, objavio je 1595. spis *Nova logika* i sastavio *Rječnik pet najuglednijih europskih jezika, latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, dalmatinskoga i ugarskoga*. Rječnik sadrži 5.000 riječi svakoga jezika ili ukupno 25.000 natuknica. Vrančićevo djelo smatra se prvim rječnikom hrvatskoga jezika uopće. Praški benediktinac Peter Loderecker 1607. dodao mu je riječi za češki i poljski stvarajući

Mletački klesari počeli su 1431. graditi šibensku katedralu, za koju je Bonino iz Milana klesao portale. U izgradnju katedrale uključio se nakon povratka iz Venecije 1441. poznati graditelj i kipar Juraj Dalmatinac.

time rječnik sedam srednjoeuropskih jezika. Godine 1615. ili 1616. objavio je Vrančić glasoviti izumiteljski spis *Novi strojevi* (Machinae Novae) u kojem je na 49 crteža vizionarski predvidio tehničke osobine i izgled raznih pogonskih strojeva, mostova, brodova, padobrana i drugih naprava, od kojih su neke ostvarene i više od dva stoljeća kasnije. Padobranom je izveo prvi uspješan skok sa zvonika bazilike sv. Marka u Veneciji prema jednoj verziji ili sa zvonika katedrale sv. Martina u Bratislavi prema drugoj verziji.

U prigodi obilježavanja 400. obljetnice Vrančićeve smrti Grad Šibenik je u siječnju 2017. postavio spomen-ploču na njegovu rodnu kuću u Šibeniku. U sklopu Memorijalnoga centra *Faust Vrančić* na otoku Prviću u njegovu čast održava se svake godine manifestacija *Kreativni dani Fausta Vrančića*. Vrančićevo ime nosi astronomsko društvo, po njemu su imenovane ulice u raznim hrvatskim gradovima i pojedine hrvatske

škole, a i jedan brod u sastavu Hrvatske ratne mornarice nosi njegovo ime.

Početkom 17. stoljeća oko 400 uskoka opustošilo je tursko područje oko Šibenika, a 1649. grad je pogodila epidemija kuge. U međuvremenu je oslikan drveni kasetirani strop crkve sv. Frane, što je postao ogledni model koji se do kraja baroknog razdoblja primjenjivao u crkvama Mletačke Dalmacije. Oslikane su i oltarne pale u ostalim šibenskim crkvama u tradiciji venecijanskoga kasnomanirističkog slikarstva s prepoznatljivim baroknim elementima. Profesor teologije u Šibeniku, franjevac Jeronim Filipović iz Rame, postao je 1735. prvim provincijalom nove dalmatinske Franjevačke provincije sv. Kaja, danas Presvetog Otkupitelja, koja je ustrojena odvajanjem franjevačkih samostana u Dalmaciji od prvobitne provincije Bosne Srebrene. Filozofiju je na franjevačkoj bogosloviji u Šibeniku sredinom 18. stoljeća predavao fra Andrija Kačić Miošić, autor *Razgovora ugodnog naroda slovinskoga*, a poznati graditelj orgulja Petar Nakić načinio je svoje posljednje izvorno sačuvane orgulje upravo u franjevačkome samostanu u Šibeniku.

400 USKOKA

Odlaskom Mlečana i dolaskom Habsburgovaca 1797. izbili su nemiri u Šibeniku, a pod francuskom upravom otvorena je 1807. gimnazija. Poslije Napoleonovih ratova počela je druga austrijska uprava u Dalmaciji, tijekom koje je biskupija u Šibeniku 1828. podređena metropoliji u Zadru, a jadranski Austrijski Lloyd priključio je Šibenik deset godina kasnije na parobrodarsku liniju Trst - Kotor. Nakon što je u Šibeniku 1847. otvorena pomorska škola, a 1848. osnovana narodna glazba, grad je u mjestu Perkoviću 1877. priključen na željezničku prugu Split - Knin. Istodobno je dobio kazalište, vodovod i duševnu bolnicu, a na inicijativu gradona-

čelnika Ante Šupuka proradila je 1895. hidroelektrana Jaruga na izmjeničnu struju na slapovima Krke, čime je elektrifikacija Dalmacije dobila na zamahu. U Šibeniku je 1904. proradila tvornica kalcijeva karbida, koja se električnom energijom napajala iz hidroelektrane Manojlovac.

'OBA SU PALA'

Nakon raspada Austro-Ugarske na kraju Prvoga svjetskog rata talijanska vojska je ujesen 1918., pokušavajući ostvariti Londonski ugovor iz 1915., zaposjela Šibenik. Nakon krvavog sukoba između talijanskih mornara i pučanstva razarač "Audace" bombardirao je grad na Božić 1921. s oko tisuću granata. Šibenik je na kraju pripao Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevini Jugoslaviji, a u ratu 1941. zaposjela ga je opet talijanska vojska. Šibenik je nastradao u borbama za hrvatsku obalu i savezničkom bombardiranju prije nego što su partizanske postrojbe u jesen 1944. ušle u grad.

Festival djeteta u Šibeniku, isprva smotra lutkarskih predstava, proširen je u drugoj Jugoslaviji na kazalište, glazbu i film za djecu. Košarkaški klub Šibenik bio je 1983. prvak bivše države, a Šibenčanin Dražen Petrović ušao je u povijest sporta kao hrvatski košarkaški virtuoz. U Domovinskom ratu napadnut je 1991. iz zaleđa i Šibenik, ali je šibenska 113. brigada branila i obranila svoj grad koji je granatiran s mora, kopna i zraka, pri čemu je probijena i kupola katedrale sv. Jakova. Tijekom žestokih napada šibenska protuzračna obrana u jednom trenutku srušila je dva zrakoplova agresorske JNA, a kamerama koje su pratile bitku snimljen je spontani uzvik oduševljenja branitelja: "Obadva, obadva, oba su pala!" Danas je Šibenik županijsko središte u samostalnoj Republici Hrvatskoj, od 2013. članici Europske unije. ■

ENG Šibenik is one of the first coastal towns on the Adriatic seaboard that was founded by Croats, back during the medieval period of Croatian dukes and kings. King Petar Krešimir IV issued an edict to the Benedictine monastery "in Sibiniko", i.e. in Šibenik on Christmas of 1066. This is the oldest known written mention of Šibenik.

Faust Vrančić – inovator i vizionar koji je izumio padobran, mostove i mlinove

Humanist, polihistor, kozmopolit, svećenik, biskup, diplomat i izumitelj svjetskoga glasa Šibenčanin Faust Vrančić jedan je od rijetkih hrvatskih intelektualca koji su zauvijek ostali upisani među besmrtnike europske kulture i znanosti

Stalni postav izložbe

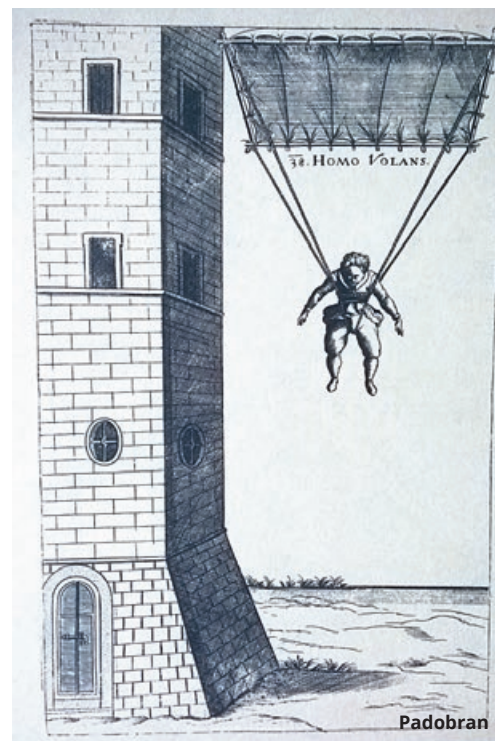
Piše: **Marjana Kremer** Foto: **Željko Rupić**

Hrvatski velikan Faust Vrančić rođen je 1. siječnja 1551. godine u Šibeniku u staroj plemićkoj obitelji čiji su se preci doselili u Šibenik iz Bosne, najvjerojatnije u 14. stoljeću u vrijeme prvih turskih provala. Njegov ga je stric Antun još u ranoj mladosti prigrlio i omogućio mu vrhunsko obrazovanje. Svoje djetinjstvo Faust je proveo na otoku Prviću u Šepurini. U to doba, kako piše Mihovil Vrančić svoje bratu Antunu, Faust je “dijete živa duha, lijepe i uistinu plemenite vanjštine; nije nerazuman niti djetinjasto zaigran, čini se da ima izgleda za značajniju budućnost...” te ga moli da ga uzme k sebi kako “ne bi ovdje od djetinjstva

upijao ove divljačke običaje, nego da od malih nogu dobiva čistiju poduku i uči jezike”. Tako Antun Vrančić omogućuje Faustu da studira pravo u Padovi i Veneciji, gdje on uči i napreduje, ali voli i zabavu, društvo i prijatelje te vodi tipičan studentski život pa o tom razdoblju svjedoče mnogobrojna pisma u kojima ga Antun grdi zbog rastrošnosti, raskalašenog života i *mladenačke usijanosti*. Samo nakratko, nakon završetka studija vraća se u svoj voljeni Šibenik, no ubrzo odlazi u Mađarsku gdje je stric Antun kraljev namjesnik. Za vrijeme boravka u Šibeniku postaje član Bratovštine sv. Jeronima s kojom će uvijek održavati bliske veze zbog ljubavi prema domovini i rodnome gradu. U Mađarskoj se počinje zanimati za tehniku i znanost. Na žalost, to je i vrijeme kada

umire njegov pokrovitelj, stric Antun. Faust tada postaje upravitelj biskupskih imanja u mađarskome gradu Veszprému gdje stječe praktično znanje koje će mu izvršno poslužiti za razvoj strojeva kasnije objavljenih u knjizi *Machinae novae*.

Godine 1579. ženi se plemkinjom Mariom Zarensis, s kojom ima dvoje djece, kćer i sina, koji pak umire mlad. Godine 1581. Vrančić postaje tajnik pa savjetnik na dvoru rimsko-njemačkoga cara i hrvatsko-ugarskoga kralja Rudolfa II. Habsburškog koji stoluje u Pragu. Rudolf II., mecena umjetnosti i znano-

sti, na hradčanskome dvoru okuplja najveće tadašnje umove i upravo će boravak u Pragu biti presudan za daljnji Faustov rad. Tamo susreće astronoma Johannesu Keplera i prijateljuje s graditeljem Jacopom de Stradom koji najviše utječe na njegove ideje o tehničkim pronalascima.

IZUMI I INOVATORSKE VIZIJE

Nakon 13 godina boravka na Rudolfovu dvoru iz Praga odlazi naglo, najvjerojatnije pogođen iznenadnom smrću supruge. Napušta mjesto dvorskoga tajnika, nakratko se vraća u svoj šibenički pa zatim u Veneciju i zareduje se.

Godine 1598. Rudolf II. ponovno ga poziva na dvor i proglašava titularnim biskupom Csanáda. Tog se naslova Faust odriče 1605. godine i odlazi u Rim gdje pristupa crkvenome redu barnabita u čijem okruženju upoznaje tehničke crteže Leonarda da Vincija, što je rezultiralo najznačajnijim Vrančićevim djelom *Machinae novae* (Novi strojevi) izdanog u Veneciji 1615. ili 1616. godine. U tom djelu se, nakon godina provedenih u diplomaciji i politici, posvećuje svojim starim interesima, proučavajući konstrukcije strojeva i rješavajući arhitektonske probleme. U njemu je Vrančić opisao 56 raznovrsnih uređaja i teh-

Oboljevši, 1615. godine Vrančić se odlučio vratiti u rodni kraj te se na putu zaustavio u Veneciji da bi priredio i tiskao svoja djela, no nakon objavljivanja djela više nije imao snage za povratak.

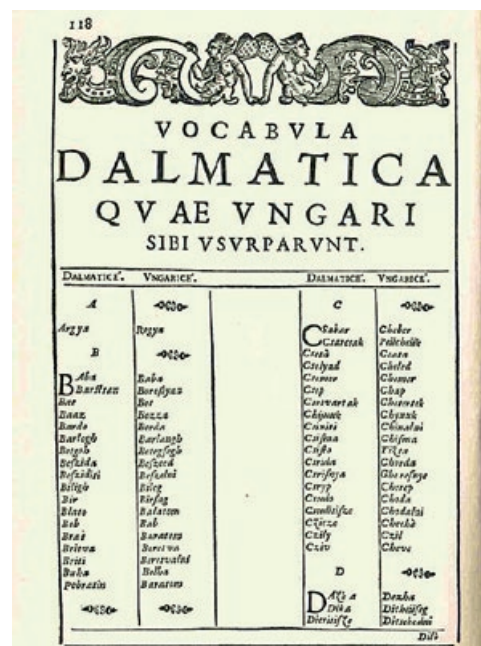
Jedan je od najsvestranijih hrvatskih humanista-polihistora koji je svojom znanstvenom, intelektualnom i diplomatsko-političkom aktivnošću na prijelazu iz 16. u 17. st. ostavio neizbrisiv trag ne samo u hrvatskoj znanosti i kulturi, nego i u europskoj.

ničkih konstrukcija, različitih naprava i pronalazaka uz 49 bakropisa s komentarima na latinskom, talijanskom, španjolskom, francuskom i njemačkom jeziku. Iz ovog djela izdvaja se najpoznatiji Vrančićev izum, *Leteći čovjek* (lat. *Homo volans*), konstrukcija padobrana za kojeg se pretpostavlja da je i iskušao skokom s nekog tornja u Veneciji. U knjizi je detaljno prikazana Vrančićeva zamisao, to jest pravokutni drveni okvir s razapetom tkaninom, a na kojeg je ovješan padobranac. Premda se Leonardo da Vinci također prije bavio idejom padobrana, Vrančić je dao drukčiju i efikasniju konstrukciju padobrana kojom se uspješno rješavao problem skoka s visine te se zbog izvrsnosti projekta diljem svijeta smatra ocem padobrana. Među drugim konstrukcijama iz ove knjige najvažnije su: mlin s pomičnim krovom (vjetrenjača s vodoravnim rotorom s lopaticama kakve imaju današnje turbine), mlin ovješan o stijenu s kotačem kakav ima suvremena Francisova turbina, mlin u morskome tjesnacu (iskorištavanje plime i oseke s umjetnim jezerom) kakav

se i danas za pogon elektrane pokusno rabi na atlantskoj obali (plimna hidroelektrana La Rance), most od zvonovine (bronce) prva je konstrukcija kovinskoga mosta kakav će u upotrebu ući tek 1773. godine u Engleskoj, željezni most konstrukcija je visećega (lančanoga) mosta kakav će biti sagrađen tek 1874. godine u Francuskoj te most s jednim užetom koji se smatra pretečom žičare. Projekti koje je Vrančić opisao u ovome djelu bili su ispred svog vremena, pomalo vizionarski. Naime, u to vrijeme za njihovu realizaciju još nije bilo ni tehničkih ni fizikalnih znanja i vještina da se ostvare iz čega je jasno da su njegova inovatorska rješenja najvećim dijelom nastala intuitivno pa su mnogi njegovi izumi u stvarnosti zaživjeli tek stoljeće ili dva nakon njegove smrti.

LINGVISTIČKI ZNAČAJ

Vrlo značajna ostavština Fausta Vrančića je i njegov petojezični rječnik pod nazivom *Rječnik pet najplemenitijih jezika Europe* (*Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*) koji je bio ne samo prvi hrvatski, već i prvi mađarski rječnik. Vrančićev rječnik imao je snažan utjecaj na razvoj pravopisa obaju jezika. U rječniku je za svaki jezik dano 5.000 odrednica. U to se vri-

Petojezični rječnik

jeme termin "dalmatinski" rabio za slavenski jezik čakavskog narječja kojim se govorilo na znatno širem području nego danas, između Jadranskoga mora i rijeka Dunava i Save i ne treba ga mijenjati s izumrlim dalmatinskim jezikom koji je bio romanskoga podrijetla. Vrančić je svojim rječnikom prvi objavio svijetu postojanje hrvatskoga jezika kojeg u predgovoru proglašava najljepšim od svih slavenskih jezika. Ovaj rječnik ima značajno kulturološko i lingvističko značenje jer se smatra početkom izgradnje standarda današnjega hrvatskoga književnog jezika. Na svome materinskom jeziku, koji je Vrančić smatrao "najljepšim" i nazivao ga "dalmatinskim", napisao je i *Život nekoliko izabranih divic* (Rim, 1606.) s hagiografskim životopisima svetica osobito štovanih u hrvatskim krajevima uz jadransku obalu.

Oboljevši, 1615. godine Vrančić se odlučio vratiti u rodni kraj te se na putu zaustavio u Veneciji da bi priredio i tiskao svoja djela, no nakon objavljivanja djela više nije imao snage za povratak. Shrvan bolešću Faust umire u Veneciji 20. siječnja 1617. godine. Po oporuci želji njegovo tijelo pokopano je u domovini u crkvi svete Marije od Milosti u Prvić Luci, na otoku Prviću gdje je proveo najsretnije dane svoga djetinjstva, u ljubljenoj hrvatskoj zemlji na koju je bio ponosan, a svoje podrijetlo stal-

Njegove su izume
dugo vremena na
žalost pripisivali
drugima pa tako i
njegov padobran
Leonardu da
Vinciiju, no znanost
je naposljetku
ipak u Faustu
prepoznala pravog
tvorca ovoga izuma
i priznala ga kao
oca padobrana.

Otok Prvić

no je isticao potpisujući se kao: Fausto Veranzio Sicensi gdje je pridjevom Sicensi (Šibenčanin) gordo naglašavao svoju nacionalnu pripadnost i domoljublje.

MEMORIJALNI CENTAR FAUST VRANČIĆ

Zbog društveno-političkoga konteksta vremena, sve do osamostaljenja Republike Hrvatske, u Hrvatskoj se malo znalo o bogatoj ostavštini Fausta Vrančića. Uz Tehnički muzej u Zagrebu, Muzej grada Šibenika i crkve, rijetki Hrvati su uopće znali podatke o životu i posljednjem počivalištu Fausta Vrančića. No, ipak medaljon s njegovim likom ugrađen je na rektorski lanac Sveučilišta u Zagrebu 1969. godine, Sabor je 1992. godine utemeljio Državnu nagradu tehničke kulture *Faust Vrančić*, postavljeno je Vrančićevo poprsje u Parku skulptura velikana hrvatskog prirodoslovja i tehnike u Tehničkome muzeju u Zagrebu, a održava se i godišnja manifestacija "Kreativni dani Fausta Vrančića" u sklopu Memorijalnog centra *Faust Vrančić* na otoku Prviću. Treba napomenuti da se posljednjih dvadesetak godina sve više budi svijest o važnosti njegove bogate znanstvene i kulturne ostavštine, izdane su mnogobrojne knjige, or-

ganiziraju se razne izložbe i radionice s ciljem upoznavanja života i djela našega "Homo universalisa". Godine 2012. otvoren je na otoku Prviću Memorijalni centar *Faust Vrančić* koji svakog dana odaje počast velikom filozofu, leksikografu, biskupu i izumitelju Faustu Vrančiću. Ispred i u Memorijalnom centru mogu se pronaći njegovi izumi u prirodnoj veličini i u obliku maketa, a osim toga život i djela ovoga velikog znanstvenika prikazani su i multimedijalnom prezentacijom. Ako se nađete u Šibeniku, svakako vrijedi napraviti mali izlet do Memorijalnoga centra u čijoj blizini nakon posjeta možete uživati u netaknutoj prirodi Prvića i mirnome otočkom načinu života. Kamene kućice uljepšane su tu smeđim, zelenim ili plavim škurama (prozorski kapci), *špagovi* za sušenje robe razvučeni su na zraku, posvuda je *cviće u pitarima* (tegla za cvijeće), na zidovima i u krovovima. Agave, borovi, oleandri i drugo nisko raslinje, ribarske *mriže*, bačve vina, stolovi na *teracama* uz more, jarboli i jedra brodice dio su otočkog ambijenta, kao i miris soli, ribe, ružmarina i lavande. Definicija je to Mediterana koji je posebno nadahnjivao Fausta i u čijem je zagrljaju pro našao i svoje posljednje počivalište. ■

Otok Prvić

ENG *Faust Vrančić is one of the most versatile Croatian humanists and polymaths who, with his scientific, intellectual, diplomatic and political activity, left an eternal mark, not only in Croatian, but also in European science and culture, at the turn of the 16th to the 17th century. This brilliant scientist, innovator, author of many lexicographic, philosophical and poetic works was born in Šibenik and he always stood out from the greatest minds of Renaissance. The true power of Faust Vrančić's mind can be seen in all of his construction designs in Machinae Novae, that would be constructed a century later after the discovery of new physical and technical knowledges. The most popular invention of Faust Vrančić is parachute and the drawing of Faust's iron bridge is a visionary idea which came to life centuries later when the development of technique made it possible. Faust Vrančić Memorial Center, located in Prvić Luka on the island Prvić in the Šibenik archipelago, everyday gives honor to the great philosopher, lexicographer, bishop and inventor Faust Vrančić.*

Od rijeke Krke do Fausta Vrančića

Šibensko-kninska županija, iako po površini tek sedma od svih hrvatskih županija, zahvaljujući obilju krša i raznolikoj geološkoj, hidrografskoj i geografskoj građi obiluje mnogobrojnim zanimljivim prirodnim vrijednostima od kojih se ističu endemske, ugrožene i strogo zaštićene biljne vrste.

Genista sylvestris dalmatica

Tekst i foto: **Darko Mihelj**

Prirodne znamenitosti Šibensko-kninske županije posljedica su prije svega krškog reljefa. Tu nalazimo u priobalnom i otočnom dijelu mediteranske šume hrasta crnike i alepskoga bora dok u unutrašnjem dijelu prevladavaju submediteranske šume hrasta medunca i bijelog graba, a najveći dio površina zauzima krški kamenjar s oskudnom

vegetacijom – na svim tim područjima živi mnogo endemskih ili ugroženih biljnih vrsta.

Nacionalni park Krka (osnovan 1985. godine) uz samu rijeku proglašen je tom kategorijom zaštite prirode prije svega zbog svojih geomorfoloških i hidroloških karakteristika (obuhvaća gornji i srednji tok Krke te donji dio toka rijeke Čikole). U toku rijeke Krke su zanimljivi i Roški slap čiji glavni slap ulazi u Visovačko jezero te posljednji slap, Skradinski buk, nizvodno od Visovca, na duži-

ni od oko 800 metara s cijelim nizom slapića, kaskada i jezeraca. No, na području NP Krka i nešto šire, izvan nacionalnoga parka, rastu i mnogobrojne zanimljive biljne vrste vaskularne flore koje su ili endemične, ili kritično ugrožene ili ranjive. Ukupni broj vrsta u NP Krka je nešto veći od 1.000, što je npr. 26% od ukupnoga broja biljnih vrsta Britanskog otočja, a zanimljivo je da je odnos površina Britanskog otočja i NP Krka 2.900 : 1! Spomenimo neke. Gospin vlasak (*Adiantum capillus-veneris*) je relativno rijetka paprat uz rijeke i krška vrela, a možemo je naći na Skradinsko-me buku. U sastavu vegetacije muljevitih i pješčanih obala živi kritično ugrožena vrsta trave primorska obalnica (*Aeloropus littoralis*). Endemični (obuhvaća zapadni dio Balkanskoga poluotoka) i strogo zaštićeni ilirski kozlinac (*Astragalus monspessulanus* ssp. *illyricus*) je višegodišnja biljka, stanovnik kamenjarskih travnjaka i šikara. Prozorski zvončić (*Campanula fenestrellata* ssp. *fenestrellata*) je stenoendem (endem uske rasprostranjenosti), gotovo ugrožena vrsta i strogo zaštićena, a raste na vapnenačkim stijenama, liticama i kamenim blokovima od 3 do 1.300 metara. Ovoj vrsti srodan je dalmatinski endem fini zvončić (*Campanula lepida*) koji raste na sličnim staništima. Piramidalni zvončić (*Campanula pyramidalis*) je dvogodišnja ili trogodišnja biljka, jadransko-ilirski endem, koji raste u pukotinama stijena i zidova te na različitim kamenjarskim površinama i tako te površine oživljava

Astragalus monspessulanus illyricus

Edraianthus tenuifolius

va u srpnju i kolovozu svojim modrim cvjetovima. Lukovičasta trajnica livadni procjepak (*Chouardia litardierei*) je endemična ilirska, gotovo ugrožena i strogo zaštićena vrsta vlažnih livada krških polja. Endem zapadnoga dijela Balkanskoga poluotoka, Weldenov šafran (*Crocus biflorus* ssp. *weldenii*) nalazimo na kamenjarskim pašnjacima i otvorenim šumama i šikarama Mediterana i submediterana; cvate bijelim ili nahukano ljubičastim ili žutim cvjetovima rano zimi i početkom proljeća.

ILIRSKO-JADRANSKI BILJNI ENDEMI

U sastavu močvarne vegetacije nalazimo dugi oštrik (*Cyperus longus*), ranjivu i strogo zaštićenu vrstu. Liburnijski klinčić (*Dianthus ferrugineus* ssp. *liburnicus*) je zeljasta trajnica. Busenasta trajnica trščanski klinčić (*Dianthus sylvestris* ssp. *tergestinus*) je busenasta, modrozele na trajnica. Obje vrste klinčića su ilirsko-jadranski endemi i rastu na suhim travnjacima. Endem primorskoga dijela Dinarida, uskolisno zvonice (*Edraian-*

Rijeka Krka izvire u špilji ispod sedrenoga slapa Topoljski buk ili slapa Krčić, koji nastaje od pritoka Krčića (slap ljeti presuši!), čija je dolina posebno zanimljivo florističko područje. Uzduž slikovitoga i dubokoga kanjona Krčića tako rastu zanimljive vrste poput trave bradice (*Polypogon viridis*), biljke vlažnih staništa i već spomenute paprati Gospina vlaska (*Adiantum capillus-veneris*). Na kamenjarskim travnjacima uzduž doline Krčića rastu i mnogobrojni kaćuni (*Orchidaceae*).

Dianthus sylvestris tergestinus

thus tenuifolius), naći ćemo na kamenjarskim pašnjacima na području NP Krka gdje se ističe svojim modro-ljubičastim cvjetovima. Dalmatinska žutilovka (*Genista sylvestris* ssp. *dalmatica*) je niski polugrm, endem Dinarida i stanovnik kamenjarskih pašnjaka. U Hrvatskoj raste od obale mora pa do Sinjale (planina Dinara), najvišega vrha u Hrvatskoj na 1.831 m. Biljka s podanikom, jadranska perunika (*Iris adriatica*), strogo je zaštićen endem kamenjarskih pašnjaka. Resastu uodicu (*Melampyrum fimbriatum*) nalazimo u vegetaciji suhih travnjaka kao endemičnu i strogo zaštićenu vrstu. Endem modro lasinje (*Moltkia petraea*) naći ćemo na stjenovitim površinama kanjona Čikole. Na području Krke naći ćemo i mnogobrojne samonikle orhideje pčelinu kokicu (*Ophrys apifera*), liburnijsku kokicu (*Ophrys liburnica*), paukovu kokicu (*Ophrys sphegodes*), močvarni kaćun (*Orchis laxiflora* subsp. *palustris*), koji se na području NP Krka nalazi u močvarnoj vegetaciji, grimizni kaćun (*Orchis purpurea*) i trozu-

Centaurea ragusina

Na području županije nalaze se dva nacionalna parka: Krka i Kornati; dva parka prirode: Vransko jezero koje pripada i Zadarskoj županiji te Velebit, čiji manji dio ulazi u Šibensko-kninsku županiju te dva spomenika prirode: Stara straža (geološki spomenik prirode) i Cetina Vrela (hidrološki spomenik prirode).

(*Beckmannia eruciformis* ssp. *eruciformis*) u Hrvatskoj su zabilježeni jedino u NP Krka, dakle u hrvatskoj flori su vrlo rijetki. Trajnica pustenasto devesilje (*Seseli tomentosum*) je endem obalnog područja Dinarida, najčešće naseljava kamenjarske pašnjake. Endem dalmatinski buhač (*Tanacetum cinerariifolium*) je dio flora Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore; voli ekstremno degradirana staništa, a nekad se često koristio kao prirodni insekticid. Endem jadranski lastavičnjak (*Vincetoxicum hirundinaria* ssp. *adriaticum*) je vrsta koja se nalazi na europskome popisu zaštićenih vrsta.

MASLAČAK KAO PADOBRAN FAUSTA VRANČIĆA?

Ne znamo sigurno je li u svojem djetinjstvu ovaj veliki renesansni čovjek možda promatrao plodove biljaka i tako došao do ideje o upotrebi padobrana? Je li to bio obični maslačak (*Taraxacum officinale*) ili maslačak (*Taraxacum palustre*)

ili pak kakva kozja brada (*Tragopogon*), biljke koje rastu na šibenskom području? Plodovi maslačka ("roška" - sjemenka i "pappus" - ostatak preobražene čaške) imaju dlačice koje služe za širenje sjemenki vjetrom. Tako možemo reći da su *Machinae novae* i ideja padobrana (*Homo volans*) pratile Fausta Vrančića od djetinjstva u Šibeniku (premda je rano, kao dječak, otišao svome stricu, biskupu Antunu Vrančiću u Ugarsku) do uočavanja crteža padobrana Leonarda da Vincija i skoka padobranom s nekog tornja u Veneciji pa do groba u crkvi sv. Marije u Prvić Luci na otoku Prviću pokraj Šibenika. ■

ENG In the Šibenik-Knin County, thanks to the diversity of the relief, geological and hydrological structure has many interesting species of vascular flora. Many of these species are endemic or endangered or strictly protected species of Croatian flora. And who knows? Perhaps, looking at dandelion or similar fruit like a parachute, the great Renaissance inventor Faust Vrančić came up to the idea of making a parachute.

bi kačun (*Orchis tridentata*). Svi kačuni, dakle cijela porodica, strogo su zaštićeni u Hrvatskoj. Lukovičasto dalmatinsko ptičje mlijeko (*Ornithogalum dalmaticum*) je stenoendem najčešće suhih travnjaka. Vrbolisni dvornik (*Polygonum salicifolium*) i trava rigasta bekmanija

Kolokvij o Faustu Vrančiću u Beču

AUSTRIJA - Znanstveni kolokviji o Faustu Vrančiću održavaju se u gradovima u kojima je Faust Vrančić duže ili kraće vrijeme živio. Nakon znanstvenih kolokvija u Zavodu sv. Jeronima u Rimu te u Domu nacionalnih manjina u Pragu, treći je kolokvij održan u Beču, u organizaciji Veleposlanstva Republike Hrvatske i Austrijskoga društva za kroatistiku. U svečanoj dvorani Veleposlanstva okupio se veliki broj zainteresiranih posjetitelja, uglavnom istaknutih hrvatskih intelektualaca u Beču i studenata bečke slavistike. U ime Austrijskoga društva za kroatistiku kroz program ih je vodila prof. dr. sc. Zorka Kinda Berlaković, koja je detaljno predstavila profesionalnu djelatnost svakoga od troje predavača. Prva predavačica bila je prof. dr. sc. Sanja Vulić s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, koja je usporedila Vrančićev leksik s današnjim gradišćanskohrvatskim te istaknula kako su brojne podudarnosti logične jer su u različitim hrvatskim idiomima u 16. stoljeću ra-

Sudionici Znanstvenoga kolokvija o Faustu Vrančiću s hrvatskom veleposlanicom u Beču, 15. 11. 2018.

zlike bile neusporedivo manje nego danas, a gradišćanskohrvatski je konzervirao to stanje. Druga predavačica dr. sc. Marijana Borić iz Zavoda za povijest prirodnih znanosti HAZU predavala je o Vrančiću kao izumitelju i humanistu svjetskoga glasa, te na zanimljiv način predstavila svestrane Vrančićeve intelektualne interese. Prof. dr. sc. Georg

Holzer izlagao je o značajkama manirizma u Vrančića. Posjetitelji su izrazili veliko zadovoljstvo kvalitetom svih izlaganja i dugo se zadržali u razgovoru s izlagačima. Veleposlanica Republike Hrvatske prof. dr. sc. Vesna Cvjetković posebice je srdačno pozdravila sudionike znanstvenoga kolokvija. (Marijana Borić)

Hrvatski autori za inozemno čitateljstvo

Roman Slobodana Šnajdera, knjige Miroslava Međimorca i Željke Lovrenčić, pjesničke zbirke Tomislava Marijana Bilosnića, te komedije Marina Držića izašle iz tiska na španjolskome, njemačkome, rumunjskome i albanskome jeziku

Tekst: Diana Šimurina-Šoufek

Knjiga "Presvijetli i rabin" Miroslava Međimorca (P.I.P., Pavičić, 2006.), koju su na španjolski preveli Mario Marcos Ostojić, Željka Lovrenčić i Tatjana Grubišić Čabo šesti je naslov hrvatskih autora u izdanju "La Zonámbole" kojoj je na čelu pjesnik i urednik Jorge Orendáin. Do sada su u toj nakladničkoj kući objavljene knjige Davora Šalata i Lane Derkač: Međimorec i Lovrenčić knjigu su predstavili 2015. godine pred mnogobrojnom publikom u prostorijama Škole pisanja (SOGEM) u Guadalajari.

Roman "Doba mjedi" Slobodana Šnajdera upravo je tiskao bečki izda-

vač Zsolnay Verlag, i to pod naslovom "Popravak svijeta" (Reparatur der Welt). Zsolnay je inače jedna od najuglednijih izdavačkih kuća na njemačkom govornom području. Ovime se nastavlja iznimni odjek Šnajderove knjige koja je odmah nakon izlaska (2015., Timpress) dobila niz književnih nagrada – Nagradu T-com, Kočićevo pero, Nagradu Meša Selimovića, Nagradu Mirko Kovač i Nagradu Radomir Konstantinović – i već je prevedena na makedonski i slovenski jezik.

Trojezičnu knjigu na hrvatskome, španjolskom i rumunjskom jeziku "Šapat Drave. El murmullo de Drava. Murmurul Dravaei" nedavno je priredila književnica i prevoditeljica Željka Lovrenčić. Predstavila ju je u siječnju na autorskoj tribini održanoj u knjižnici Bogdana Ogrizovića, uz deset svojih knjiga objavljenih u 2018. godini (jednu autorstvu i devet prijevoda sa španjolskog na hrvatski i obrnuto). Knjiga je objavljena u Biblioteci Universalis književnog časopisa Horizont Literar Contemporan.

Početak 2019. godine bio je vrlo uspješan i za književnika Tomislava Marijana Bilosnića, koji je posljednjih nekoliko mjeseci ostvario niz inozemnih uspjeha. Prošle je godine gostovao na Sveučilištu u Salamanci u Španjolskoj.

Početak godine izašli su na španjolski i njemački prevedeni romani Međimorca i Šnajdera, trojezična knjiga Šapat Drave i Bilosnićevo Odišeje na albanskome

Godinu je započeo objavom zbirke pjesama na albanskom jeziku, koja je predstavljena na prvi dan nove godine u Elbasanu, a potom su objavljene i na hrvatskom, rumunjskom i španjolskom jeziku u međunarodnom časopisu Ori-zont Literar Contemporan. Najavile su skori izlazak Bilosnićeve zbirke pjesama "Odišeje" u Rumunjskoj. Pjesme je na španjolski prevela hrvatska hispanistica dr. sc. Željka Lovrenčić, a na rumunjski jezik Daniel Dragomirescu.

Pojavio i cjeloviti prijevod na engleski jezik jedne od najpoznatijih hrvatskih, naravno i Držićevih, komedija "Dundo Maroje". Prošle godine u Knjižnici Europskog parlamenta u Bruxellesu je predstavljanje prvog integralnog prijevoda organizirala hrvatska europska zastupnica Dubravka Šuica. Uz zastupnicu, predstavljajući su prisustvovali i predstavnik Grada Dubrovnika i glumac i prevoditelj djela Filip Krenus. Neosporno, Marin Držić Hrvatima u zalag ostavio je svoja genijalna djela, jednako aktualna danas kao i prije 500 godina. ■

ENG *There is a growing body of translations of recent Croatian literature and of our classics into foreign languages, broadening the global readership. A novel by S. Šnajder, books by Miroslav Međimorec and Željka Lovrenčić, the poetry of Tomislav Marijan Bilosnić, and the comedies of Croatian renaissance giant Marin Držić (Dubrovnik, 1508 – Venice, 2 May 1567) were published early this year in the Spanish, German, Romanian and Albanian languages.*

Hrvatski školski muzej

U samome srcu Zagreba na današnjem Trgu Republike Hrvatske otvoren je prigodom proslave 30. obljetnice postojanja Hrvatskoga pedagogijsko-književnog zbora jedini školski muzej u Hrvatskoj

Tekst: **Marijana Bračić**

Foto: **Arhiv HŠM-a**

Hrvatski školski muzej je dinstvena je kulturna ustanova u Hrvatskoj otvorena davne 1901. godine u Hrvatskome učiteljskom domu izgrađenom 1889. u Zagrebu. Vrijedni hrvatski učitelji okupljeni oko učiteljskih udruga izgradili su ga prije 130 godina u središtu Zagreba preko puta Hrvatskoga narodnog kazališta. Muzej je otvoren prigodom proslave 30. obljetnice postojanja Hrvatskoga pedagogijsko-književnog zbora. Budući Školski muzej prve predmete dobiva darovanjem učitelja, škola, nakladnika i proizvođača učila nakon održanih izložaba učila 1871. i 1892. godine u Zagrebu.

Za vrijeme Prvoga svjetskog rata Muzej prestaje s radom, a problemi se nastavljaju i u razdoblju između dvaju

ratova kada se politički generirana raslojenost među hrvatskim učiteljstvom odražava i na rad Muzeja. Godine 1929. HPKZ prepušta Muzej Savezu hrvatskih učiteljskih društava (SHUD), a 1936. preuzima ga Jugoslavensko učiteljsko udruženje.

Tijekom Drugoga svjetskog rata muzejska građa spremjena je u sklonište zgrade. Nakon rata vlasnik Muzeja ponovno postaje HPKZ i ostaje to do 1953. godine, kada ga preuzima Grad Zagreb i od kada je Hrvatski školski muzej jedna od gradskih kulturnih ustanova.

Stalni postav Muzeja otvoren 1951. rasformiran je već nakon tri godine.

Stalni postav Hrvatskoga školskog muzeja otvoren je na Svjetski dan učitelja 2000. godine u kojemu je izloženo oko 1.000 izložaka koji govore o školstvu od druge polovice 19. do početka 20. stoljeća. U sastavu muzeja nalazi se i Pedagoška knjižnica Davorina Trstenjaka, najstarija i najbogatija specijalizirana pedagoška knjižnica u Hrvatskoj.

DEVET CJELINA STALNOGA POSTAVA

Postav jedinoga specijaliziranog muzeja za područje školstva u nas predstavlja presjek fundusa koji se čuva u muzejskim zbirkama te ih prikazuje u devet cjelina koje govore o povijesti hrvatskog školstva i pedagogije 19. stoljeća i prve polovice 20. stoljeća.

Cjeline stalnoga postava su: Izgled školske učionice potkraj 19. stoljeća, Učila, Osnovno, srednje i visoko školstvo, Razvoj pedagoške misli, Likovno stvaralaštvo, Ženski i muški ručni rad, Pariška soba i Radna soba Mate Lovraka. Posebno je atraktivna i reprezentativna cjelina "Pariška soba", rad učenika Obrtne škole iz Zagreba koja je nastala prema nacrtima Hermana Bolléa sa Svjetske izložbe u Parizu 1900. godine

koju je muzeju nakon završetka izložbe darovala Kraljevska zemaljska vlada Hrvatske i Slavonije.

Najvjerniji posjetitelji Školskoga muzeja su osnovnoškolci iz svih krajeva Hrvatske pa muzej, uz stalni postav, priređuje i tematske izložbe, radionice te organizira mnoge već tradicionalne pedagoške projekte poput "Neka škola započne i završi u Školskome muzeju", "Kako smo (pre)živjeli školu", "Lidrano", "Domijada"...

Do svibnja 2019. godine u muzeju se može pogledati izložba "Galeb zove Orla – stigao je HP 2000E! : prva školska računala i početci informatičkog obrazovanja u Hrvatskoj", a za kraj godine priprema se izložba "Stoljeće djeteta u Hrvatskoj – djetinjstvo i školovanje u 20. stoljeću".

Hrvatski školski muzej svojim mnogobrojnim aktivnostima i radionicama upoznaje javnost, osobito djecu i mlade, s poviješću hrvatskog školstva i pedagogije, tim vrijednim dijelom hrvatske kulturne baštine. ■

ENG *The Croatian School Museum is a culture institution founded back in 1901 and housed in the Croatian Teacher's Centre, built in 1889. The permanent exhibition of the only museum in Croatia specialised in the area of schooling showcases nine sets of exhibits that describe the history of pedagogy and schools in Croatia in the 19th and first half of the 20th century.*

Obljetnica Poljudske ljepotice

Stadion ima oblik školjke, a zbog 630 reflektora noću izgleda kao svemirski brod. Tehnički spada u sam vrh svjetskoga standarda. Konstruiran je kombinacijom čelika i poluprozirnoga leksana

Tekst: **Branka Bezić Filipović**

HNK Hajduk je 68 godina, od svog osnutka, koristio stadion u centru grada, kolokvijalno zvan Stari plac. S vremenom je postao neadekvatan, tim više što je Split 1979. godine dobio organizaciju 8. mediteranskih igara. Trebao je zato suvremeni stadion koji bi se nalazio u sklopu drugih sportskih objekata. Split se ozbiljno pripremao za igre, a projekt stadiona povjeren je riječkome arhitektu, akademiku dr. Borisu Magašu (1930. - 2013.), koji je odradio sjajan posao. Izgled stadiona izazvao je veliko zanimanje stručne javnosti na području sportske arhitekture tog vremena i dugo se smatralo kako je najljepši u Europi. Po uzoru na njega građeni su kasnije stadioni na starome kontinentu, ali i u Aziji, primjerice u Kuala Lumpuru. Ovaj stadion smješten je u splitskom predjelu Poljudu i nosi naziv 'Poljudska ljepotica'.

Stadion ima oblik školjke, a zbog 630 reflektora noću izgleda kao spuštenu svemirski brod. Tehnički spada u sam vrh svjetskoga standarda. Konstruiran je kombinacijom čelika i poluprozirno-

Gradnja je započela polaganjem kamena temeljca, koji je donesen sa Staroga placa, a položio ga je Hajdukovac Jurica Jerković, jedini igrač na svijetu koji je igrao s Peleom i Maradonom.

ga leksana. Za punjenje svih sjedećih mjesta dovoljno je 5-6 minuta. Veliki je broj i stojećih mjesta, gdje spada i glasoviti "sjever" koji se smatra mjestom najodanijih navijača. Predviđeno je da stadion primi 50.000 gledatelja, ali poznato je da ih je na jednoj utakmici između Hajduka i Dinama bilo čak 65.000.

Gradnja je započela polaganjem kamena temeljca, koji je donesen sa Staroga placa, a položio ga je Hajdukovac Jurica Jerković, jedini igrač na svijetu koji je igrao s Peleom i Maradonom. Stadion je svečano otvorio tadašnji predsjednik SFRJ Josip Broz Tito, 12. rujna 1979. godine, otvarajući 8. mediteranske igre.

Osim što stadion koristi HNK Hajduk,

na njemu se održavaju atletski mitinzi, a 1990. održano je i Europsko atletsko prvenstvo. Stadion služi i za velika glazbena okupljanja. Već nekoliko godina zaredom na Poljudu se održava *Ultra Europe festival* elektronske glazbe.

HMI Split surađuje s HNK Hajdukom već dugi niz godina jer suradnja Hajduka i iseljeničtva seže još od 1931. godine i prve Hajdukovih turneje po Južnoj Americi. Posljednje dvije godine HMI Split i HNK Hajduk organiziraju zajedničke programe u povodu Noći muzeja. Ove godine tema Noći muzeja za cijelu Hrvatsku bila je: Inovacije i nove tehnologije. Za tu temu Matičina voditeljica priredila je video o fazama izgradnje stadiona, a predstavljen je i program virtualnog vođenja po stadionu i trofejnim dvoranama. Manifestacija je započela u 19 sati i 11 minuta, što simbolično označava 1911. godinu, odnosno godinu osnutka HNK Hajduka. Otvorili su je prigodnom riječju Nino Martinić, član Nadzornog odbora HNK Hajduka i Branka Bezić Filipović, u ime Hrvatske matice iseljenika. ■

ENG The Croatian Heritage Foundation branch of-
fice in the southern coastal city of Split has joined
the HNK Hajduk football (soccer) club to present a
virtual walk through the club's stadium and its trophy
room, all to mark the stadium's fortieth anni-
versary and part of the Night of Museums event.

Predstavljena knjiga Hrvatski muzej arhitekture

Glavni i odgovorni urednik knjige je akademik Andrija Mutnjaković, a recenzenti su akademik Branko Kincl i akademik Velimir Neidhardt. Prvi u nizu je tekst akademika Zvonka Kusića: HAZU - čuvar i promicatelj kulturnih vrijednosti

1995. Prvi u nizu je tekst akademika Zvonka Kusića: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - čuvar i promicatelj kulturnih vrijednosti. Slijedi tekst akademika Velimira Neidhardta: Hrvatski muzej arhitekture - promotor međunarodne arhitektonske suradnje te akademika Andrije Mutnjakovića: Hrvatski muzej arhitekture - memorija hrvatske arhitektonike.

PREZENTACIJA GRAĐE

Središnji dio knjige koji govori o Muzeju, 'Hrvatski muzej arhitekture HAZU', napisala je Dubravka Kisić, kao i tekstove o pohranjenoj građi 'Planoteka Kabineta za arhitekturu i urbanizam HAZU', 'Arhiv Majstorske radionice za arhitekturu Drage Iblera i Drage Galića' te 'Osobni arhivski fondovi arhitekata', u koautorstvu s Marinom Smokvinom. Presentaci-

ju građe u ovome dijelu knjige osmislile su Borka Bobovec, Tamara Bjažić Klarin, Iva Ceraj, Ana Kršinić Lozica, Maja Kučan, Ivana Nikšić Olujić i Ana-Marija Zubović. U posljednjem dijelu knjige su tekstovi koji daju uvid u tiskane materijale Muzeja, 'Izdavačka djelatnost Hrvatskog muzeja arhitekture HAZU Borka Bobovec' i 'Zbirka plakata Hrvatskog muzeja arhitekture Ive Ceraj'. Na kraju knjige dan je presjek događaja u Mu-

U radionicama Iblera i Galića, smještenim u nekadašnjoj vili Ehrich, arhitekti su se umjetnički usavršavali i to je bio glavni motiv da se nakon 1990. zgrada sačuva za potrebe arhitekture i uredi kao muzej.

Tekst: **Marijan Lipovac**

U Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u četvrtak, 24. siječnja, predstavljena je knjiga Hrvatski muzej arhitekture, objavljena u izdanju HAZU-a, uz potporu Ministarstva kulture, Grada Zagreba, Hrvatske komore arhitekata i Udruženja hrvatskih arhitekata. Glavni i odgovorni urednik knjige je akademik Andrija Mutnjaković, a recenzenti su akademik Branko Kincl i akademik Velimir Neidhardt. Knjiga počinje nizom tekstova kojima se opisuju vrijeme i odnosi u kojima su se stvarali temelji na kojima je izgrađena ova Akademijina muzejsko-galerijska jedinica, osnovana

Zgrada Hrvatskog muzeja arhitekture

“Do 2015. prikupljeno je 87 osobnih arhivskih fondova arhitekata. Danas muzejski fond sadrži oko 150.000 primjeraka muzejske građe hrvatskih i stranih arhitekata.”

zeju od 1995. do 2015. koji su priredile Dubravka Kisić i Marina Smokvina. Na samome kraju akademik Mutnjaković, voditelj Muzeja, dao je program razvoja kojim će započeti sljedeće razdoblje.

Na predstavljanju knjige uvodno je govorio predsjednik HAZU-a akademik Velimir Neidhardt koji je podsjetio na važnost zgrade Hrvatskoga muzeja arhitekture, smještenog u nekadašnjoj vili Ehrich u Ulici Ivana Gorana Kovačića u kojoj je svoju majstorsku radionicu držao slavni arhitekt Drago Ibler, a nakon njega Drago Galić, čiji učenik je bio i akademik Neidhardt. U njihovim radionicama arhitekti su se umjetnički usavršavali i to je bio glavni motiv da se nakon 1990. zgrada sačuva za potrebe arhitekture i uredi kao muzej.

ŠEST MUZEJSKO-GALERIJSKIH JEDINICA

Tajnik Razreda za likovne umjetnosti akademik Mladen Obad Šćitaroci spomenuo je da Hrvatska akademija u svome sastavu ima šest muzejsko-galerijskih jedinica koje su u 2018. organizirale 21 izložbu. Govoreći o osnutku Hrvatskoga muzeja arhitekture, rekao je da je ideja rođena u vrijeme Domovinskoga rata kada su stradala mnoga djela hrvatske arhitekture i urbanizma. Podsjetio je da se ove godine navršava sto godina otkako je u Akademiju kao prvi od arhitekata za člana izabran Martin Pilar koji je osnovao i Kabinet za arhitekturu i urbanizam iz kojeg je nastao i Hrvatski muzej arhitekture.

Upraviteljica Hrvatskoga muzeja arhitekture doc. dr. sc. Borka Bobovec

istaknula je da se koncepcija Muzeja temelji na programskome tekstu arhitekta akademika Miroslava Begovića prema kojem je njegov smisao sustavno prikupljanje, čuvanje, stručna zaštita, stručna i znanstvena obrada i prezentiranje arhitektonskih crteža, planova i nacрта kako bi prikupljena arhitektonska dokumentacija, kao dio nacionalne i opće kulturne baštine, služila kulturnim i znanstvenim potrebama naroda i bila sačuvana za buduće naraštaje. “Do 2015. prikupljeno je 87 osobnih arhivskih fondova arhitekata. Danas muzejski fond sadrži oko 150.000 primjeraka muzejske građe hrvatskih i stranih arhitekata – nacрта, crteža, maketa, rukopisa, studija, publikacija, digitalnih zapisa i sličnog. U proteklom razdoblju Muzej

je organizirao 94 izložbe i 45 raznih događaja (znanstveni skupovi, prezentacije, radionice, predavanja i slično) te objavio 72 publikacije. Osnova zbirke Hrvatskoga muzeja arhitekture pretežno je formirana od pojedinačnih djela i cjelovitih opusa hrvatskih arhitekata, koju su sami arhitekti ili njihovi nasljednici darovali Muzeju na trajnu pohranu, arhivsku obradu i postupno znanstveno istraživanje te publiciranje. Veći dio tih darovnica sadrži nacрте i prateće dokumente prikazane na pausu ili kopijama na papiru te maketama, s time da je u novije vrijeme sve više darovnica obrađeno u digitalnome mediju.”

Voditelj Muzeja akademik Andrija Mutnjaković istaknuo je da se muzeji uvijek osnivaju na temelju postojeće građe, a u slučaju Hrvatske akademije, ona je arhitektonsku dokumentaciju skupljala od 1917. i od tada se brinula o hrvatskoj arhitekturi. Podsjetivši da Muzej sadrži građu iz 20. stoljeća, rekao je da je Hrvatska baštini i arhitekturu antike, romanike i renesanse. Stoga će Muzej pokušati prikupiti građu i iz tih razdoblja ili o njima objaviti publikacije kako bi prikazao hrvatsku arhitekturu u cijelom vremenu njezina postojanja. ■

Velimir Neidhardt, predsjednik HAZU

ENG The book *Hrvatski muzej arhitekture* (The Croatian Museum of Architecture), published by the Croatian Academy of Sciences and Arts with the support of the culture ministry, the City of Zagreb, the Croatian Chamber of Architects and the Croatian Architects' Association, was recently promoted at the Academy's library. The idea of setting up a museum of this kind was born during the Homeland War of Independence when a great deal of Croatia's architectural and urban planning heritage were destroyed.

Kazališna povijest Pule

Predstava LJETOPIS

Godina 2019. u Istarskome narodnom kazalištu – Gradskom kazalištu Pula, u znaku je četiriju važnih kazališnih obljetnica.

Tekst: **Barbara Buršić**

Prvu od njih pulsko kazalište proslavilo je izvedbom retrospektivne predstave "Ljetopis" u kojoj je pod redateljskom palicom mladoga pulskoga glumca i redatelja Luke Mihovilovića i u izvedbi 14 mladih polaznika Dramskoga studija INK i glumice Lare Živolić predstavljena dinamična i turbulentna povijest i presjek događaja koji su oblikovali pulsko kazalište do današnjih dana. Istoga dana, 70 godina prije, 22. siječnja 1949. Držićevim "Dundom Marojem" u režiji Dujma Biluša otvoreno je Narodno kazalište Pula, a ujedno je to bila prva predstava na hrvatskome jeziku i prva produkcija s vlastitim ansamblom kazališta koje je osnovano rješenjem Narodnog odbora grada Pule od 19. ožujka 1948. Prostor u koji se smjestilo

kazalište bila je zgrada nekadašnje Politeame Ciscutti. Nju je 1879. godine dao izgraditi pulski poduzetnik i dobrotvor Pietro Ciscutti, a u njoj su se od njezina otvorenja 1881. održavale različite scenske, glazbene, filmske i političke manifestacije nakon što je zgrada "Teatro Nuovo", izgrađena 1854. također zahvaljujući Ciscuttiju, postala premlena za kulturne potrebe brzorastućega grada.

Od kazališnoga ansambla koji su činili uglavnom članovi nekadašnje kazališne družine "Otokar Keršovani" i onih koji su nakon rata svoj životni prostor pronašli u Puli, tijekom pedesetih i šezdesetih godina ansambl kazališta sve više raste i profesionalizira se, a kazalište dobiva i tehničko osoblje, scenske radnike i šaptače. U pulskom kazalištu stasali su tada i kasnije istaknuti i priznati kazališni umjetnici. Na prvome mjestu svakako je ime istarskoga pr-

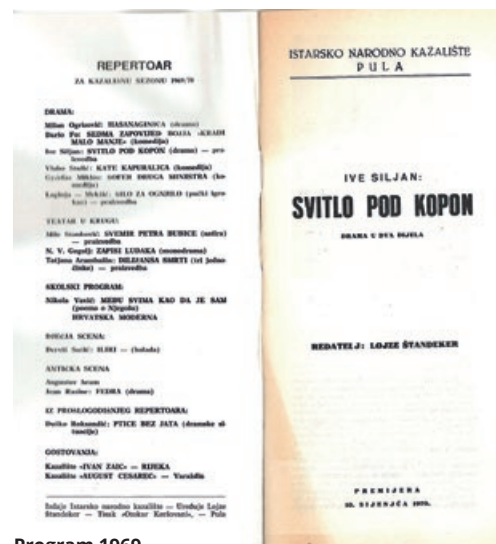
vaka Ive Ermana. Do 1956. kazalište je djelovalo pod imenom Narodno kazalište Pula, a pripojenjem Narodnog kazališta kotara Buje mijenja naziv u Istarsko narodno kazalište.

Od sredine šezdesetih počinju sve veći problemi za kazalište: nedostatak novca, sve više prigovora da se za kazalište previše izdvaja, nezadovoljstvo potplaćenih kazališnih radnika, dotrajala zgrada i pozornica na koju se srušio čelični zastor (pukom srećom kada nikoga nije bilo na njoj). Nakon samo 23 sezone u kojoj je bilo 213 premijera (199 kazališnih i 14 operetnih) – najpopularnija i najviše izvođena bila je Tijardovićeve "Mala Floramy". Nakon izvedenih ukupno 2.050 repriza, a glumci su u prosjeku odigrali 93 predstave godišnje, kazalište je 11. listopada 1970. izvelo svoju posljednju predstavu. U travnju 1971. godine donesena je odluka o prestanku rada Istarskoga narodnog kazališta kao ustanove te je raspušten glumački ansambl. Dio tehničkog i administrativnog osoblja nastavio je rad u Istarskoj sceni, ustanovi koja je organizirala kulturne manifestacije u Istri.

KAZALIŠNA ZGRADA 18 GODINA IZVAN FUNKCIJE

Zatvaranjem i rekonstrukcijom kazališta nepovratno je izgubljen i veći dio bogate kazališne scene. Više od 18 godina Pula je bila bez kazališta. Povremene kulturne i kazališne manifestacije održavale su se na drugim mjestima, po-

Iako pulsko kazalište trenutno nema vlastiti kazališni ansambl, u njemu su nastajale i nastaju profesionalne predstave, a sve veći broj malih i mladih glumaca Dramskog kazališta dokazuje da na mladima svijet ostaje.

Program 1969.

Predstava **BANOVIĆ STRAHINJA**

Otvorenje kazališta 1989.

put Arene, današnjeg Doma hrvatskih branitelja i drugih.

Sredinom osamdesetih godina počeli su radovi na obnovi i proširenju kazališta. Na dan grada Pule, 5. svibnja 1989., Gotovčevom operom "Ero s onoga svijeta" u izvedbi zagrebačkog HNK svečano je otvorena obnovljena zgrada. Kazalište je dobilo nove prostore, produbljena je i proširena pozornica, ugrađena je najmodernija scenska oprema, gledalište je obnovljeno prema izvornome obliku, uređeni su dodatni prostori za probe i osoblje (Scena, 5. kat) te izložbeni prostori. Kazalište je počelo svoj novi život.

Od 1994. do 2004. kazalište djeluje pod imenom Istarsko narodno kazalište – Kazališna kuća Pula, čime je otvorena mogućnost da kazalište formira vlastiti

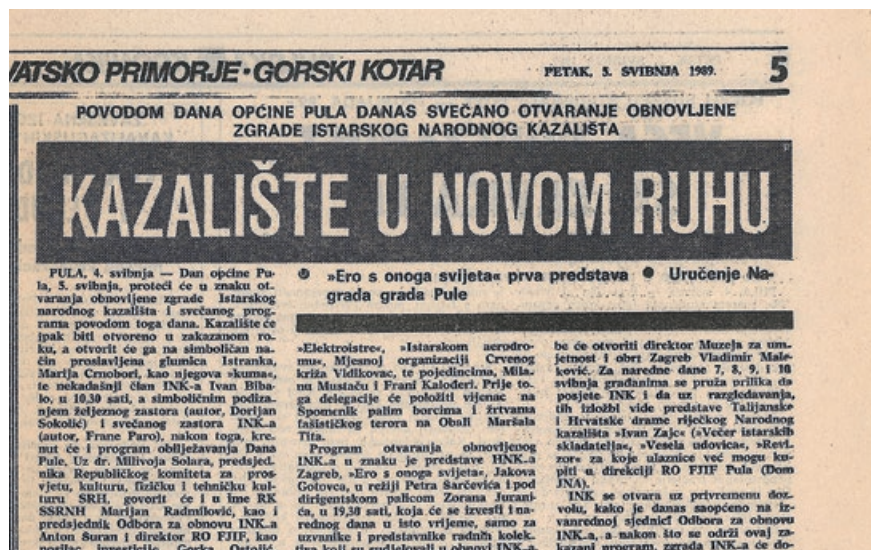
ansambl. Na pulskim kazališnim daskama 1996. nakon osnivanja Dramskog studija INK, tada pod vodstvom redatelja Roberta Raponje, izvedena je prva vlastita kazališna produkcija u kojoj su stasali mnogi danas poznati filmski i kazališni glumci, dramaturzi, plesači i koreografi kao što su Borko Perić, Dijana Vidušin, Jadranka Đokić, Filip Križan, Vedran Živolić, Dora Delbianco, Matija Ferlin i mnogi drugi. Od te se godine održava i MKFM – Međunarodni kazališni festival mladih koji u Pulu dovodi domaće i svjetske dramske pedagoge.

NJEGOVANJE DIJALEKTALNOG IZRIČAJA

Jedna od bitnih značajki Istarskoga narodnog kazališta, koje je od 2004. gradsko kazalište, njegovanje je i dijalektal-

nog, čakavskog izričaja. Čakavska scena INK neizostavan je dio svake kazališne sezone te je do sada producirala (samostalno ili u koprodukciji) više predstava na dijalektu, izvorna djela ili djela stranih autora prevedena na neki od istarskih govora. "Furbačona" i "Furbačona 2" Branka Lučića, "Barufe" prema Goldonijevim "Ribarskim svađama", "Divojke za ženidbu" Daniela Načinovića, "Štorkija ud Otavija i Nikoleta" Vedrana Živolića, "Vampirske kronike Jure Grandića" Damira Zlatara Freya, dječja predstava "Trnjeroža" samo su neke od uspješnih i nagrađenih predstava Čakavske scene.

U slavljeničkoj godini kazališta - 140 godina od polaganja kamena temeljca za zgradu kazališta (22. kolovoza 1879.), 70 godina od prve predstave na hrvatskome jeziku u Narodnom kazalištu Pula (22. siječnja 1949.), 30 godina obnovljenog kazališta (5. svibnja 1989.) te 15 godina od preoblikovanja u Gradsko kazalište - prva ovogodišnja premijera u jedinstvenoj trojezičnoj (grčkoj, engleskoj i hrvatskoj) izvedbi je Shakespearea 'Romeo i Julija', nastala u koprodukciji Istarskoga narodnog kazališta s grčkim kazalištem Kozani. ■

ENG The municipal theatre house in Pula (Istarsko narodno kazalište / Gradsko kazalište Pula) opened seventy years ago with its first Croatian language show and first in-house production. The theatre building was erected in 1879 and had already been the venue for various stage, music, film and political events. Significant about this theatre house is that it nurtures the local Čakavian dialect of Croatian.

Šumarski muzej u Bošnjacima

Ovogodišnja manifestacija Hrvatske udruge muzeja pod nazivom Noć muzeja održana je u petak, 1. veljače. Već drugu godinu zaredom ovoj manifestaciji priključio se i Šumarski muzej koji je smješten u Bošnjacima, mjestu pokraj Županje, na rubu tzv. Spačvanskog bazena, najljepše, najveće i najočuvanije prirodne šume hrasta lužnjaka u Europi.

Tekst: **Silvio Jergović** Foto: **Silvio Jergović**
Šumarski muzej u Bošnjacima

Šumarski muzej smješten je u središtu Bošnjaka, u zgradi nekadašnje osnovne škole, sagrađene davne 1869. godine, a formalno-pravno djeluje kao šumarska zbirka u sklopu tvrtke 'Hrvatske šume'. Voditelj ovog muzeja je čovjek iznimno bogatoga šumarskog znanja i iskustva, Antun Leaković. Ideja za nastanak ovog muzeja datira još od šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada je pokrenuta inicijativa o osnivanju muzeja, koja se intenzivno razvija nakon Domovinskoga rata, a od 2004. godine prikupljanjem predmeta i eksponata te uređenjem prostora od oko 500 m². Muzej je svečano otvoren 2007. godine. Sadržajno bogat, pregle-

dan i zanimljiv, jedan je od najljepših muzeja takve vrste u Europi i dragocjenost kojom se stanovnici Bošnjaka godinama hvale i ponose. U Muzeju je sačuvano izloženo bogatstvo tradicije organiziranog šumarstva - povijest i razvoj šumarstva te alati kao dobar prikaz kako se nekada radilo, a kako se to čini danas.

Muzejska zbirka podijeljena je u cjeline kojima se nastojalo obuhvatiti radove u šumi od sadnje sjemena, uzgoja šuma, preko sječe i izrade drvnih sortimenata, izvoza trupaca pa sve do zaštite šuma te biljnih i životinjskih vrsta koje žive na ovom području. Uz šumarske predmete mogu se vidjeti i predmeti tradicijske baštine ovoga kraja poput narodnih nošnji, ručnih radova te nada- leko poznate bošnjačke šlinge, priplita, rasplita. Sa svojim bogatstvom flore i faune, zornim prikazima vrsta drveća,

njihovih presjeka i plodova, uzorno je mjesto za edukaciju učenika i svih ljubitelja prirode. Stoga ne čudi što su upravo Bošnjaci uvršteni u turistički itinerer projekta "Moja lijepa Slavonija kraj Save". Voditelj muzeja ističe kako je ovaj kraj bio poznat po slavonskome hrastu u cijelome svijetu, a parlament u Budimpešti kompletno je napravljen od slavonske hrastovine. Od kiriranja se nekada dobro zarađivalo i sve priče o eksploataciji šuma vrtjele su se - oko dukata!

Ovaj muzej predstavlja veliki spomenik šumarstvu i šumarskoj struci te pokazuje kako šumari nisu samo sjekli šumu, već su je stoljećima uzgajali i brižno čuvali. Poznati šumar i hrvatski pisac Josip Kozarac u "Slavonskoj šumi" napisao je: "Tko je jedanput bio u toj našoj drevnoj šumi, s onim divnim stabarjem, spravnim, čistim i visokim, kao da je saliveno, taj je ne može nikad zaboraviti."

U dvorištu muzeja organizirana je tradicionalna šumarska vatra, oko koje su mnogobrojni posjetitelji sami sebi mogli ispeći slaninu i kobasicu na štapu te se grijati uz kuhano vino, što je stara šumarska tradicija. Snaše su pekle tradicionalne lepinjice koje su posjetitelji prilikom kušanja mazali domaćim pekmezom od šljiva. Sve posjetitelje svojom svirkom zabavljali su tamburaši KUD-a 'Šumari' iz Vinkovaca, a svojom pjesmom članovi KUD-a 'Branimir' iz Bošnjaka i Muška pjevačka grupa 'Baće'. ■

Najzanimljiviji dio muzeja je i prikaz iznimno rijetko viđenog abonosa. To je drvo koje je nekoć raslo na obali rijeke, a erozijom obale palo u rijeku u čijem je mulju bilo nekoliko tisuća godina. Danas je to iznimno kvalitetno i skupo drvo od kojega se rade različiti uporabni predmeti.

ENG Bošnjaci near the town of Županja is home to a forestry museum. The place lies at the perimeter of the Spačva basin—Europe's most stunning, largest and best-preserved natural habitat of the common oak (*Quercus robur*), known locally as lužnjak. The idea to set up this museum was conceived back in the 1960s and 1970s, when the initiative was first floated, and was revived after the Homeland War of Independence.

Bečka čestitka Vinkovcima

Početkom ove godine, 4. siječnja, u dvorani Ogranka Matice hrvatske u Vinkovcima održan je novogodišnji koncert pod nazivom *Bečka čestitka* koji su zajednički organizirali Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima i vukovarska podružnica HMI-ja.

Tekst: **Silvio Jergović**

Foto: **Jozo Čavar Cupkalo**

Na koncertu su nastupili dvoje mladih umjetnika s bečkom adresom, sopranistica Josipa Bainac, rođena Vinkovčanka, uz glasovirsku pratnju Davida Hausknechta, rođenog u Pragu. Na ovome koncertu izveli su djela G. F. Händela, W. A. Mozarta, L. Janačka, D. Pejačević, R. Schumanna, J. Brahmsa, E. W. Korngolda te, kao poseban kuriozitet, A. Banlakyja. Naime, iz poznanstva s mađarskim skladateljem Akosem Banlakyjem, koji također živi i radi u Beču, nastala je Suita za sopran i klavir prema stihovima A. G. Matoša (Preludij – Kraj druma, Valse – U vrtu, Notturmo), jer je na skladateljevo pitanje kojeg bi hrvatskog pjesnika mogao uglazbiti Josipa odgovorila - A. G. Matoša i preporučila njegove stihove. Suita je praižvedena u Beču, a izvedba u Vinkovcima prva je

izvedba u Hrvatskoj. S Matošem je koncert i završen, pjesmom Gospa Marija koja je kao zadnja izvedena u bisu.

NAGRADE - NAJBOLJA PROMOCIJA

Josipa Bainac nakon mature 2009. godine u Gimnaziji M. A. Reljkovića i Glazbenoj školi Vinkovci (gitara i solo pjevanje), diplomirala je 2014. godine na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. Nakon studija odlazi u Beč, gdje 2017. godine završava specijalizaciju iz pjevanja na temu Pjesma i Oratorij. Od studenoga 2018. godine doktorandica je na bečkome Universitat für Musik und darstellende Kunst Wien.

Redovito osvaja ugledne domaće i međunarodne nagrade kao što su: Nagrada za kulturu ADA SARI (2017. Novy Sancerz, Poljska), Nagrada Marienkirche Oratorium preis (2016. Husum, Njemačka), Nagrada Isolde Langowski (2015. Husum, Njemačka), Nagrada "Mirjana Bohanec" (2014. Zagreb), Prva nagrada na međunarodnom natjecanju "Lav Mirski" (2014. Osijek), Prva nagrada na 49. i 47. HDGPP natjecanju 2011. i 2009. godine. Ostvaruje uspješnu međunarodnu solističku karijeru nastupajući sa svjetski priznatim orkestrima u Njemačkoj, Poljskoj, Italiji, Austriji. U Beču je solistica orkestra Societe de chambre de Razumovsky.

Josipa je solistica na projektima "Junge Schubertiade Wien", "Youngstars for Youngsters Vienna", "ONB Music Salon - Music for generations", "ON TOP", Koncerti na krovu bečkoga Stephansdoma, TANZSIGNALE WIEN itd.

Posljednje tri godine Josipa aktivno surađuje s modernim skladateljima Johannom Doderer, Akosem Banlakyjem, Peterom Joyceom, Herwigom Reiterom i dr. praižvodeći njihova djela u Austriji.

Na pedagoškom i znanstvenom polju Josipa je također vrlo zapažena: EVTA Austria izabrala ju je kao organizatoricu Simpozija o zdravlju pjevačkoga glasa u sklopu Svjetskoga kongresa vokalnih pedagoga u Beču 2021. godine. Josipa je redoviti predavač u projektu COST - World Voice Consortium u Kopenhagenu (Danska) i Stockholmu (Švedska). Suorganizatorica je najvećega bečkoga pjevačkog natjecanja "Hilde Zadek" te sezone koncerata i majstorskih tečajeva za glazbenike u Gutensteinu (Austrija). ■

ENG After graduating from secondary school and the local music school in her native Vinkovci (guitar and solo singing) Josipa Bainac went on to graduate from the music academy in Zagreb in 2014 and a specialisation in singing in Vienna in 2017. She has found praise in the fields of teaching and research and was selected by EVTA Austria to organise a symposium on the health of singing voices as part of a world congress of singing teachers to be held in Vienna in 2021.

Sjeme koje će donijeti plod

Polaznici seminara bili su u dobi od 16 do 70+ godina i seminar je bio živi primjer da okupljeni ljudi na zajedničkom zadatku (gotovo bih rekao misiji) nemaju godine, nego su svi личности

Tekst: **Dubravko Barač**

Seminar Hrvatske matice iseljenika "Stvaranje kazališta" jedan je od važnih stupova očuvanja hrvatskoga identiteta u iseljeništvu. Premda broj sudionika na seminaru nije velik, svi oni su sjeme koje će donijeti plod kad se vrate u svoje sredine diljem svijeta, od Australije i Južne Amerike do Kanade i nešto bližih europskih zemalja te prenesu stečeno znanje u svoj iseljenički okoliš.

Kazalište je izvrstan medij jer prenosi izvornu živu hrvatsku riječ. Uz sve čarolije tehnologije, živa riječ još uvijek dopire dalje i dublje u ljudska srca, posebice u iseljeništvu gdje nismo svakog dana uronjeni u hrvatski jezik jer po samoj prirodi boravka u iseljeništvu dnevno slušamo, čitamo, pišemo i razgovaramo pretežno na jeziku zemlje u kojoj živimo. Najvećim uspjehom naše kazališne grupe "Histerioni" u Torontu smatram što su na naše predstave dolazili i iseljenici kojima prije toga kazalište nije bilo blisko, neki čak nikad prije

nisu bili u kazalištu. Mnogi od njih postali su naša vjerna publika.

MAGIČNA ATMOSFERA

Do sada sam dva puta pohađao seminar "Stvaranje kazališta", oba puta u Franjevačkom samostanu u sv. Pavla na čarobnome otočiću Galovcu (zvanom i Školjić) pokraj Preka na otoku Ugljanu. Teško je vjerno opisati magičnu, spiritualnu atmosferu tog otočića i tog samostana, nezaustavljivu glazbu cvrčaka, hlad stoljetnih borova koje

njiše popodnevni maestral, mir i tišinu samostanskoga klaustura do kojeg ne dopire cika dječjih glasova s plaže. Dio toga izvanrednog doživljaja je svakako i gvardijan samostana fra Božo koji je tolerirao našu galamu koja je ponekad kvarila samostanski mir.

VELIKI RAD I NAPOR

Premda bih na sebe mogao primijeniti izreku Umberta Eca - Naravno da sam katolik, ali nisam religiozan, moram reći da je misa koju je nedjeljom fra Božo služio na otvorenome prostoru ispred samostanske crkve bila istinski doživljaj. Možda smo čuli zborove koji su bolje pjevali od okupljenih mještana Preka i okolnih mjesta na misi, no rijetko smo čuli zbor koji bi pjevao s više srca i duše i takva iskrena poruka ulazila je ravno u srca slušatelja. Na pozadini mora i borova riječi fra Bože i glazba koju su izvodili mještani dojmili su nas se do dna naših bića.

Voditeljica programa Nives Antoljak bila je naša "mama" i rješavala sve probleme, od aspirina za glavobolju do kreme za sunčane i prijevoza na brod pri dolasku i odlasku. Njezinom zaslugom činilo se da se sve na Školjiću do-

Otok Galovac (Školjić)

Otok Galovac (Školjić)

gađa "bez napora i samo od sebe", no životno iskustvo nam kazuje da je potreban veliki rad i napor da bi se činilo da se nešto što uključuje dvadesetak ljudi događa "samo od sebe"...

Polaznici seminara bili su u dobi od 16 do 70+ godina i seminar je bio živi primjer da ljudi okupljeni na zajedničkom zadatku (gotovo bih rekao misi-

ji) nemaju godine, nego su svi ličnosti. Razdragana mladost ponijela je i nas starije te smo nakon seminara znali svi zajedno na večer dugo sjediti i razgovarati ili zapjevati uz gitaru. Dolazeći iz različitih sredina i različitih generacija, svi smo nešto pridonijeli toj maloj, privremenoj, ali skladnoj zajednici "na pustom otoku".

Naša redateljica Nina Kleflin uspjela je prošlog ljeta u svoj prenatrpani profesionalni kalendar ipak ugurati i 10 dana rada s nama kazališnim amaterima. Uz golemo stručno znanje, došla je naoružana i beskrajnim strpljenjem i zaraznim entuzijazmom te smo u kratkom vremenu uspjeli postaviti komad "Predstava Hamleta u Mrduši Donjoj" i izvesti ga u klaustru samostana koji je za tu priliku do posljednjega mjesta ispunila lokalna publika iz Preka i okolnih mjesta.

20 godina stvaramo kazalište

Projekt "Stvaranje kazališta" osmislio je 1998. godine voditeljica projekta Nives Antoljak po uzoru na Školu folklora koju je Hrvatska matica iseljenika godinama organizirala za voditelje i plesače folklornih skupina diljem svijeta, koji njeguju tu tradiciju u hrvatskim zajednicama.

Zaljubljenici u kazališnu umjetnost njeguju hrvatsku riječ i kulturu u malobrojnim kazališnim amaterskim grupama u iseljeništvu, hrvatskim manjinama i u BiH te je bio cilj pomoći im u njihovu radu i afirmirati ga. Ugledna akademska redateljica Nina Kleflin osmislila je edukativan i praktičan program koji se uspješno provodi već dvadeset godina. Iza sebe ima iznimne rezultate, kao npr. da je nakon prvog seminara započeta izgradnja prvog kazališta u BiH (Travnik) s hrvatskim predznakom, postavljene su mnogobrojne predstave hrvatskih autora na kojima su polaznici radili te ih prenijeli u svoje zajednice i izvodili ih. Odgojili su se naraštaji glumaca, voditelja amaterskih grupa, redatelja. Pomoglo se u radu nastavnici hrvatskoga jezika koji su dolazili na Seminar i radili predstave s djecom u dopunskim školama...

Prvih nekoliko godina jedan od predavača bio je i naš najizvođeniji pisac Miro Gavran, koji im je prenio svoje neiscrpno znanje, ali i dopustio da se igraju njegovi tekstovi. Svake godine gostuju i stručni predavači - od menadžera u kulturi, scenografi, kostimografi - koji samo proširuju znanje polaznicima i daju im ideje za neke nove predstave. Hrvatska matica iseljenika pratila je nastajanje novih grupa, njihove uspjehe i davala im šansu da gostuju na DANIMA HRVATSKOGA PUČKOG TEATRA u Hercegovcu. Organizirala je turneje po Hrvatskoj u sklopu kojih su se slali i izmjenjivali tekstovi, poticala je prijateljstva i gostovanja. Koliko je Seminar star i uspješan potvrđuje i to da ga već pohađaju djeca prvih polaznika.

Cilj je postignut, no uvijek neke kazališne grupe odumiru, ali osnivaju se i nove pa je zato važan pojedinac s dovoljno volje, energije, entuzijazma i znanja da svojoj publici u zemlji iz koje dolazi prenese hrvatsku riječ i kulturu. Publike ima diljem svijeta i zato treba poticati njihov rad, a ovo je jedan od puteva, nadamo se, još puno godina. (Nives Antoljak)

DALEKOSEŽAN ZNAČAJ

Teba napomenuti da je naša torontska kazališna grupa Histerioni zaživjela nakon Matičina seminara "Stvaramo kazalište" koji je prije dvadesetak godina održan u Torontu i nakon toga smo odigrali niz vrlo uspješnih predstava, odlično prihvaćenih od publike. Neke od tih predstava bile bi izazov i za profesionalne ansamble.

Značaj održavanja takvih seminara je dalekosežan, mogli bismo reći čak presudan, za nastavljavanje kvalitetnoga rada hrvatskih iseljeničkih kazališnih grupa diljem svijeta. ■

Seminar STVARANJE KAZALIŠTA ove godine održat će se od 29. lipnja do 7. srpnja 2019. na otoku Braču u Pučišćima. Smještaj je organiziran u komfortnim dvokrevetnim sobama u Domu Klesarske škole. Više o tome na web stranicama HMI-ja: www.matis.hr.

ENG The Creating Theatre project was conceived and launched in 1998 by Nives Antoljak, modelled after the School of Folklore the Croatian Heritage Foundation has for many years organised for the leaders of folklore ensembles around the world that nurture our traditions in Croatian communities.

Pola stoljeća života Hrvata u Njemačkoj

Uz proslavu 50. obljetnice djelovanja Hrvatske katoličke zajednice bl. Jakova Zadranina – Göppingen i sv. Leopolda Bogdana Mandića – Geislingen objavljena je monografija "Zajedno u vjeri – Zusammen im Glauben 1968 – 2018"

Tekst: **Marija Belošević**

Uz proslavu 50. obljetnice djelovanja Hrvatske katoličke zajednice bl. Jakova Zadranina – Göppingen i sv. Leopolda Bogdana Mandića – Geislingen objavljena je monografija "Zajedno u vjeri – Zusammen im Glauben 1968 - 2018". Monografija je objavljena u nakladi FMC Svjetlo riječi iz Sarajeva i spomenute Zajednice, a uredila ju je Marija Belošević koja je autorica i većine tekstova, kao i fotografija.

Nakon uvodnoga slova voditelja Zajednice fra Ivica Jurišića slijede pozdra-

vi i čestitke predsjednika Vijeća HBK i BK BiH za hrvatsku inozemnu pastvu biskupa Pere Sudara, pomoćnoga biskupa Biskupije Rottenburg-Stuttgart Matthäusa Karrera, provincijala Franjevačke provincije Bosne Srebrene fra Joze Marinića, nacionalnoga ravnatelja Ravnateljstva dušebrižništva za Hrvate u inozemstvu dr. Tomislava Markića, dekana Dekanata Göppingen-Geislingen i župnika župe sv. Marije u Geislingenu Martina Ehrlera, donedavnoga župnika župe Krista Kralja i sv. Marije u Göppingenu Markusa Rometscha te voditelja Ureda za migracije Geislingena Rudija Eberta. Tu je i tekst s notnim zapisom himne "Mi smo narod Tvoj" autorice

Marije Maje Perković te tumačenje loga proslave jubileja koji je prema ideji Marije Belošević izradio Marinko Nikolić.

POVIJESNI UVIDI

U prvome poglavlju monografije naslovljenom "Povijest koja se ne zaboravlja" dan je sažet prikaz masovnijega dolaska Hrvata na područje Zajednice te sjećanja onih koji su stigli među prvima, a ovdje još žive.

Drugo poglavlje donosi životopise dušobrižnika koji su djelovali od početka u HKM Göppingen, koja je prije desetak godina podijeljena na dvije današnje Zajednice: vlč. Anton Odak, vlč. Stipe Dukić, vlč. Marijan Bevanda, vlč. Ivica Komadina, vlč. Mile Miljko, dr. fra Ante Bilokapić, fra Franjo Zelenika, dr. fra Stipe Nosić, fra Ivan Gavran i fra Ivica Jurišić. Tu su i životopisi pastoralnih suradnika, kao i popis hrvatskih (nad)biskupa koji su pohodili Misiju/zajednice te popis svećenika koji su bili na ispomoći ili propovijedali u raznim prigodama. "U mjesnoj Crkvi" naslov je trećega poglavlja u kojem je dan sažet osvrt na brojčano stanje vjernika stranaca u Biskupiji

U odnosu na 2013. godinu broj vjernika povećan je više nego duplo. Među upisanim vjeroučenicima njih je tek manji broj rođen u Njemačkoj, a kao mjesta rođenja najviše ih dolazi s područja Slavonije.

Rottenburg-Stuttgart među kojima hrvatski vjernici zauzimaju drugo mjesto, odmah nakon Talijana. Ovaj dio donosi i brojčane podatke za Dekanat Göppingen-Geislingen s naglaskom na prosjek pohađanja misa koji u Dekanatu iznosi 7,01% s tendencijom pada, dok se u hrvatskim zajednicama postotak kreće između 25 i 30%. U ovom dijelu donosi se i osvrt na tijek stvaranja novih zajednica drugoga materinskog jezika te konkretni koraci nastanka dviju zajednica u Göppingenu i Geislingenu koje su ranije činile HKM Göppingen.

DESETLJEĆA U TUĐINI

Četvrto poglavlje "Hod dug pola stoljeća" daje prikaz polustoljetnog djelovanja prve HKM, a zatim Zajednice. Sakramentalni život prati se prema statističkim podacima koji datiraju i od vremena prije formalnog osnivanja HKM, tj. od 1962. godine. Također, tu su i podaci o polaznicima vjeronauka, sudjelovanju u životu mjesne crkve, hodočašćima, aktivnostima mladih, ministranata, obiteljskome pastoralu, socijalnoj službi i socijalnoj zauzetosti. Obrađen je i dio vezan uz pomoć koju je HKM prikupljala tijekom Domovinskoga rata što je popraćeno isječcima iz njemačkoga tiska te zahvalnicama. O proslavi 10. obljetnice HKM pokrenuto je glasilo, koje izlazi i danas, pa je i taj dio našao svoje mjesto na stranicama monografije. Tu je i osvrt na Euharistijski kongres hrvatskih vjernika Biskupije Rottenburg-Stuttgart koji je 1984. održan u Göppingenu, kao i kraći zapisi o gostovanjima, predava-

Brojčani podaci o prosjeku pohađanja misa u Dekanatu Göppingen-Geislingen iznose 7,01% s tendencijom pada, dok se u hrvatskim zajednicama postotak kreće između 25 i 30%.

njima i drugim kulturnim događajima.

Peto poglavlje obrađuje "Novi val doseljavanja" koji bilježi da je u odnosu na 2013. godinu broj vjernika u obje zajednice povećan više nego dvostruko. Među upisanim vjeroučenicima aktualne školske godine njih je tek manji broj rođen u Njemačkoj, a kao mjesta rođenja najviše ih dolazi s područja Slavonije, no zastupljeni su svi dijelovi Hrvatske, kao i Bosne i Hercegovine.

KULTURA I OBRAZOVANJE

Šesto poglavlje "Zajednice danas" donosi statistiku za 2018. godinu, pregled aktivnosti po mjesecima u jubilarnoj godini te popis suradnika u pastoralu i članova Pastoralnog vijeća obiju zajednica. Sedmo poglavlje naslovljeno je "Otvoreni život i zajedništvu", a predstavlja obitelji s više djece: Bednjički (10), Rajić (6), Katić (6), Perković (5), Tadić (4), Hes (3).

U poglavlju "Kulturno-obrazovno-sportski život" predstavljene su skupine i udruge koje djeluju u sklopu zajednica ili usko s njima surađuju: Folklorna skupina "Hrvatski pleter" Geislingen, Hrvatska kulturno-sportska zajednica Matica hrvatska, KUD "Croa-

tia-Filstal" Göppingen, Hrvatska nastava u inozemstvu te Sportski klub Croatia 2012. Geislingen.

"Crkvi, narodu, zajednici" naslov je osmog poglavlja u kojem je predstavljena Marija od Bosne koja je obilježila ovaj kraj u drugoj polovici 14. st., a spomen na nju živi i danas. Također su predstavljeni i pojedini članovi zajednica Marija Maja Perković, glazbenica i pobjednica Hosanafest 2017., vlasnik glazbenog kazališta "Theater im Sägewerk" Dean Mihaljev te slikar i kipar Luka Budimir. U ovom poglavlju spominju se i trojica hrvatskih rukometaša koji igraju u klubu Frisch Auf Göppingen, a sudjeluju i u životu Zajednica. Poglavlje se zaključuje pjesmama Drage Spatara i Marije Maje Perković.

Posljednje poglavlje donosi osvrt na samu proslavu zlatnoga jubileja koja je održana 24. i 25. studenoga. Uz govor fra Ivica Jurišića, tu je i propovijed krčkog biskupa Ivica Petanjka koji je u ovoj prigodi pohodio zajednice, pozdravni govor biskupa Karrera te čestitka župnika Stefana Pappelaua. Ovo poglavlje završava tekstovima koji su o proslavi objavljeni u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Njemačkoj. U prijevodu mr. Jozе Bešlića na njemački jezik monografija donosi prikaz proslave jubileja te sažetak povijesnoga hoda Zajednica. ■

ENG *The Croatian Catholic Community of the Blessed Jakob Zadranin in Göppingen and of the CCC of St Leopold Bogdan Mandić in Geislingen, both in Germany, celebrated their fiftieth anniversaries. A monograph was published to mark the occasion titled Together in Faith 1968-2018.*

Otvoren natječaj "Program suradnje s hrvatskim znanstvenicima u dijaspori *Znanstvena suradnja*"

Slavna robotičarka Danica Kragić iz Švedske, članica je Međunarodnog znanstvenog savjeta Sveučilišta u rodnoj Rijeci

Hvatska zaklada za znanost otvorila je natječaj za prijavu projektnih prijedloga na "Program suradnje s hrvatskim znanstvenicima u dijaspori 'Znanstvena suradnja'". Svrha Programa je prijenos znanja i privlačenje ulaganja u sustav znanosti Republike Hrvatske te posredno i u sustav gospodarstva uz suradnju znanstvenika iz Republike Hrvatske i hrvatskih znanstvenika u dijaspori. Suradnja se ostvaruje na način da je znanstvenik iz Republike Hrvatske voditelj projekta, a znanstvenik iz dijaspore suvoditelj. Kako bi mogao biti suvoditelj, znanstvenik iz dijaspore treba imati hrvatsko državljanstvo ili dokaz o nacionalnosti te biti zaposlen na znanstvenoj organizaciji u inozemstvu.

Natječajem "Programa 'Znanstvena suradnja'" predviđena je provedba znanstveno-istraživačkih projekata u svim znanstvenim područjima u trajanju najdulje do 31. 5. 2023. godine (početak projekata planiran je u rujnu/listopadu 2019. godine) te zapošljavanje najmanje dvaju mladih znanstvenika

prema projektu od kojih jedan mora biti doktorand, a ostali doktorandi ili poslijedoktorandi u ranoj fazi razvoja karijere. Zaposleni mladi znanstvenici mogu biti iz Republike Hrvatske ili inozemstva, a zapošljavaju se na matičnoj organizaciji provedbe projekta u Republici Hrvatskoj, uz mogućnost odlaska na kratkoročne mobilnosti (do šest mjeseci) na organizaciju suvoditelja projekta u inozemstvo.

Programom se financira provođenje znanstvenog istraživanja, nabava opreme, ukupan trošak plaća mladih znanstvenika, mobilnost i neizravni troškovi. Ukupan iznos financiranja je od 1.000.000,00 HRK do 2.000.000,00 HRK po projektu, a predviđa se da će biti financirano između 20 i 30 projekata. Natječaj je otvoren do 28. 2. 2019. godine.

Detaljne informacije i natječajna dokumentacija dostupni su na poveznici <http://www.hrzz.hr/default.aspx?id=2550>. Za sve dodatne informacije molimo Vas da se obratite Hrvatskoj zakladi za znanost na adresu elektroničke pošte: znanstvena.suradnja@hrzz.hr. ■

Call for Proposals to the “Cooperation Programme with Croatian Scientists in Diaspora *Research Cooperability*” Opened

Istraživači iz domovine i dijaspor
surađuju na brojnim projektima

The Croatian Science Foundation published the Call for submitting project proposals to the “Cooperation Programme with Croatian Scientists in Diaspora ‘Research Cooperability’”. The purpose of the Programme is the transfer of knowledge and attracting investment to the science system of the Republic of Croatia, and indirectly to the economy system, through the cooperation of scientists from the Republic of Croatia and Croatian scientists in diaspora. The cooperation shall be realised in such a manner that the scientist from the Republic of Croatia is the Project Leader, while the scientist from diaspora is the Co-Leader. In order to be eligible for the position of Co-Leader, the scientist from diaspora needs to hold Croatian citizenship or proof of nationality and be employed at a scientific organization outside the Republic of Croatia.

The “Research Cooperability Programme” Call provides for the implementation of scientific-research projects in all areas of science of a duration not longer than 31 May 2023 (the planned start date of the projects is September/Octo-

ber 2019) and the employment of at least two young scientists per project, one of which should be a doctoral student, while the others may be doctoral students or postdoctoral researchers in the early stages of career development. The young scientists to be employed may be from Croatia or from abroad and shall be employed at the institution that will be implementing the Project in the Republic of Croatia, with the possibility of short-term mobility travels (up to six months) to the Project Co-Leader’s organization.

The following costs will be financed through the Programme: the implementation of scientific research, the purchase of equipment, total cost of young scientists’ salaries, mobility and indirect costs. The total amount available for an individual project is between HRK 1,000,000.00 and 2,000,000.00, and between 20 and 30 projects are expected to be financed. The Call closes on 28 February 2019.

Detailed information and all documents related to the Call are available at: <http://www.hrzz.hr/default.aspx?id=2550>. For all additional information, please contact the Croatian Science Foundation at: znanstvena.suradnja@hrzz.hr. ■

Zbogom, draga Mare

Šuica je bila česti motiv i inspiracija njezinih slikarskih radova, kao i Domovinski rat i ratna stradanja. Sve što je u životu radila bilo je iskreno i maksimalno angažirano, davala je cijelu sebe kao slikarica, dizajnerica, prevoditeljica, prijateljica

Tekst: **Mirko Volarević**

Prošli mjesec dočekala nas je vijest o odlasku naše Marije Zrno, još jedne osobe koja je cijelu sebe dala za svoju Hrvatsku. "Mirko – Marija umrla je u srijedu, 19. prosinca, oko 13.30 po australskom vremenu!", ova kratka poruka naše zajedničke prijateljice Sonje Pastuović iz Kanade donijela je nama, njezinim prijateljima i suradnicima, tu žalosnu vijest za koju ne možemo reći da je neočekivana, ali za koju smo svi tako željeli da nikada ne dođe. Znali smo za Marijinu bolest, ali smo isto tako vjerovali da će naša Marija dobiti i ovu životnu bitku.

Mariju sam upoznao odmah na početku Domovinskoga rata u *Foreign Press Bureau* (FPB) u Zagrebu, gdje je stigla s mladim Hrvatima iz cijeloga svijeta kako bi na svoj način pomogla u borbi

za samostalnost i oslobađanje jedine nam domovine. Idućih desetak godina životni putevi su nam se stalno ispreplećali. Najprije u uredima FPB-a u Zagrebu i Osijeku, zatim po ratištima diljem Slavonije gdje je redovito dolazila sa stranim novinarskim ekipama. Nakon toga u Sarajevu, gdje sam radio u Veleposlanstvu RH, a Marija je bila angažirana u Programu vojne stabilizacije HVO-a. U to ratno vrijeme zajedno smo organizirali izložbu Marijinih radova u prostorijama Hrvatskoga kulturnog centra u Sarajevu, pomogli u realizaciji projekta obnove kupreške narodne nošnje, a Marija je vodila i likovnu radionicu za djecu u tek oslobođenome Kupresu. Iz tih dana ostala nam je i jedna neostvarena želja i zajednički projekt - organizacija likovne kolonije u mojoj Neretvi, gdje je Marija voljela dolaziti, odmoriti se, a i potražiti nove umjetničke inspiracije.

Nakon završetka rata u BiH vratila se u Sydney, Australiju, gdje smo se

stjecajem okolnosti ponovno sreli budući da me tamo odvela moja diplomatska služba.

JEDINSTVENA OSOBA

Cijeli Marijin život bio je duboko obilježen trima poveznicama. Prva je njezina rodna Šuica iz koje je otišla kao dijete, ali koju je toliko voljela, stalno o njoj pričala i bila joj izvor inspiracije za mnoga slikarska djela. Druga poveznica je Hrvatska, za kojom je toliko patila i za koju se cijela davala, kojoj se početkom Domovinskoga rata i vratila, ali i koju je drugi put napustila razočarana razvojem događaja. Treća poveznica je njezino slikarstvo, koje je bilo njezino životno opredjeljenje, njezin način izražavanja i slanja poruka, smisao njezina života. Kako je sama rekla: "Slikarstvo je za mene velika istina i ja je moram imati u svom životu."

Slikarstva se nikada nije ostavila, čak ni za vrijeme Domovinskoga rata. Cijelo

vrijeme su njezini kistovi i boje bili uz nju, atelje je bila njezina oaza, mjesto gdje je liječila vlastitu ranjenu dušu. Šuica je bila česti motiv i inspiracija njezinih slikarskih radova, kao i Domovinski rat i ratna stradanja. Sve što je u životu radila bilo je iskreno i maksimalno angažirano, davala je cijelu sebe kao slikarica, kao direktorica galerija, kao dizajnerica, kao prevoditeljica, kao prijateljica... Marija je bila jedinstvena osoba, prekrasno zaraznog osmijeha, umjetničke široke duše i kamenih tvrdoglavih gena. Naša Marija bila je velika pojavom, sr-

"Šuica", ulje na platnu

"Bogovi bijahu darežljivi spram Marije Zrno. Dadoše joj ljepotu, tjelesnu i duhovnu, razboritost i osjećajnost, nadarenost i nadahnutost, te izdašnu borbenost bez koje je teško rasti i na zavičajnom, a kamoli na tuđinskom tlu", napisala je Mirjana Greblo u intervjuu za Maticu u travnju 1994.

Životopis

Marija Zrno rođena je 15. prosinca 1957. u Šuici, BiH. Obitelj se prvo seli u Vojakovečki Kloštar pokraj Križevaca, a 1970. u Sydney. Ondje nastavlja svoje školovanje te na *St. George Technical College* završava studij likovne umjetnosti. Godine 1985. postaje direktoricom Galerije Chapel i dobiva stipendiju australske Vlade za daljnje usavršavanje. Godine 1989. radi oltarnu sliku u crkvi svete Marije Kraljice Hrvata u Wollongongu pokraj Sydneya. U listopadu 1991. godine dolazi u Zagreb i radi kao volonter u Foreign Press Bureau i tadašnjemu Ministarstvu informiranja. Piše i grafički uređuje ratne publikacije, dizajnira plakate i čestitke, a cijelo vrijeme i slika. U isto to vrijeme u Sydneyu je organizirana zajednička izložba njezinih radova i Mile Nekića, još jednoga hrvatskog umjetnika iz Australije, koji je uskoro i dragovoljac Domovinskoga rata. U veljači 1993. Marija se nakratko vraća u Sydney, gdje priprema svoju novu izložbu "Ratni dopisnik" na temu Domovinskoga rata. Nakon ove izložbe, Marija se vraća u Zagreb gdje nastavlja raditi sa stranim novinarima te putuje po ratom zahvaćenim područjima: Mo-

star, Travnik, Šuica, Tomislavgrad, Dubrovnik, Zadar, Sl. Brod, Osijek, Karlovac... U svome zagrebačkom ateljeu priprema novu izložbu pod nazivom "Svjedok", koja je prvo postavljena u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu, a nakon toga u kripti St. Mary katedrale u Sydneyu. Godine 1994. Marija se vraća u rodnu Šuicu i počinje na platno prenositi krajolike šuičke doline, koje na kraju izlaže na koru ratom oštećene crkve sv. Ante. Iduće godine radi kao voditeljica Odjela za kulturne djelatnosti HMI-ja u Zagrebu, ali i nastavlja sa svojim umjetničkim radom. Rezultat toga je i nova izložba u Hrvatskome katoličkom centru Summer Hillu u Sydneyu, gdje izlaže radove nadahnute bogatstvom hrvatske folklorne baštine. Godine 1996. Marija je pripremila izložbu svojih radova pod nazivom "Krajolici" koja je prvo izložena u Kupresu, zatim Mostaru, Kleku i Sarajevu. Nakon toga Marija Zrno se angažira kao savjetnica u Programu Vojne stabilizacije HVO-a koji je vodio brigadir Željko Glasnović, gdje ostaje do 1997. godine. Iduće godine Marija definitivno napušta Hrvatsku i vraća se u Australiju, gdje vodi svoj modni i design studio.

cem i dušom. O njezinoj ljudskoj veličini govori i činjenica da je vodila brigu o troje bolesne djece (dva brata blizanca i mlađa sestra) kada su bili imali 7 i 6 godina sve dok je bolest nije u tome onemogućila.

ZATVORENI KRUG

Posljednje godine svog života provela je sa svojim partnerom Paulom u malome mjestu Batlowu, koje je netipično hladno za australske prilike, gdje zna zasniježiti, kao i u njezinoj rodnoj Šuici... možda svjesno odabrana lokacija za njezin životni zatvoreni krug!

Toliko se veselila ponovnom okupljanju FPB ratne ekipe prošle godine, planirala je još jednom doći i vidjeti nas sve na okupu, ali ju je bolest u tome spriječila. Umjesto novog susreta, došao je ovaj toliko neželjeni rastanak. Sad kad se trebam pozdraviti s njom, mogu samo reći: "Mare, hvala ti za sve što si činila za svoj hrvatski narod, za svu pomoć i prijateljstvo koje smo dijelili! Počivaj u miru, zaslužila si! Pozdravlja te tvoj Mirkan u ime svih prijatelja s kojima smo radili i družili se tih ratnih dana! ■

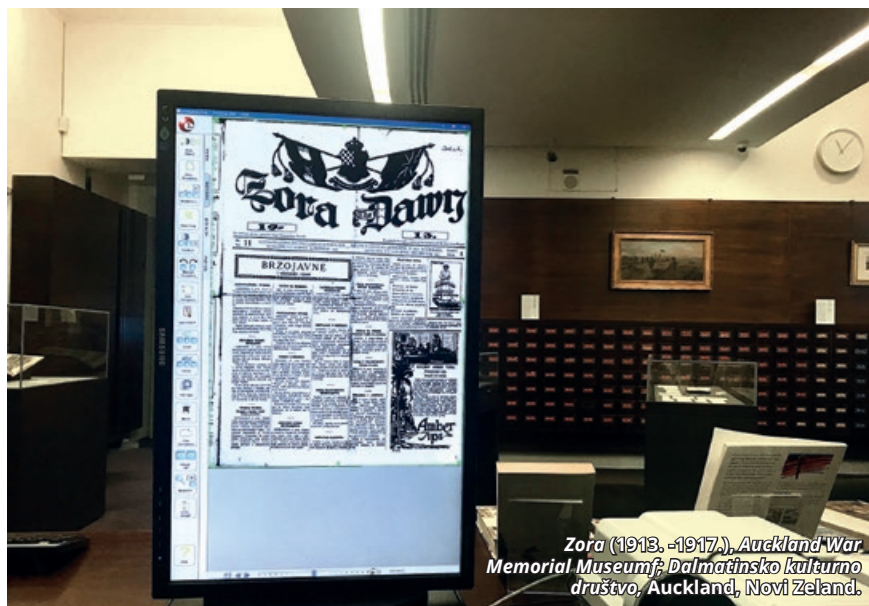
ENG *Painter, designer and Croatian activist Marija Zrno (1957-2018) passed away in Australia. She never abandoned her painting, even during the Homeland War of Independence. Her brushes and colours were always by her side, her studio was her oasis, the place in which she tended to her own wounded soul.*

Online bibliografija iseljeničkoga tiska

Hrvati izvan Hrvatske oduvijek su imali specifične informacijske potrebe. Vrlo rano su se počeli udruživati, pa i objavljivati časopise i knjige. No, danas ne možemo sa sigurnošću reći koliko je takvih publikacija objavljeno. Neke od njih su dostupne u knjižnicama, ali nigdje ne postoji jedinstveni popis serijskih publikacija iseljenika. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu nabavlja iseljeničku literaturu i ima iznimno vrijednu zbirku *Inozemnu Croaticu*, ali ipak jedan broj publikacija ne uspijeva pronaći put do te zbirke. U vrijeme bujanja mrežnih datoteka i online kataloga, skupina uglednih stručnjaka s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu odlučila je izraditi online bibliografiju koja bi sadržavala zapise o svim publikacijama koje su objavili Hrvati u iseljeništvu. Izrada takve bibliografije zahtjevan je posao koji će se izvesti uz potporu raznih ustanova i organizacija. Prepoznavši tu potrebu inicijalna skupina znanstvenika s zagrebačkoga Filozofskog fakulteta započela je s malim projektom kako bi testirala metodologiju prikupljanja podataka i izrade same bibliografije. Radni naziv cijeloga projekta je *Hrvatski iseljenički tisak*, a za izradu bibliografije za početak je odabrano područje Australije i Novoga Zelanda, i to samo za novine i časopise. Prvi dio projekta nosi naziv *Nakladnička djelatnost Hrvata u iseljeništvu: Australija i Novi Zeland*. Voditeljica je doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, a prva suradnica izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić, obje s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta. Na projekt su kao suradnici uključeni i drugi stručnjaci iz hrvatskih, australskih i novozelandskih ustanova.

Nakladnička djelatnost Hrvata u Australiji i Novome Zelandu na Mreži

Zora (1913.-1917.), Auckland War Memorial Museum; Dalmatinsko kulturno društvo, Auckland, Novi Zeland.

Napisala: **Vesna Kukavica**

U laskom digitalne tehnologije u sva područja života, pa tako i u knjižničnu djelatnost, digitalizacija novina i časopisa postala je nužnost u njihovu čuvanju i dostupnosti. Na temelju pretraživanja kataloga nacionalnih knjižnica u Hrvatskoj, Australiji i Novome Zelandu tijekom 2018. pronađeno je pedesetak naslova. Međutim, kako u katalogima nisu zapisi o svim publikacijama bilo je važno u prikupljanju podataka uključiti iseljeničku zajednicu. S obzirom na ograničena financijska sredstva, kontakti su ostvarivani telefonski, elektroničkom poštom i društvenim mrežama. Na taj način prikupljeni su podaci o još desetak publikacija. Odlazak na teren, iako zahtjevan, donio je najbolje rezultate. Putovanje je bilo ograničeno na dva grada u Australiji (Sydney i Canberra) i dva u Novome Zelandu (Auc-

kland i Wellington). Zahvaljujući potpori hrvatske zajednice u tim državama, održani su mnogobrojni sastanci. Istražena je i građa koja se čuva u knjižnicama i arhivima. Tako se broj zapisa u bibliografiji udvostručio. Do kraja siječnja 2019. godine bibliografija je obuhvatila 101 zapis za Australiju i 16 za Novi Zeland, a nije isključeno da će se još nadopunjavati. Prema tome, testirana metoda uključivanja zajednice nezaobilazna je u prikupljanju podataka za bibliografiju iseljeničkoga tiska. Za izradu bibliografskih zapisa korišten je knjižnični

Online projekt *Hrvatski iseljenički tisak* vodi doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, a prva suradnica joj je izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sastanak u Hrvatskom arhivu, Sydney, Australija: Fabijan Lovoković, Jasna Novak Milić (MU i West Sydney University), Ivana Hebrang Grgić (voditeljica projekta), Ante Glavor, Zora Marušić i ravnateljica HAA Ana Watson

Online bibliografija dosegula je 101 zapis za Australiju i 16 za Novi Zeland, a očekuje se i nadopunjavanje zaboravljenih naslova iseljeničkoga tiska.

softver otvorenoga koda (*Koha*) u koji su unošeni zapisi prema međunarodnim i nacionalnim kataložnim pravilima, uz rješavanje niza problema vezanih uz unošenje metapodataka i usklađivanje zapisa. Na dvojezičnoj mrežnoj stranici projekta dostupni su osnovni podaci o projektu, pretražive su izrađene bibliografije i zanimljivosti o iseljeničkom tisku. Užitak posjetitelju pričinja i jedna virtualna izložba.

Voditeljica projekta dr. sc. Ivana Hebrang Grgić ističe da slijedi izrada bibliografije knjiga za isto područje, a zatim i istraživanje ostalih krajeva svijeta u kojima višestoljetno žive Hrvati. Suradnici

na projektu svjesni su da će u procesu prikupljanja podataka o knjigama biti više izazova budući su neke knjige autori samostalno objavljivali, dok su druge bile nedostupne i u knjižnicama i o njima postoje tek sekundarni izvori. Zbog toga će u izradi online bibliografije knjiga biti još važnija komunikacija sa iseljeničkom zajednicom te našim medijima u svijetu. Svi koji misle da mogu pomoći u izradi što obuhvatnije bibliografije novina, časopisa i knjiga koje su objavljivali Hrvati u inozemstvu mogu se javiti na kontakte navedene na mrežnoj stranici projekta (www.ffzg.unizg.hr; <https://hit.ffzg.unizg.hr/>). Klikni – Idem doma! ■

Sastanak na Macquarie University, Sydney: dr. sc. Jasna Novak Milić, dr. sc. Walter Vori Lalich i voditeljica projekta dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

The United Front, Nacionalna knjižnica, Wellington, Novi Zeland

Australian and New Zealand Croatian Publishing Activity Available Online

Specialists with the information and communication sciences department at the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences are creating an online bibliography of diaspora Croat publications. Ivana Hebrang Grgić leads phase one of the project, *Publishing Activities of the Croatian Diaspora: Australia and New Zealand*, which aims to test the compiling methodology for the bibliography and database. Data is collected from the catalogues of national libraries and archives in Australia, New Zealand and Croatia, and from other sources in diaspora communities. Field research includes interviews with diaspora Croats. The methods have been effective, with some fifty titles identified in catalogues and field research almost doubling that figure - the bibliography stands at over one hundred entries as of the end of January 2019. Entries are made using the Koha library software applying international bibliographic con-

ventions. The project's bilingual site provides access to the bibliography and additional material that includes descriptions of identified newspapers and digital scans. Click - *Going Home!*

Visitors can also look forward to a virtual exhibition. The specialists from the Faculty of Humanities and Social Sciences have been joined in this praiseworthy effort by collaborators from other institutions in Croatia, Australia and New Zealand. Phase two of the project will see a bibliography of books published in Australia and New Zealand, before the project broadens to include other parts of the world Croats call home. The effort depends largely on working with Croats abroad and the collaborators are reaching out to them in the hope that they will get in touch via the contact information available at the project website (www.hit.ffzg.unizg.hr).

Raskošna okusom i bogata poviješću

Dvadesetih godina prošlog stoljeća zagrebačka tvornica slastica "Kraš" počinje s proizvodnjom raznovrsnih, ručno izrađenih nougat proizvoda iz kojih se, zahvaljujući znanju i kreativnosti tehnologa, razvila poznata slastica Bajadera.

Tekst: Pamela Bolarić

Prvotno se pakirala u lukusuzne bombonijere zajedno s ostalim desertima, a zbog svoje posebnosti 1954. godine pojavljuje se u Kraševu cjeniku i na tržištu kao poseban proizvod. U isto vrijeme, ovaj do tada bezimeni desert dobiva i svoje prepoznatljivo ime - Bajadera, koje je na ovim prostorima po-

stalo sinonim za najfinije praline. Nepovrnljiv okus Bajadere rezultat je znanja Kraševih majstora, biranih prirodnih sastojaka i zaštićene recepture. Aromatični lješnjaci i bademi, zajedno s finom čokoladnom masom, daju Bajaderi nenadmašnu topivost. Svaka pralina u sebi nosi priču o nezaboravnome okusu, bogatoj povijesti i strasti prema izradi slastica.

JEDINSTVENI DIZAJN

Priča je to koja oživi svaki put kad Bajadera postane dio naših života, kada sudjeluje u obiteljskim druženjima i proslavama, pokazuje ljubav i zahvalnost, čestita rođendane. Tada raskoš njezina okusa donese radost u srca onih koje volimo, zaokupi njihova osjetila i učini da svatko u onome prolaznom pronađe osjećaj beskrajne ljepote.

Aktualni dizajn Bajadere potječe iz

1989. godine, u međuvremenu je doživio manju modernizaciju, no još uvijek u sklopu jedinstvenoga vizualnog identiteta, prepoznatljivog već desetljećima. I tradicionalni potrošači, kao i nove generacije, vezani su uz Bajaderin jedinstveni dizajn, koji odolijeva svim modnim trendovima i njegova dugovječnost jedna je od posebnosti ovoga branda.

U blagdansko vrijeme ponuda se svake godine dodatno obogaćuje limitiranim edicijama standardnih proizvoda te jedinstvenom vizualnom prezentacijom. Tako je u povodu ovogodišnjih božićno-novogodišnjih blagdana na tržište izašao novi ekskluzivni proizvod - Bajadera knjiga u ekskluzivnome prigodnom dizajnu i s pričom o povijesti ovoga branda.

NAJPOZNATIJA HRVATSKA PRALINA

Samo na osnovi oblika praline (dakle bez ambalaže, dizajna, logotipa...) čak 90% populacije u Hrvatskoj odmah zna da je riječ o Bajaderi, a kada im se pokaže omotana pralina prepoznavanje je gotovo 100-postotno.

Bajadera je i prvi proizvod koji je dobio oznaku 'Izvorno hrvatsko' još 1997. godine zbog svoje originalnosti i vrhunske kvalitete, jedinstvenih karakteristika, autohtonosti i inovacije. Zbog svega navedenog, Bajadera je prepoznata i kao izvorni hrvatski suvenir koji mnogobrojni turisti rado nose kućama kao uspomenu iz Hrvatske, ali koju isto tako i Hrvati često poklanjaju u inozemstvu kao prepoznatljiv proizvod svoje države. ■

ENG Back in 1997 Bajadera chocolates, a product of Croatia's leading confectionery manufacturer Kraš, was the first to be awarded the Original Croatian label for its innovative and original recipe, premium quality and unique characteristics. Bajadera chocolates have been a favourite Croatian gift and souvenir since production launched 65 years ago.

Jeste li znali?

- Da je Bajadera naziv za orijentalnu dvorsku plesačicu?
- Da je Bajadera naziv poznatoga bijelog baleta Ludwiga Minkusa čija je praizvedba bila 1877. godine u Boljšoj teatru u Sankt Peterburgu u izvedbi Carskoga baleta?

Među najljepšim fotografskim knjigama svijeta

Slučajnost da sam imao snimljen Grad i okolicu prije rata, uz vlastitu inicijativu i jaku disciplinu, nadogrudio sam ratnim fotografijama te kasnije i motivima obnove – ističe autor

Pripremio: **Željko Rupić**

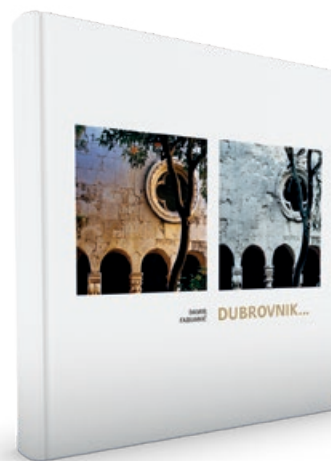
Krajem prošle godine objavljeno je treće (potpuno obnovljeno i dopunjeno) izdanje knjige "Dubrovnik..." Damira Fabijanića (ISBN 978-953-59658-1-7, Iče i piće d.o.o., Zagreb, 2018.). U ovoj knjizi formata 24 x 24 cm, na 232 stranice objavljeno je 147 kolor fotografija i 36 crno-bijelih autorskih fotografija, uz tekstove koje su napisali Camilo José Cela (španjolski literarni nobelovac) i Radovan Ivančević.

Time je kompletirana autorova osobna priča o Dubrovniku u povijesno najturbulentnijem razdoblju koje obuhvaća *mir - rat - mir*. Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja: okolica Dubrovnika snimljena za stalni postav Etnografskoga muzeja Rupe u Dubrovniku i Grad (crno-bijele fotografije) prije rata, ratni dio gdje se posebno ističu parovi fotografija istih vizura prije i poslije razaranja te obnova i povratak u mirnodopsko stanje, ovaj put s "optimističkim parovima" srušeno - obnovljeno.

O novoj knjizi i projektu autor kaže: "Prije točno trideset godina, u veljači 1989., započeo je moj profesionalni angažman snimanjem za potrebe Zavoda za obnovu Dubrovnika (osnovanog 1979. nakon jakog potresa). Slučajnost da sam imao snimljen Grad i okolicu prije rata, uz vlastitu inicijativu i jaku disciplinu, nadogrudio sam ratnim fotografijama te kasnije i motivima obnove. Parovi istovrsnih motiva snimljeni istom tehnikom i od istoga autora u takvome dramatičnom ozračju predstavljaju (po svim mojim saznanjima) jedinstven materijal na svijetu."

IZLOŽBE DILJEM SVIJETA

Autor također ističe: "Drago mi je da sam u svoja tri ratna boravka u Dubrovniku imao autorsku disciplinu da se koncentriram na temu razaranja baštine jer sam tim originalnim konceptom učinio atraktivnijim i materijal prije rata. Ideja je bila da svijetu pokažem realnost Domovinskoga rata na najpoznatijem hrvatskom toponimu, svjetskoj baštini pod zaštitom UNESCO-a, koji se ciljano i bezrazložno razara. Nazvao sam to *he-*

Na naslovnici knjige su fotografije klastra franjevačkog samostana iz siječnja 1990., odnosno prosinca 1992.

Knjiga je formata 24 x 24 cm, na 232 stranice, sa 147 kolor fotografija i 36 crno-bijelih fotografija.

ritage cleansing (pojam koji se upotrebljava tek posljednjih godina nakon ISIS-ove devastacije baštine Palmire i dr.)."

Dometa ovoga projekta poput "prve hrvatske izložbe u inozemstvu nakon službenoga priznanja RH", predgovor knjizi koji je napisao španjolski literarni nobelovac Camilo José Cela, "izložba tjedna" u Parizu u rujnu 1993., izložbe diljem svijeta od Madrida i Atene do Buenos Airesa, "izbor među 28 najljepših fotografskih knjiga svijeta" (Pariz, rujan 1993.), Nagrada HAZU-a za likovnu umjetnost 2016. i još puno toga najbolje ilustriraju kvalitetu ovoga projekta.

Više o projektu: <http://fabijanic.com/projects/dubrovnik-vjecna-prica-o-vjecnom-gradu-1990-danas/> ■

Par fotografija Straduna – iz lipnja 1992., odnosno danas

ENG Damir Fabijanić's third entirely revised and expanded edition of his book *Dubrovnik...* offers a look at the city before, during and after the ravages wreaked against it while under attack during the Homeland War of Independence and is the fruit of his extraordinary efforts and discipline in capturing the same locations over this span of time.

Nepoznata misionarska djelatnost

Misionarska djelatnost u zemljama u razvoju sastoji se velikim dijelom u pružanju pomoći bolesnicima, starcima, siromasima. Od kraja srednjeg vijeka pa do današnjih dana mnogi hrvatski misionari raznih crkvenih redova djelovali su u Africi, Južnoj Americi, Indiji, Kini. Pojedini zavodi (društva, ustanove) iz inozemstva obraćali su se za pomoć crkvenim organizacijama u Hrvatskoj između dvaju svjetskih ratova da im pošalju misionare za pomoć domicilnom stanovništvu

Radionica ručnog rada u djevojačkom zavodu, Argentina 1942.

Tekst: Damir Račić

N

arodna Svijest" od 29. 5. 1940. godine, broj 22.: "U veljači 1938. krenuše iz samostana na Dančama četiri sestre u Argentinu.

Mnogi bi se začudili smjelosti ovih sestara kao i njihove poglavarice s. Margarite Milin. Opravdana je bila sumnja i bojazan da li će se sestre, bez poznavanja španjolskog jezika i novog ambijenta, moći snaći i uspjeti u dalekom svijetu. No, pouzdanje u Boga i želja da

Novinsko izvješće opisuje humanitarni i prosvjetiteljski rad časnih sestara s Danača (Dubrovnik) u Argentini potkraj 30-ih godina XX. stoljeća.

koriste bližnjemu bili su jači od straha. Uspjesi su brzo dokazali da smjelost nije bila i nepromišljenost.

Zavod sirotne ženske djece, koji im je jedno Dobrotvorno Društvo u La Plati predalo na vođenje, našao se u be-

znadežnom stanju. Zapuštenost i neurednost zavoda i neodgojenost djece ispunjavale su ih zabrinutošću. No, sestre su se dale na žilavi posao. Nakon samo dva mjeseca one su uspjele da u zavodu zavedu urednost i čistoću, a što je najvažnije takvu stegu i duh kod djece da je taj zavod doživio pravi preporod. To je toliko zadivilo Dobrotvorno Društvo da ih je zamolilo da preuzmu i zavod muške djece.

Bez novih sestara nije se moglo na to ni pomisliti. Zato se isto Društvo obratilo upravi na Dančama da pošalju još 5-6 sestara. Sve, nemale teškoće bile su

S. Perica Žuvela ispred odgojnog zavoda u Argentini

Sestre i djeca na ljetovanju u Necochei, Argentina, 1951.

brzo svladane i 21. XII. iste godine upućeno je u Argentinu pet novih sestara. Tako je i drugi zavod s 52 djece došao u ruke sestara s Danača. Nakon kratkog vremena uspjeh je i u ovome drugom zavodu bio jednak kao i u prvome.

Ovaj rad nije ostao nezapažen i u široj javnosti. Tako se na njega osvrće s punim priznanjem 'Naša Sloga', list naših hrvatskih iseljenika u Buenos Airesu. Nikakvo onda čudo što se i drugo jedno Društvo u provinciji Buenos Airesa u Bella Visti zainteresiralo za sestre (s Danača). Ono im je ponudilo upravu i vođenje svoga zavoda s 200 djece. Č. s. Angjela Milin, upraviteljica dvaju zavoda u La Plati, iako je znala da ne može više računati na nove sestre iz Dubrovnika, ipak je prihvatila poziv.

BRIGA O TRIMA ZAVODIMA

"Taj novi pothvat omogućio je baš prvi zavod, u kojem su djevojčice toliko zaljubile sestre i njihov rad da se pet od njih prijavilo u red pa su primljene kao kandidatkinje. Tako od 1. VIII. prošle godine imaju sestre u svojim rukama tri zavoda: dva u La Plati, a jedan u Bella Visti. Ni u zavodu Bella Visti nije izostao uspjeh. Plod rada sestara bez dvojbe jest i nekoliko svećeničko-redovničkih zvanja među djecom u zavodu. Uprava Dobrotvornog Društva ističe da je to posve nova pojava u zavodu iako ovaj postoji duže od 30 godina.

Da ovi uspjesi nisu plod kakvoga trenutačnog zanosa i sreće, već solidnog i sistematskog djelovanja, svjedoči i činjenica što su dvije najmlađe sestre odmah nakon svoga dolaska u Argentinu

odlučile da se sprema privatno za ispit učiteljica osnovne škole. To im je bilo moguće već i zato jer je jedna od njih završila nižu gimnaziju, a druga građansku školu u Dubrovniku. Njihova odluka u veljači ove godine, nakon nepune dvije godine intenzivnog rada, postala je djelom. One su položile učiteljski ispit na državnoj učiteljskoj školi u La Plati i to, naravno, na španjolskome jeziku. Članovi komisije naprosto su se čudili kako su one mogle u tako kratkom roku svladati ne samo propisano gradivo, nego i španjolski jezik i dotjerati do te mjere da je teško povjerovati da im nije materinski jezik.

Uprava družbe namjerava otvoriti s ovim učiteljicama vlastitu privatnu školu s pravom javnosti u predgrađu Buenos Airesa. U tu svrhu kupljena je već i kuća u koju će sestre sabirati na školovanje posebice djecu naših hrvatskih

iseljenika te tako u njima podržavati ljubav prema starome kraju.

Do prije dvije godine smatralo bi se velikom poduzetošću i pomišljati na ovolike i ovakve uspjehe. Danas su to činjenice kojima treba tražiti izvor u pravome redovničkom duhu kojim su sestre zadojene, u njihovu pouzdanju u Providnost Božju, u njihovoj slozi, u poduzetnosti njihove poglavarice u Argentini, kao i u uviđajnosti središnje uprave na Danačima.

Jedno je samo što priječi još veći razmah ove redovničke družbe, a to je poimanje dovoljnog broja osoblja – tj. nadolaženja novih kandidatkinja. Zato je posve razumljiva želja časnih sestara da bi Bog zadahnuo što više dobro odgojenih djevojčica i svojom voljom da stupe u njihovu družbu."

Tijekom povijesti samostana na Danačima časne sestre uglavnom se spominju uza zvonjavu zvona kojom su pozdravljale posadu dubrovačkih jedrenjaka i parobroda koji su plovili mimo Danača. Ostao je lijep tradicijski običaj i u današnjem vremenu, u biti vrlo jednostavan, ali posjeduje vrlo jak emotivni naboj za svakog Dubrovčanina, bio on pomorac ili ne. Navedenim tekstom istaknuo sam da su časne sestre s Danača imale i znatno ozbiljnija djelovanja, tj. i kao misionarke u dalekoj Argentini, pogotovo one časne sestre koje su napustile svoju domovinu da bi svojim nesebičnim i požrtvovanim radom i znanjem pomogle drugima. ■

Dubrovnik

ENG Croatian organisations abroad turned to the Roman Catholic Church in Croatia between the two world wars asking them to send missionaries to help the local inhabitants. The nuns at the convent in Danče are best known for greeting the crews of sailing and steam ships from Dubrovnik as they sailed past by ringing their bells. Their work as missionaries in Argentina is less well known of.

Večernjakova domovnica 2019.

Večernji list

Izbor najpopularnijih Hrvata u iseljeništvu u kategorijama sporta, glazbe, glume i spektakla za nagradu "Večernjakova domovnica 2019."

KATEGORIJA: SPORT

1-a) najpopularniji sportaš/sportašica

1. **Mark Katic**, hokejaš, Adler Mannheim
2. **Andrej Kramarić**, nogometaš, TSG Hoffenheim
3. **Domagoj Duvnjak**, rukometaš, THW Kiel
4. **Željko Musa**, rukometaš, SC Magdeburg
5. **Domagoj Pavlović**, rukometaš, MT Melsungen
6. **Ivona Dadić**, atletičarka, Union St.Pölten
7. **Roberto Soldić**, MMA borac, Düsseldorf
8. **Josip Brekalo**, nogometaš WfL Wolfsburg

1-b) najpopularnija amaterska sportska momčad

1. NK Croatia Karlsruhe
2. SD Croatia Berlin
3. SC Croatia Mülheim (U17)
4. NK Croatia Bietigheim
5. NK Croatia Zürich
6. NK Croatia Stuttgart
7. NK Croatia Karlsruhe
8. KK Croatia Stuttgart „Hawks-Sokoli“
9. SV Slavonija, Bern
10. SK Cro Vienna, Beč

KATEGORIJA: GLAZBA

2-a) najpopularniji glazbenik/glazbenica/pjevač/pjevačica

1. **Renato Šimunović RIN**, reper, Ludwigsburg
2. **Tomislav Butorac**, violinist, München
3. **Filip Tyran**, skladatelj i pijanist, Gradišće
4. **Helena Mamich**, sopranistica, Berlin
5. **TS „Ruža“**, Stuttgart
6. **Vjeran Ježek**, glazbenik, München
7. **Senad Ajanović**, pjevač i kompozitor, Wiesbaden
8. **Ljubinko Šipura**, glazbenik, Traunreut
9. **Vanessa Mai**, (Vanessa Mandekić), pjevačica, Aspach
10. **Bernarda Brunović**, Zürich
11. **Josip Terze**, glazbenik, Beč
12. **Tin Samardžić**, glazbenik, SAD

KATEGORIJA: GLUMA

3-a) najpopularniji glumac/glumica/redatelj

1. **Toni Gojanović**, glumac, Aachen
2. **Danijel Hadrović**, redatelj, Frankfurt
3. **Tomislav Vujčić**, redatelj, Düsseldorf
4. **Josip Čuljak**, glumac, Berlin
5. **David Oštrelj**, glumac, Berlin

KATEGORIJA: SPEKTAKLI

4-a) showbizz

1. **Vero Gottschlings**, voditeljica, Berlin
2. **Tanja Pejić**, TV kuharica, Stuttgart
3. **Tamara Sedmak**, voditeljica, model, Baden
4. **Valerija Šestić**, model, Thun
5. **Tihana Babij**, manekenka, Beč

4-b) najznačajniji događaj godine

1. Hrvatski bal gradišćanskih Hrvata, Beč
2. Hrvatska večer Croatie Hagen
3. Susret čuvara hrvatske etno baštine, Filderstadt
4. Miss Supranational hrvatskog iseljeničtva, Beč
5. Proslava 50. godina HSD-a Zagreb iz Arbona, Švicarska
6. Skup hrvatskih gospodarstvenika, Düsseldorf
7. Susret hrvatskih studenata iz Njemačke
8. Hercegovačka večer, Stuttgart

4-c) najuspješnije hrvatske udruge

1. Hrvatska akademska zajednica Austrija, Beč
2. Austrijsko društvo za kroatistiku, Beč
3. Kulturno-umjetničko društvo „Kraljica Katarina“, Gelsenkirchen
4. Hrvatska kulturna zajednica, Mainz
5. Folkorna skupina Zagreb, Wuppertal
6. Hrvatsko kulturno društvo Mažuranić, Berlin
7. Hrvatska zajednica Berlin
8. Hrvatska kulturna zajednica Calw

4-d) medijska osoba – pothvat godine (izbor žirija – bez glasovanja)

Finalna večer Večernjakova izbora održat će se u subotu 23. ožujka 2019. godine u 20 sati u Kongresnom centru Kurhaus u Bad Homburgu kod Frankfurta na Majni. Uključite se u glasovanje, ispunite i pošaljite kupon na navedenu adresu te osvojite jednu od vrijednih nagrada Večernjakovih sponzora

Kupon šaljite na adresu:
Večernji list
(bei SM Druckhaus)
Otto-Hahn-Strasse 44a
63303 Dreieich,
Deutschland.

Ime i prezime pošiljatelja:

Adresa:

Telefon: _

U KATEGORIJI SPORT BIRAM:

U KATEGORIJI GLAZBA BIRAM

U KATEGORIJI GLUMA BIRAM

U KATEGORIJI SPEKTAKLI BIRAM

ZA NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJ GODINE BIRAM

ZA OSOBU GODINE BIRAM

KUPON

Ozbiljno raditi na međunarodnome utjecaju Republike Hrvatske

Ako se hrvatska diplomacija tek nevjesto i bez iskustva morala snalaziti, danas bi joj mogla biti jedna od važnih zadaća obvezno dizanje glasa u svakoj zemlji gdje se u medijima pojave laži i apsurdni

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Nema dvojbe da su Hrvatska i hrvatski narod u 2018. godini po svojim sportskim uspjesima možda kao nikad do sada doživjeli svoju planetarnu promidžbu. Ako je zaključivati po reakcijama, u Hrvata i njihovih potomaka po svijetu značajno su podignuti hrvatska svijest i ponos na njihovu domovinu ili domovinu predaka, a narodi zemalja gdje živimo izražavaju interes i divljenje, ali mjestimice i zavist s uobičajenim svojim "produktima" kao što su umanjivanje vrijednosti, "slučajna sreća", pa i sitne klevete i prešućivanja.

Međutim, nisam siguran da se to još dogodilo sa stvarnim utjecajem Republike Hrvatske, a još manje s utjecajem Hrvata i njihovih institucija Bosne i Hercegovine. Da bismo to imali, dobar i učinkovit utjecaj morao bi se pokazati u odnosu hrvatskih javnih čimbenika na dva područja: na strane vlade i međunarodne institucije te na strane medije. Na žalost, tu naš narod još nije dosegao osnovnu zadovoljavajuću razinu.

Republika Hrvatska jest članica velikih svjetskih organizacija kao što su

primjerice UN, NATO i EU, ali ona tu u praksi uglavnom "igra" u strogo zadanim okvirima i prema interesima određenih moćnika i institucija, a za sebe tek usputno, često tek za mrvicu koje im padnu sa stola. Jest da smo mlada i neiskusna država pa razlozi za sve to leže u povijesnim i današnjim okolnostima, a u nekim stvarima, s poniznošću priznajmo, i na predvoditeljima našega naroda, na mnogim razinama. U svakom slučaju vodeći i stručni ljudi u našem narodu trebaju se ovom problematikom, to jest međunarodnim utjecajem RH, trajno baviti i pronalaziti putove za uspješnije odnose na navedenim svjetskim poljima.

Kad je završio rat s mirnom reintegracijom Podunavlja i Australija odbila vizu dr. Andriji Hebrangu, mislio sam da je to posljednja takva podvala nemoćnoj hrvatskoj državi i da će se vremena brzo promijeniti. Ali nije bilo tako. Sjećam se i čuvam papire da smo tada u sklopu Hrvatskoga svjetskog kongresa dizali gas protiv te podvale i upirali prstom u potrebnu reakciju službene domovine. Visoka medicinska ratna etika krasila je hrvatski Sanitet, a za to je dobio i niz međunarodnih priznanja. Dr. Hebrang vratio se zatim svojoj profesiji redovitoga profesora na Medicinske fakultetu u Zagrebu.

Evo jedan primjer i iz stranih medija, koji je ipak malo bolje završio. Ovdje u Švicarskoj u ovo prošlo predbožićno vrijeme vodeći švicarski dnevnik Neue Zürcher Zeitung teško je oklevetao Hrvate i Hrvatsku. Opširni novinar imenom Simon Geissbühler pod naslovom "Holokaust nije bio samo njemački" (NZZ, 12. 12. 2018.) servirao je apsurdnu tezu kao nitko dosad da su

narodi Srednje i Istočne Europe bili Hitlerovi "entuzijastični pomagači" te da su i ubojstva Židova u Hrvatskoj bila organizirana "iz vlastite pobude". Dobro je da je naše Veleposlanstvo, odnosno veleposlanica dr. Andrea Bekić, u svojoj reakciji ovu zlu klevetu nazvala "drskom laži i teškom uvredom upućenom hrvatskome narodu", argumentirajući kako su takve izjave uobičajene za švicarsko poimanje i mentalitet.

Ako su institucije hrvatske države u domovini morale šutjeti odmah u poraću i zbog slabih međunarodnih veza, danas zasigurno više ne trebaju niti smiju šutjeti. Ako se hrvatska diplomacija tek nevjesto i bez iskustva morala snalaziti, danas bi joj mogla biti jedna od važnih zadaća obvezno dizanje glasa u svakoj zemlji gdje se u medijima pojave slične laži i apsurdni, poglavito imajući u vidu

Nužno je da zajednice Hrvata po svijetu, od kojih su većina punopravni građani dotičnih država, obvezno traže odgovore od svojih vlada za sva prema hrvatskome narodu neprimjerena postupanja.

da su one organizirane protiv Hrvata stalno od kobne 1918. Naravno, tu je i aktivno promicanje istine o cjelovitome korpusu hrvatskoga naroda i ljepota njegove zemlje. Uz sve njih u domovini i u inozemnim uredima u prvome planu nužno je da zajednice Hrvata i ljudi hrvatskoga podrijetla po svijetu, od kojih su većina punopravni građani dotičnih država, obvezno nastave kao nekada za vrijeme komunizma tražiti ozbiljne odgovore od svojih vlada za sva prema hrvatskome narodu i ljudskim pravima neprimjerena postupanja. ■

Sličnosti zajedničke povijesti

Predstavljena knjiga *Češki Hrvati – hrvatski tragovi u Češkoj* Marijana Lipovca i Franje Vondračeka koja upućuje na isprepletenost među uglednim osobama hrvatske i češke politike, od velikaša do građanskih elita, koja je proizlazila iz pripadnosti Hrvata i Čeha zapadnome civilizacijskom i kulturnom krugu i zajedničkome državnom sklopu

Tekst: **Marijan Lipovac**

U Češkome domu u Zagrebu u ponedjeljak, 28. siječnja, predstavljena je knjiga *Češki Hrvati – hrvatski tragovi u Češkoj*, objavljena u izdanju Češke besede Zagrebačke županije (osnovane prije deset godina) i Hrvatsko-češkog društva. U knjizi se na 250 stranica prvi put cjelovito obrađuje oko stotinu osoba iz Hrvatske koje su živjele i djelovale u Češkoj, odnosno žive i djeluju i danas, a prikazani su i ostali tragovi hrvatske nazočnosti i identiteta diljem Češke, poput toponima s hrvatskim imenom, spomen-obilježja hrvatskim velikanima, građevina vezanih uz Hrvate ili ulica i trgova s hrvatskim nazivima. Obrađena je i tema Bijelih Hrvata, kao i moravskih Hrvata.

HRVATSKI PEČAT U PRAGU

O knjizi su govorili povjesničari prof. dr. Damir Agičić i dr. Zoran Grijak. Istaknuto je da se najveći dio odnosi na glavni grad Prag gdje su duže vrijeme živjeli i

djelovali Faust Vrančić, Josip Filipović, Vlaho Bukovac, Božo Lovrić, Fridrih Ručkavina i Zvonimir Rogoz. J. J. Strossmayer bio je izabran počasnim građaninom te je u Pragu dobio i svoj trg sa spomen-pločom. Svoje ulice imaju i Nikola Tesla i Stjepan Radić, a postoje i Hrvatska, Zagrebačka i Dubrovačka ulica. Uz Vlahu Bukovca koji je u Pragu djelovao kao profesor na Akademiji likovnih umjetnosti, svoja spomen-obilježja u Pragu imaju i praški studenti Nikola Tesla, Vladimir Prelog, Stjepan Radić, Andrija Mohorovičić i August Šenoa. U knjizi su opširno prikazani i drugi istaknuti Hrvati koji su studirali u Pragu (Vatroslav Lisinski, Matija Mesić, Tadija Smičiklas, Vjenceslav Novak, Mirko Rački, Ivan Ribar, Božidar Adžija, Josip Andrić, Milovan Gavazzi, Ante Šercer, Antun Dobro-

S obzirom na to da se posljednjih godina Hrvati, uz ostale zemlje, iseljavaju i u Češku, broj čeških Hrvata će svakako rasti.

nić, Josip Slavenski, Krsto Odak, Frano Kršinić, Milivoj Uzelac, Marijan Trepše, Vilko Gecan, Ljudevit Jonke, Zvonimir Bajsić, Predrag Jirsak). Snažan hrvatski pečat u Pragu imaju samostan *Emaus*, sagrađen u 14. stoljeću za hrvatske glagoljaše te *Kuća koja pleše* kojoj je suautor najznačajniji živući češki arhitekt, Hrvat Vlado Milunić. Hrvatski tragovi nalaze se i u katedrali svetoga Vida, samostanu Loreta i u pivnici *U Fleku* gdje je donesena odluka o osnutku Nogometnog kluba Hajduk. U knjizi se govori i o češkim Hrvatima danas pa je predstavljeno desetak Hrvata koji su se afirmirali u Pragu te o nekoliko predstavnika moravskih Hrvata.

HRVATSKI TRAGOVİ DILJEM ČEŠKE

Spomenuti su i neki od hrvatskih velikaša koji su u Pragu bili samo gosti, poput Marije Ružičke Strozzi, Ivana Meštrovića, Ive Vojnovića, Miroslava Krležu, Augusta Cesarca i Franje Tuđmana, a donose se i opisi Praga i Češke u djelima hrvatskih književnika.

Iako je pisana pristupačnim stilom, ova knjiga ima i elemenata znanstvenoga djela jer je po svome analitičkom pristupu rezultat višegodišnjeg istraživanja hrvatsko-čeških veza dvojice autora. Značajan dio knjige posvećen je i hrvatskim tragovima u južnoj Češkoj (spomen-ploča Nikoli Šubiću Zrinskom) te još nekim dijelovima Moravske, poput Napajedle gdje spomen-ploču na mjestu vjenčanja sa Sofijom von Stokau ima Josip Jelačić. ■

ENG *Czech Croats – Traces of Croats in Czechia is a recently published book by Marijan Lipovac and Franjo Vondraček that looks at the contacts between leading Croatian and Czech society figures as driven by the common Croat and Czech affiliation with the western sphere of civilisation and culture.*

Sjećanje na istaknutog književnika i diplomata Bogdana Radicu

Nedavno je objavljena knjiga izabranih eseja Bogdana Radice "Živjeti – doživjeti", koju je priredio Božidar Petrač, a objavilo Društvo hrvatskih književnika

Tekst: **Đuro Vidmarović**

Istaknuti književni povjesničar Božidar Petrač, priredio je knjigu Bogdana Radice "Živjeti – doživjeti" (2018.) u kojoj je sabrao važne eseje velikoga književnika koji je završio život u dijaspori. Bogdan Radica (Split, 26. VIII. 1904. – New York, 5. XII. 1993.) bio je esejist, publicist, kritičar i prevodilac. Nakon Prvoga svjetskoga rata surađivao je u poznatim časopisima "Nova Europa", "Obzor", "Hrvatska prosvjeta" i "Hrvatska revija". U Kraljevini Jugoslaviji radio je jedno vrijeme kao ataše za kulturu u Ateni, a od 1935. do 1939. bio je član delegacije Kraljevine pri Društvu naroda u Ženevi.

Godine 1940. upućen je u New York kao djelatnik u jugoslavenskome poslanstvu. U to predratno vrijeme isticao se svojim političkim i publicističkim radom, polazeći s ljevičarskih pozicija. Stoga je u Americi nastojao afirmirati Tita i njegov partizanski pokret. Kada se 1945. vratio u novu komunističku Jugoslaviju vrlo brzo došlo je do spoznaje kako je riječ o diktatorskoj komunističkoj tvorevini u kojoj ne može živjeti. Uz to, shvatio je za razliku od mnogih hrvatskih književnika toga vremena kako se ova država temelji na supremaciji srpstva.

ERUDIT KOZMOPOLITSKE ORIJENTACIJE

U emigraciji je postao jedan od najcjeljenijih hrvatskih intelektualaca. Objavljivao je priloge u američkim novinama i časopisima u kojima je razotkrivao diktatorsku vlast Jugoslavije. Došao je do spoznaje kako unatoč proklamiranom bratstvu i jedinstvu hrvatski narod nije ostvario pravo na svoju slobodu te je zbog toga odlučno zastupao hrvatsku državnu neovisnost kao njezin pobornik. O tome je objavljivao izvrsne članke i eseje u Nikolićevoj "Hrvatskoj reviji". Božidar Petrač s pravom ističe kako

Mudri Radica pred smrt nam je poručio: "Na raskrsnici smo, kad nam se pruža prilika, a i mogućnost da konačno budemo svoj na svome. Pomognimo sve one koji se nalaze u vodstvu."

Bogdan Radica

je Bogdan Radica "svakako jedan od najutjecajnijih i hrvatskih izvandomovinskih političkih i kulturnih poslenika koji je svojom širokom naobrazbom, gotovo enciklopedijske naravi, djelovao u hrvatskoj emigraciji". U pogovoru upoznaje hrvatske čitatelje s nizom vodećih europskih intelektualaca onoga vremena s kojima se Radica družio i prijateljevao. Bio je intelektualac europske razine, upoznat sa svim intelektualnim procesima toga vremena, a kao prijatelj najvažnijih kreativnih ljudi svoga vremena i osobno je dao doprinos kulturnoj baštini staroga kontinenta. Po uzoru na velikoga španjolskog književnika Miguela de Unamuna, Radica je pripremio svoju knjigu razgovora i

Ovom knjigom Društvo hrvatskih književnika odaje počast
svojemu nekadašnjem članu, vrednujući tek dio Radičina
prinosa hrvatskoj politici, duhovnosti, kulturi i književnosti, kao
svojevrsan hommage 25. godišnjici njegove smrti.

susreta s uglednim europskim misliocima, a dao joj je naslov "Agonija Europe". Znakovito je kako ovo važno djelo koje dovršava 1940. nije mogao objaviti u Zagrebu te ga je objavio u Beogradu, na ćirilici i na srpskome jeziku. Nikada nije prežalio taj svoj ćin.

MEDITERANAC IZ VJEĆNOG SPLITA

Radica je sebe doživljavao kao "ćovjeka s periferije", iz vjećnoga Splita, toga mediteranskog bisera. Petrać s pravom piše kako je Radica "misleći kao pravi intelektualac promišlja europsku budućnost sa željom da od nje odagna krvavu stvarnost i posljedice versajskih dogovaranja. No, to se ipak nije dogodilo. Svaki od njegovih sugovornika, Ferrero, Valery, Thomas Mann, Croce, Gide, Berdjajev, Duhamel, Ortega y Gasset, Julijen Benda, Charles Maurras, Jacques Maritain, Papini, Mauriac, Gorki, Sforza, Marinetti, Merećkovski, Tilgher i Unamuno imaju odgovore na Radićina pitanja samo što

ti odgovori nisu nimalo optimistićni: "Zar zajedno sa starom Europom koja umire u neodrećenosti Pariza, u neizvjesnosti Londona, na jednostavnoj volji Berlina, u sumraku Rima, u ognju Madrida, i u svakom kutku blijedoga Zapada umire i mit o pobuni anđela i mit o izlišnosti vjećnoga Prometejeva revolta, besmisao Sokratove ųrtve i, naposljetku, besćiljnost Kristova poslanja." Premda je dobio odgovore koji su toćno predvićđali budućnost Europe toga vremena, naš Bogdan Radica vjerovao je kako će na kraju pobijediti vedrija misao i plemenitiji ųivot: "Moćđa ćemo ipak – jednog dana – poslije duga lutanja stazama Zapada, izmoreni i izgladnjeli od traćenja, pronaći okvir i zadovoljstvo dalekog otoka? Moćđa će ipak iz sutrašnje Europe iskrsnuti bolji ćovjek." Na ųalost, ništa se od ovoga nije dogodilo.

VODEĆA FIGURA DIJASPORE U SAD-U

Boųidar Petrać s pravom istiće vaųnost Radićinih primjedbi o Krleųi, Vidi, Andriću, Dućiću, Crnjanskom, Esihu, Haleru, ųilasu... Vrlo je nadahnut Petraćev zakljućak: "Kako više ne ųivimo, na našu sreću, s totalitaristićkim reųimima ni kao gujama u njedrima ni s crvenim i crnim kapama, danas nam ostaje borba u zlatnom edenu potrošaćkoga društva i hedonizam u kojem, da Bogdan Radica danas ųivi, od takve borbe svakako ne bi odustajao. Ustrajavao bi na poštovanju dostojanstva svake ljućdske osobe kao slike i prilike Boųje i posebnostima i potrebama za neovisnošću ne samo svojega, hrvatskoga naroda, nego i svih drugih sputanih i ropskih ugnjetavanih naroda."

POSVETA SLAVNOME PISCU U EGZILU

Kao predsjednik DHK slaųem se s Petraćevim zakljućkom: "Ovom knjigom Društvo hrvatskih knjiųevnika odaje po-

ćast svojemu nekadašnjem ćlanu, ali ni izbliza ne vrjednuje i ne objavljuje njegov ukupni prinos hrvatskoj politici, duhovnosti, kulturi i knjiųevnosti, kao svojevrsan hommage 25. godišnjici njegove smrti."

U knjizi koju predstavljamo objavljeni su sljedeći eseji Bogdana Radice. Iz knjige "Agonija Europe" (1940.) objavljen je vrlo znakovit "predgovor". Slijedi "Autoportret Bogdana Radice" koji je napisao takoděr veliki hrvatski intelektualac iz dijaspare Karl Mirth. Rijeć je o razgovoru koji su vodila dva emigranta, a objavljen je u *Hrvatskoj reviji* (1965.)

U drugom dijelu knjige naslovljenom "Kulturoloųki eseji" objavljeni su sljedeći Radićini radovi: "Slovo o hrvatskome slovu", zatim slijede eseja o Miroslavu Krleųi: "Otvoreno pismo Miroslavu Krleųi"; j "Miroslav Krleųa: od presudba kroz rasudbe do prosudba"; "Sukob stvaraca i ćovjeka" i "Krleųa: Post mortem". Svi navedeni Radićini tekstovi iznimno su znaćajni za shvaćanje knjiųevnoga i povijesnoga znaćenja Miroslava Krleųe i njegova djela u ukupnoj hrvatskoj knjiųevnosti. To je posebno vaųno i danas kada oboųavatelji Krleųe i dalje nastoje na svetome pijedestalu nedodirljivosti drųati njegov uzvišeni lik.

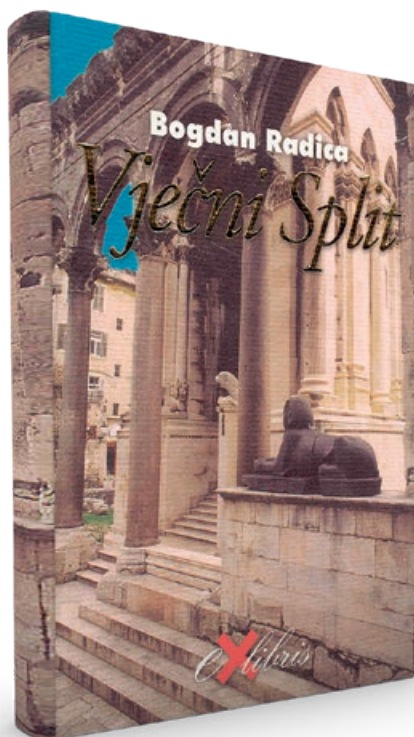
Bogdan Radica i Karlo Mirth

Radica je ovako zaključio svoju prosudbu Krležina života i djela: "On je poslušni i odani vjernik 'historičkog materijalizma', koji je sav svoj život utrošio u uvjeravanju i hrvatske i ostale omladine da je ta ideologija jedini put k oslobođenju čovjeka od političkog, socijalnog i idejnog ropstva, koje nije nikada koliko upravo u marksističko-lenjinističkom sistemu doživjelo strašnije granice apsolutnog totalitarizma. Pokraj svih trenutačnih utjeha u čovjekovo stvaranje koje nam je Krleža ostavio, on je ipak najodgovorniji u ostvarivanju kod nas jedne od najstrašnijih zabluda čovjeka. Tu leži i dubok razlog uslijed kojega je Hrvat u traženju oslobođenja Hrvatske i u ostvarenju njezine nezavisnosti morao gledati na Krležu ne samo s neslaganjem, nego i s uvjerenjem da je njegovo prisustvo u duhovnom i nacionalnom životu suvremene Hrvatske podložno razočaranju i nesuglasnosti, što ne znači da njegovo književno djelo nije obogatilo Hrvatsku stvarateljskim vrednotama." ("Hrvatska revija", 1986., br. 2, str. 269 – 274.).

ŠJAJNI POLITIČKI ESEJI

Treće poglavlje prema Petračevu izboru čine Radićini politički eseji. Uvršteni su sljedeći: "Zlokobni prosinac 1971.", "Titov nokturno", "Vjera u pobjedu nezavisnosti – vjera u budućnost Hrvatske" i "Živjeti i – doživjeti". U ovome posljednjem eseju objavljenom 1990. godine, dakle nakon osamostaljenja Hrvatske, mudri Radica je napisao: "I uistinu, najdublji i najznačajniji problem današnjih dana u Hrvatskoj, kao uostalom u svim

zemljama gdje je strahovao komunistički režim, bilo 70 godina kao u Sovjetskom Savezu, bilo 50 godina u ostalim zemljama u istočnoj Europi i na Balkanu, suživljavanje je inteligencije koja je sudjelovala u oprečnim režimima, malo demokratskim, ali uglavnom totalitarnim fašističko-komunističkim. Oni još uvijek na životu, sasvim prirodno, nastoje da se izvuku golim životima van svakog vodećeg položaja. Iako komunisti nekada, oni su prošli kroz komunističke najstrašnije muke i patnje, sa čitavim desecima godina po tamnicama gorim od onih malograđanskih. Ne spominjući njihova imena, proces koji se i u njihovu slučaju odigravao posije sloma komunizma, dozivlje nam uvijek u pamet slučajeve Ignazija Silonea, Athura Kostlera ili, točnije Ligačeva pa, možda, i Đilasa, čija je 'Nova Klasa' još uvijek aktualna, razumije se na Zapadu. Razgovarajući s bivšim komunistima, naročito s onima koji su u Hrvatskoj zauzimali vodeće položaje, osjeća se zabrinutost, ali i, u isti mah, težnja da se prevale i ovaj period bez težih žrtava. Obraćajući zauzimaju lakše pozicije ili uživaju da ne budu suviše zapaženi. Mnogi od njih napuštaju jugoslavenske simpatije i prihvaćaju Hrvatstvo, ne samo uo-

Da Radica danas živi ustrajavao bi na poštovanju dostojanstva svake ljudske osobe kao slike i prilike Božje s posebnostima i potrebama za neovisnošću ne samo svojega, hrvatskoga naroda, nego i svih drugih sputanih i ropskih ugnjetavanih naroda.

bičajenih Hrvata, nego i Ante Starčevića, pa i Budaka. U razgovorima čak i s nekima koji su razgovarali s Miroslavom Krležom, uvjeravaju me da je Krleža umirao uvjeren da će komunizam zahvatiti ne samo Europu, nego i svijet. Sjećam se da je i mene uvjeravao da će ne vraćam u Ameriku i da prihvatim komunizam, a ne 'najgluplju hrvatsku emigraciju na čelu s HSS'. Da je Krleža živ, ne mislim da bi pronašao takve dijalektičke trikove, koji bi bilo koga mogli uvjeriti da će komunizam preživjeti neizbježnu smrt."

OPTIMIZAM RADIĆINA ŽIVOTNOGA PUTA

Mudri Radica pred smrt nam je poručio: "Na raskršnici smo, kad nam se pruža prilika, a i mogućnost da konačno budemo svoj na svome. Pomognimo sve one koji se nalaze u vodstvu." Bogdan Radica je veliko ime hrvatske književnosti i političke misli. Njegovo djelo zasluhuje objavljivanje u reprezentativnim sabranim djelima kako bi poslužilo za proučavanje, ali i za poučavanje. Kao bivši diplomat otvoreno tvrdim kako bi Radićine političke tekstove i njegov pristup, odnosno pripreme za diplomatski posao, trebao pročitati i prihvatiti svaki od naših diplomata, a poglavito oni koji se namjeravaju baviti kulturnom diplomacijom. ■

ENG Bogdan Radica (Split, 26 August 1904 – New York, 5 December 1993) was one of the key figures in the diaspora culture scene in the second half of the 20th century. His legacy includes numerous essays, a number of which have been included in editor Božidar Petrač's book *Živjeti – doživjeti* (To Live and to Experience), published by the Croatian Writers' Association.

Hrvati - likovi koji čitaju svoje živote

Kraj o liku/idemo doma, planirani višegodišnji umjetnički projekt vizualne umjetnice Lare Badurine iz Rijeke i scenarista Nina Sorića, započet je u studenome 2018. odlaskom na rezidencijalni program *Fundación 'ace para el Arte Contemporáneo* i u suradnji s *Udrugom Jadran* u Buenos Airesu u Argentini. Najavljen na stranicama *Udruge Jadran* i na radiju *Croacias Totales*, pozivao je sve zainteresirane hrvatske iseljenike na uključivanje u projekt

Slikarski stol sa pozadinom projekcije na kojoj je Vidoje Jarak dok čita priču 18.12.2018. Palach, Rijeka

Autori: **Lara Badurina, Nino Sorić**

Foto: **Nino Sorić**

I nicijalna ciljana skupina za razgovor trebala je biti treća generacija emigranata, ona kojoj je, pretpostavljeno je, identitet najkrhkiji, na rubu zaborava. Međutim, s razvojem projekta razgovarali smo s pripadnicima različitih generacija, sa svima koji su se željeli priključiti ovome umjetničkom istraživanju. Na osnovi razgovora s njima, njihovih stvarnih životnih priča i događaja vezanih uz prostore u Hrvatskoj, mjesta njihova odra-

stanja ili sjećanja na priče njihovih djedova i baka, nastale su priče koje su preslika i dojam našeg viđenja njihovih događaja i njih samih. Napisane priče utemeljene su na stvarnim podacima i dojmovima koje smo stekli tijekom razgovora, ali nisu korištene s ciljem da se faktografski daju podaci o njihovu odlasku iz Hrvatske, već s ciljem prijenosa osjećaja na prostor i mjesta. Opisom lokacija i smještanjem likova u pričama napisanim za njih, opisana su mjesta

kao odraz njih samih, kao odraz njihovih sjećanja na obitelj te su događaji opisani u različitim pripovjedačkim formama koje su poslužile za opisivanje njihovih stanja, kao svojevrsni portret pojedinca. Opisana su mjesta i krajišci iz kojih dolaze i u koja bi se htjeli vratiti, ponovno posjetiti ili što bi prvo htjeli vidjeti (u slučaju onih koji još nikada nisu bili u Hrvatskoj).

Većina intervjuiranih razumjela je koncept, a prihvaćanje priča kada su

Jednomjesečno putovanje tročlane obitelji kroz Argentinu i potraga za sačuvanim identitetom umjetnički je projekt sveučilišne profesorice s hrvatskim iseljenicima u Argentini.

Melita Sorola Staničić

Željko Kranjčević Winter

im one bile prezentirane bilo je iznenađujuće pozitivno i emotivno te su nakon toga tu, o njima napisanu priču, prihvatili kao svoju.

Slijedom poziva u programe obilježavanja Svjetskoga dana emigranata, Rijeka EPK 2020., programskoga pravca Kuhinja, ovaj projekt *Kraj o liku/ideo doma* predstavljen je u riječkome klubu Palach 18. prosinca 2018. godine 45-minutnim on-line programom koji su vodile Liberta Mišan, Sara Salamon i Paola Lugarić.

GLAS S DRUGE STRANE

Posjetitelji su imali priliku u galerijskim prostorima Palacha popratiti četiri novonastale priče i priču koju je preko *live streaminga* iz Buenos Airesa, uz ostale, čitao osamdesetogodišnji Vidoje Jarak. Jedan dio posjetitelja slušao je glas s druge strane oceana, a drugi dio sudjelovao u umjetničkome odgovoru na Jarkovu priču koju su u galeriji provodili tako da su u klasičnoj formi akvarela na papir stavljali impresije koje je u slušateljima izazvala priča. Mjesta radnji su stvarna i nalaze se u Hrvatskoj u godišnjim dobima prema odabiru intervjuiranih, a koja su pomogla u oslikavanju emocionalnih stanja pripovjedača. Tako su stvarne osobe postali likovi u fikcionalnim pričama koje ne opisuju njihov život, ali se oni u njima pronalaze. Zatim su takvu presliku sebe čitali publici, a umjetnici u Rijeci njihove emocije prenosili su na papir, materijalizirajući

Lara Badurina, Vidoje Jarak, Alejandro Jarak (sin), i Nino Sorić u Vidojevoj stolarskoj radionici u Buenos Airesu

ih u tradicionalnoj slikarskoj formi. Suvremena tehnologija poslužila je kao kanal gdje su zamišljene priče prenijele istinite emocije.

PEJZAŽ (FRANCUSKI PAYSAGE/ KRAJOLIK/KRAJOBRAZ)

Pejzaž ne predstavlja isključivo vidljiv dio određenoga zemljopisnog područja, već među pejzaž treba svrstati i elemente poput smjene godišnjih doba, izmjena dnevnog svjetla te i antropomorfiranje pejzaža samom našom prisutnošću. Izgradnja imagea pejzaža počinje dešifriranjem vizualnih elemenata prirode u estetske, dok transformacija estetskih elemenata kroz kulturnu fikciju u etičke elemente dovršava proces percepcije pejzaža. Stoga hrvatska inačica pejzaža, riječ 'krajolik', s punim pravom može obja-

sniti na koji način pejzaž određuje emotivnu komponentu pojedinca.

VIDOJEVA PRIČA

Vidoje Jarak, 79 godina, 1,5 generacija iseljenika

U vrijeme kad još nisam znao riječi, nego mi je za doći do nekog predmeta trebalo uprijeti prstom,

otac me uzeo od druge djece i odnio iza jablanova. Tamo je tekla rijeka i ja sam gledao kroz zelenu i bistru vodu u travu koju je struja pritislula na dno i vijugala njome među ribama. Otac se skinuo pa se samo u gaćama bacio u vodu. S obale sam ga promatrao kako kao vidra bez pljuskanja uranja i izranja među trskom. A zatim je pogledao prema meni. Oči oca, velike i jako plave, sad su mu bile pomalo zelene. Sjeo je na obalu, skinuo mi odjeću i stavio me sebi na leđa. I zatim skočio u vodu koja je bila jako hladna. Zgrčen, držao sam se ocu oko vrata dok je plivao u krug. Moj je otac bio velik čovjek, i kad sam narastao on je i dalje bio za glavu viši od mene. Dok je plivao osjećao sam micanje mišića na njegovim leđima, to mi je bilo kao da plivam i jašem u isto vrijeme. Otac nije ništa govorio i to mi je bilo još draže. I dok smo se sušili na jakom suncu na stijenama, nije govorio. Samo je otišao do kraja najbliže njive i ubrao dva šipka. Oba je otvorio golemim prstima i jedan dao meni.

Oca sam samo jednom vidio kako plače; kad je čuo za smrt bake, umrla je sama u Belgiji jer je Argentina nije primila, a mi smo morali otići u Buenos Aires. Jer ovaj drugi put, kad je imao vodu u očima, to je bilo dok su mu kapljice vode curile iz mokre kose. ■

ENG This multiannual art project focuses on the interactive relationship between the landscape and identification codes related to affiliation to a given space, i.e. to identity, expressed through aesthetically selective literature and art.

Klaudio Katunar

"Hrvati u Sloveniji"

Iskustva Hrvata u Sloveniji razlikuju se ovisno i o području njihova podrijetla pa su velike razlike između iskustava Hrvata iz Međimurja i Žumberka i onih iz Bosne i Hercegovine

Ravnateljica
Instituta za
migracije i
narodnosti
dr. sc. Marina
Perić Kaselj
i znanstveni
suradnik
Instituta d. sc.
Filip Škiljan
autori su knjige
"Hrvati u
Sloveniji"

Tekst: Marin Knezović

Savez hrvatskih društava u Sloveniji i HKD "Pomurje" iz Lendave 2018. objavili su knjigu "Hrvati u Sloveniji" autora Marine Perić Kaselj i Filipa Škiljana, ravnateljice i znanstvenoga suradnika Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu. Oni koje više zanimaju hrvatsko-slovenski odnosi znaju da je 1997. upravo ovaj institut izdao knjigu "Hrvati u Sloveniji", zbornik radova s istoimenoga znanstvenog skupa, opsežno djelo s više od 500 stranica. Onima koji žele širok i strukturiran pristup temi Hrvata u Sloveniji preporučuje se knjiga iz 1997. Ono što nudi rad Marine Perić Kaselj i Filipa Škiljana je nešto bitno drukčije.

Knjiga je objavljena u izdanju
hrvatskih društava u Sloveniji i
HKD "Pomurje" iz Lendave

Uvodni dio knjige upućuje čitatelja u demografske pokazatelje Hrvata u Sloveniji, poučavanje hrvatskoga jezika i slično, dok središnji dio knjige predstavlja trinaest hrvatskih udruga u Sloveniji. "Tajna" knjige je u onome što autori nazivaju "dubinskim intervjuima" s pripadnicima hrvatske zajednice u Sloveniji. Tako se na stranicama knjige upoznajemo s mnogobrojnim ljudskim sudbinama, različitim, a opet sličnim iskustvima. Treba ovdje izdvojiti podatak da 1991. više od 22% Hrvata u Sloveniji nije imalo završenu ni osnovnu školu, 26,8% ih je završilo osnovno obrazovanje, 4,5% bilo

je visokoobrazovanih, što znači da je oko polovice Hrvata u "deželi" bilo bez srednje škole.

Većina intervjuiranih ističe kako u Sloveniji nisu naišli na otvorenu diskriminaciju. 'Ako si bio marljiv, Slovenci bi te cijenili.' Upravo to poštovanje profesionalnog angažmana mnogi ističu kao izrazito pozi-

tivno obilježje slovenskog društva. Na drugoj strani naglašava se i postojanje "staklenog stropa", neformalnoga ograničenja za profesionalno i društveno napredovanje "neslovenaca". Migranti su morali znati "gdje im je mjesto".

RAZLIKE U ISKUSTVIMA

Iskustva Hrvata u Sloveniji razlikuju se ovisno i o području njihova podrijetla pa su velike razlike između iskustava Hrvata iz Međimurja i Žumberka i onih iz Bosne i Hercegovine. Međimurci naglašavaju stoljetnu povezanost sa slovenskim stanovništvom u susjedstvu s kojim dijele sličan jezik, kulturu i mentalitet, što je i razlog njihove razmjerno brze asimilacije u slovensko društvo. Slično vrijedi i za Žumberčane koji imaju puno toga zajedničkog sa susjedima u Beloj krajini, dok je bitno drukčije iskustvo Hrvata iz Bosne i Hercegovine. Premda i oni ističu prednost slovenskog društva koje njeguje kult rada, oni se susreću s puno većim preprekama nego što je to slučaj s Hrvatima iz pograničnih područja.

U hrvatskoj zajednici u Sloveniji vrlo su različiti i doživljaji identiteta u sklopu kojih se međusobno čas nadopunjuju, a čas sukobljavaju hrvatski identitet, regionalni identiteti i osjećaj lojalnosti novoj domovini. Knjiga "Hrvati u Sloveniji" nevelikog je opsega (osamdesetak stranica), ali je unatoč tome vrlo vrijedan doprinos istraživanju Hrvata u Sloveniji. ■

ENG *The sense of identity among Croats in neighbouring Slovenia is varied and complicated, with at times complementary and at times divergent appreciations of the national and various sub-ethnic regional identities, further complicated by loyalty towards the new home. The book Hrvati u Sloveniji (Croats in Slovenia) is a valuable contribution to our understanding of the local Croatian community and follows on a similar collection of papers published in 1997 by the Institute for Migration and Ethnic Studies.*

Trajnost u skladu s prirodom

Zagrepčanin, koji živi u Austriji, a radi u Njemačkoj i Vološćan započeli su pionirski projekt za ugostiteljske objekte na našoj obali

Tekst: **Bartol Matić** Foto: **Rino Gropuzzo**

Plastični materijali prvi put se javljaju 1930-ih godina, ali masovna proizvodnja počinje 1950-ih. Pretpostavlja se da je do danas proizvedeno nevjerojatnih 9 milijardi tona (za usporedbu, tom bi se količinom moglo pokriti područje veličine Argentine). Polovica te količine proizvedena je u posljednjih 13 godina. Plastika je 1976. godine postala najviše korišten materijal na svijetu i danas je nezamjenjiva. Život kakav znamo, kao i budući razvoj bez nje je nezamisliv. Ono što u svemu ovome nije dobro je naš odnos prema njoj, odnosno prema proizvodima napravljenim od plastike. Ubrzani razvoj i sve brži tempo života doveo je do potrebe za proizvodima koje jednom (najčešće vrlo kratko) upotrijebimo i nakon toga bacimo. Rezultat toga je golema količina smeća koja je na žalost često neodgovorno odbacena i neadekvatno zbrinuta. Kao reakcija na to, sve se više potiče odgovorno gospodarenje plastičnim otpadom, njegovo recikliranje, kao i izbjegavanje proizvoda za jednokratnu upotrebu (ako nisu od biorazgradiva materijala).

NELOMLJIVA ZAMJENA ZA STAKLO

Na tragu toga nastalo je 2017. godine trgovačko društvo Polycarbo, projekt u razvoju otvoren za sve nove ideje i tehnologije u skladu s prirodom. Ideja dvojice osnivača bila je stvoriti vlastiti pogon za izradu polikarbonatnih čaša za višekratnu uporabu. Polikarbonat (vrsta plastike koju su prvi put 1958. godine proizveli Bayer i General Electric) kao materijal je izabran zbog svoje trajnosti i otpornosti na lom. Polikarbonat se sve češće javlja kao zamjena za staklo jer može biti jednako transparentan, a za razliku od stakla vrlo teško se lomi. Te njegove karakteristike i zadovoljavanje svih normi vezanih uz prehranu čine ga idealnom zamjenom za staklene čaše u klubovima, bazenima, wellnessima, kao i na različitim javnim događajima (koncertima, festivalima, svečanostima...), a sve više i u kafićima i na terasama. Zbog svoje trajnosti i mogućnosti pranja u perilici počinje polako zamjenjivati staklene čaše. Posebnost čaša koje proizvodi Polycarbo d.o.o., za razliku od drugih na tržištu, u tome je što je na njima moguće dobiti personalizirani reljefni logo kupca, kao i višebojni tisak, a i čaše je moguće napraviti u više boja. Ideja je i organi-

zirati besplatno prikupljanje korištenih čaša od kupaca te njihovo recikliranje i zamjena novima po povoljnijim uvjetima. Osnivači tvrtke Polycarbo d.o.o. su David Wamberger i Mate Babić. David Wamberger je uspješan poduzetnik u ugostiteljskoj djelatnosti koji živi u Austriji, a radi u Njemačkoj. Mate Babić sa suprugom Senkom ima poduzeće koje se bavi izradom proizvoda od plastike, uz ostalo i izradom plastične ambalaže za farmaciju. David je rođen u Zagrebu, ali je svoje djetinstvo proveo u Voloskom, pokraj Opatije. Mladenačka radoznalost potaknula ga je da svoju budućnost potraži u drugim zemljama, ali bi se ljeti uvijek vraćao i uživao u našem moru s prijateljima iz djetinjstva. Iz jednoga takvoga ponovnog susreta nastala je ideja o kapitaliziranju iskustva i znanja, na temeljima ideje o općem dobru i "win win" kombinaciji za sve sudionike, od početka proizvodnje pa do krajnjeg korisnika, ali u skladu s ekološki prihvatljivim proizvodima. ■

ENG Polycarbonate is increasingly being used as a replacement for glass—it can be equally transparent but, unlike glass, is very hard to break. A Croatian duo is looking to open the first factory in the country to manufacture reusable polycarbonate drinking cups.

Poučno-potporno društvo 'Domoljub' Rukavac

Današnja Udruga "Domoljub 1909." iz Rukavca (Primorsko-goranska županija) osnovana je 2011. godine na temeljima Društva "Domoljub" iz Rukavca koje je osnovano davne 1909. godine sa svrhom podupiranja članova prigodom bolesti i/ili smrti te izobrazbe članova uz čitanje poučnih knjiga, dostupnom društvenom knjižnicom, druženjem na sijelima i zabavama

Rukavački zvončari upisani su na reprezentativnu UNESCO listu nematerijalne kulturne baštine

Tekst: **Marijana Kalčić, mag. oec.**

Društvo je onda iz svog rada isključivalo svako političko i vjersko djelovanje, a "Domoljub" nije bio samo rukavački, već je obuhvaćao nekadašnje županije: Pobrri, Perenići, Bregi, Dolnji i Gornji Rukavac, Kučeli, Zvoneća, Jurdani, Jušići, Puži, Brgrid i Matulji, odnosno djelovao je u 12 od 33 župe bivše općine Kastav.

S obzirom na dvojaku svrhu Društva, bile su osnovane dvije zaklade, jedna koja se koristila za osiguranja od bolesti i smrti, a druga za izobrazbu koja se osiguravala iz članarina samih članova. Primanje članova obavljao je Upravni odbor Društva u skladu sa Statutom,

što je značilo da se za člana Društva mogla primiti svaka osoba s navršenih 15 godina, a da nije prekoračila 50 godina života.

Zanimljivo je da budući članovi nisu smjeli bolovati od kroničnih bolesti niti biti članovi neke slične udruge. Molba za primanje u članstvo bila je izvješena 15 dana u prostorijama Društva zbog mogućnosti očitovanja.

U skladu s člankom 6. Statuta Društva svaki član imao je pravo: na novčanu potporu u slučaju bolesti ili smrti, na pomoć u izobrazbi na sve načine kojima Društvo raspolaže, na prisutnost na svim skupštinama te na njima govoriti, predlagati i glasovati te biti izabran u upravu Društva. Nadalje, član je imao pravo na dnevnu potporu tijekom bole-

sti, na liječničku njegu i lijekove besplatno te na jedan mjesec u bolnici.

Za smrt člana njegova bi obitelj dobila jednokratnu pomoć kao potporu za pogrebne troškove. Umrlo članu Društvo je osiguralo vijenac, a svaki član imao je obvezu biti prisutan na pogrebu.

Poslovni jezik društva bio je hrvatski pa su njime pisani i svi njegovi akti, a Statut Društva potvrđen je po C. kr. ministarstvu unutarnjih poslova odlukom od 11. veljače 1909. Izvornik statuta napisan je na hrvatskome i talijanskome jeziku.

GODINA 1913.

O uspješnom djelovanju Društva "Domoljub" govori članak "Pripomoćno i poučno društvo Domoljub u Rukavcu" (Naša sloga; br. 34 od 2. kolovoza 1913.). U članku je zapisano: "Vođeni željom da ojačamo naše članove u njihovu čovjekoljubnom i moralnom djelovanju, da ih još čvršće vežemo u prijateljsko kolo, da članovima dademo obilježje ratnika, što vojuje za međusobnu ljubav i slogu, a protiv zla i tmine odlučili smo

Iseljenci iz New Yorka

Pismom od 9. XI. 1946. koje su iz New Yorka uputili naši iseljenici obavještava se Društvo o skupljenoj i poslanoj pomoći u visini od 1.390 dolara: "U vezi s time želili bi vam ponovno napomenuti da taj novac nije samo za Rukavac, nego za Gornji i Dolnji Rukavac, Kučeli, Bregi, Frančiči i Pereniči, tj. sve što je u naše vrijeme polazilo rukavačku školu. Mišljenje nas ovdje jest da se taj novac upotrebi u prosvjetne i kulturne svrhe, ali u posljednjem vašem pismu izjavili ste da bi vam bio veoma potreban jedan truck (kamion), za prevoženje živčnih namirnica - kao što smo vam već rekli mi prepuštamo vama da upotrebite taj novac u ono što je vama najpotrebnije, dok je na korist gori napomenutim mjestima." Pristigla sredstva utrošena su za kupnju instrumenata tamburaškom zboru i za druge potrebe.

i mi dignuti stijeg, vidljivi znak, koji će nas voditi i krijepiti u vršenju društvenih djelatnosti.

Odlučili smo stoga u nedjelju dne 7. rujna o. g. (u slučaju nepovoljnog vremena 8/9) blagosloviti i razviti svoj društveni barjak iza čega će biti priređena pučka svečanost. Pozivamo Vas ovim najuljudnije da svojom prisutnošću uveličate ovaj za Vas važan čin i time nas učvrstite u uvjerenju da smo na pravom putu. Slavna bratska i ina društva umoljavamo da nam izvole pravodobno priopćiti da li možemo sa stalnošću računati na njihov odaziv, a ona ugledna društva, koja bi bila voljna pri svečanosti aktivno sudjelovati, molimo da nam to jave. Koji želi (društvo ili pojedinac) u svrhu trajne uspomene urediti našu zastavu s posebnim zlatnim čavlom umoljavaju se da nam pošalju ime (početna slova, monograma ili sl.), koje se ima urezati u čavao, a uz to i prinos od najmanje 10 kruna za odnosni trošak najdalje do 26. kolovoza 1. g."

Nedugo zatim u 37. br. Naše sloge od 11. rujna 1913. piše: "Primili smo od tamo opširan dopis o blagoslovljenju nove zastave poučno-potpornog društva 'Domoljub', obavljenom prošle nedjelje vrlo svečano i uz sudjelovanje mnogobrojnih narodnih društava te velikog mnoštva obćinstva i s domaće te iz susjednih općina i mjesta. Opširnije o toj svečanosti izvijestit ćemo u

budućem broju jer nam za danas nedostaje prostor."

To je Naša sloga i učinila u idućem broju 38. od 18. rujna 1913. opširnim člankom pod naslovom "Blagoslovljenje zastave Poučno-potpornog radničkog društva Domoljub": "Izješćuje se da je svečanost održana ispred crkve sv. Luke u Rukavcu - Općina Kastav. Svečanost je započela poslije blagoslova u 15.30 sati. Svečanost je uvečana i dolaskom raznih pjevačko-zabavnih društava, radničkih i sokolskih društava iz općine Kastva, Voloskog, Opatije, Rijeke, Sušaka-Trsata s glazbom na čelu itd. Najbrojnije društvo bilo je vološčansko-opatijski 'Sokol' te radnička potporna društva iz Rubeša i Trinajstića. Neka društva nosila su svoje zastave, a 'Sokol' iz Voloskog imao je trubače. Na krasnom prostoru ispred crkve bio je podignut privremeni oltar na kome je zastava blagoslovljena. Prije blagoslova zastave gđa Tereza Grgurina objesila je na zastavu lentu s hrvatskom trobojnicom i amblemom u kome je zlatnim nitima ispisana godina 1913., kao svoj dar, i popratila s nekoliko prigodnih riječi. Po završetku blagoslova zastave župnik se obratio članovima 'Domoljuba' rekavši im da budu složni i marljivi radnici i da čuvaju svoju zastavu poštenim radom i čestitim životom te nikad ne zaborave kako su oni hrvatski radnici. Zatim je uslijedilo zabijanje čavala u stijeg. Od predstavnika raznih društava te privatnih osoba zabijeno

je 15 čavala. Poslije, po lijepu vremenu, sav taj silni svijet krenuo je s glazbom i s barjacima na čelu prema gostionici 'Sušan' gdje se održao koncert. Na koncertu, osim glazbe, pjevali su zborovi, a Društvo 'Domoljub' je ostvarilo veliku moralnu i materijalnu korist."

POVIJESNA SUDBINA ZASTAVE

Nakon utemeljenja Društva "Domoljub" 1909. dala se izraditi zastava za društvene potrebe. Prema izjavama, zastavu su izvezle časne sestre u nekom samostanu u Beču.

Zastava Društva "Domoljub" isticala se prigodom većih društvenih svečanosti te prigodom pokopa članova Društva. Za svečane svrhe zastavi bi se pridodala svečana lentu u vidu hrvatske trobojnice, a prigodom pokopa člana Društva pridodala se lentu u crno-plavoj boji.

Na drugoj strani zastave nalazi se natpis PRIPOMOĆNO I POUČNO DRUŠTVO "DOMOLJUB" U RUKAVCU. Dijagonalno u dvama od četiriju kutova zastave izvezene su vinjete stilizirane lovoričke s ukomponiranim znacima radničkih zanimanja kao što su čekić, klijesta, šestar, lopata, motika itd., što simbolizira člansku strukturu Društva. Osnovna podloga zastave je svila boje slonove kosti s tri strane obrubljena zlatnim resicama.

Nakon obnove Društva poslije I. svjetskog rata niti u jednom zapisniku Društva zastava se ne spominje jer je bila skrivana od Talijana. Pri prvome

Rukavački zvončari 1928.

pretresu u potrazi za zastavom Talijani je nisu pronašli. Zatim je zastava skrivena među crkveno rublje u sakristiji crkve sv. Luke u Rukavcu. Zbog neprestane potrage Talijana za njom zastava je prenesena preko granice u Kastav. Iz Kastva je zatim putovala sve do Virovitice, gdje je čuvana tijekom II. svjetskog rata. Vratila se u Rukavac 1946. godine i već 1947. godine poslužila kao dokazni materijal o postojanju Hrvata na ovome području pri konačnim pregovorima o priključenju Istre Hrvatskoj. Na mirovnu konferenciju u Pariz zastavu je nosio ondašnji ministar vanjskih poslova bivše Jugoslavije Koča Popović.

Danas se zastava nalazi kao izložak u Muzejskoj zbirci Kastavštine u Kastvu gdje se može i pogledati.

DRUŠTVO SE ODRŽALO SVE DO DANAS

Godine 1923. odlučeno je da će se prirediti velika vrtina zabava s koncertom, utrkom u vrećama, skrivenim lovom, šaljivom poštom, tombolom i plesom, što je redovito održavano sve do 1927. godine kada su političke prilike i pritisak talijanskih vlasti prisilile Društvo da promijeni ime samo u Potporno društvo Rukavac (Società di mutuo soccorso).

Zadnja skupština koja se održala na hrvatskome jeziku bila je ona 9. travnja 1928. godine. Od tada nadalje zapisnici su pisani na talijanskome jeziku.

Nastaje vrijeme potpune talijanizacije premda se međusobno i dalje komunicira na domaćem, hrvatskome čakavskom narječju.

Talijanska vlast na sve načine pokušava ugasiti Društvo, što im djelomično i uspijeva 30-ih godina.

Ali "trdi Rukavčani" nikada u potpunosti nisu prestali s djelovanjem, već se odmah od 1945. godine počinju osnivati razne kulturne sekcije: ženski pjevački zbor "Orljak", mandolinski odnosno tamburaški zbor "Domoljub", dramska sekcija, pjevački zbor, a zatim i jazz orkestar, o čemu piše i Glas Istre od 3. srpnja 1946.: "Rukavac ima pjevački zbor 'Orljak', knjižnicu i čitaonicu. Čitaonica prima dvoje novina, a iz blagajne Prosvjetnog aktiva nabavljeno je za Narodnu knjižnicu 104 knjige u vrijednosti od 22.439 lira. Čitalaca ima 48."

Nadalje, članak spominje proslavu 1. svibnja 1946. u hotelu Kvarner u Opatiji ovim riječima: "Poslije podne u 5 i pol sati počeo je u velikoj dvorani Kvarnera festival. Dvorana je bila doslovno natrpana. Ne samo sjedala, već i ostali prostor ispunili su gledaoci stojeći, pun je i balkon. Računa se da je prisustvovalo oko 3000 ljudi." Unatoč ratovima koji su se događali na našem području i nastojanjima raznih okupatora da se hrvatski jezik i sve aktivnosti koje potiču domoljublje dugoročno izgubi i uništi, Društvo "Domoljub" je, uz manje uspone i padove, opstalo sve do današnjih dana.

Mješoviti pjevački zbor "Štorija", dramska sekcija, kao i rukavački "Partenjaki" i rukavački "Zvončari" koji su upisani na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine svijeta ne daju da se povijest zaboravi i ponosno čuvaju tradiciju, običaje i sve što su dobili u nasljedstvo od svojih predaka te se pomno brinu da sve to prenesu i na mlađe generacije. ■

ENG *The present-day Domoljub 1909 Association of Rukavac (Primorje-Gorski Kotar County) was established in 2011 as a continuation of the Domoljub Society of Rukavac, which was founded in 1909 for the purpose of supporting its members in the event of illness and/or death, and providing education for its members through educational books, establishing a public library, and organising get-togethers and gatherings.*

Tekst: **Sandi Uran**

U Hrvatskoj čitaonici na Trsatu održana je osnivačka skupština Primorskog Hrvata, na istome mjestu gdje je djelovalo Društvo pod istim imenom od 1897. do 1929. godine.

Na svečanoj skupštini kojoj su nazočila poznata lica, među kojima i sabelski zastupnik Davor Ivo Stier, istaknuto je da je za ime Primorski Hrvat zaslužan pisac i pjesnik Rikard Katalinić Jeretov, koji ga je nadjenao Društvu 1895. godine.

Ovom prigodom članica pokretačkoga odbora, diplomirana politologinja Vedrana Spadoni Štefanić, rekla je

"Tuđe poštuj, a svojim se diči!"

Na svečanoj skupštini kojoj su nazočila poznata lica, među kojima je bio i saborski zastupnik Davor Ivo Stier, istaknuto je da je za ime Primorski Hrvat zaslužan pisac i pjesnik Rikard Katalinić Jeretov, koji ga je nadjenao Društvu 1895. godine

kako je pokretački odbor Primorskog Hrvata dobio od Ministarstva kulture pravo uporabe znaka 2018. Europska godina kulturne baštine te da Rijeka dobiva udrugu čija je vizija promicanje baštine. Za prvog predsjednika udruge odabran je kipar Zvonimir Kamenar, a dopredsjednici su mr. sc. Blaženka Kučić i dr. med. oftalmolog Bernard Mrak.

Udruga Primorski Hrvat ispravit će nelijepu činjenicu da je Rijeka jedini veći grad u Hrvatskoj bez hrvatskoga plesnog folkloru te potpora za osnivanje folklorne grupe stiže sa svih strana, što je poticaj pokretačkome odboru zaljubljenika u tradicionalno.

Osim folkloru, cilj je osnivanje povijesne garde znamenitoga riječkog kapetana Nikole Jurišića koji je gotovo posve izbrisan iz kolektivnog sjećanja grada, bez spomena, kipa, naziva ulice. Naime, slavni kapetan, inače rođeni Senjanin, najpoznatiji je po tome što

Udruga Primorski Hrvat ispravit će nelijepu činjenicu da je Rijeka jedini veći grad u Hrvatskoj bez hrvatskoga plesnog folkloru te potpora za osnutak folklorne grupe stiže sa svih strana, što je poticaj pokretačkome odboru zaljubljenika u tradicionalno.

je s nekoliko stotina ratnika pobijedio desetine tisuća osvajača na čelu sa Sulejmanom Veličanstvenim 1532. u mađarskome Kisegu. Ono što uopće nije poznato je da je u ožujku 1528. postao riječki kapetan i te se titule odrekao tek 1534. U tom razdoblju u Rijeku je doveo Šimuna Kožičića Benju koji je tiskao prve knjige na glagoljici u vrijeme vlasti Nikole Jurišića, a 1530. donesen je ključni pravni dokument riječke povijesti – Riječki statut.

Osim kulturnih i povijesnih tema, udruga će se baviti i ostalim vrstama baštine, od prirodne do virtualne i vjer-

ske, polazeći od krilatice: "Tuđe poštuj, a svojim se diči!" Tekst svečane pjesme "Primorski Hrvat" napisala je Ljubica Kolarić Dumić, uglazbila Mirjana Žužić, a snimana je u Studiju Maraton Olje Dešića. Ovom prigodom istaknuto je i da će udruga osnovati skupinu hrvatskoga plesnog folkloru. ■

ENG The founding assembly of Primorski Hrvat (The Littoral Croat) was held at the Reading Room in Rijeka's Trsat quarter, the same venue where an association bearing the same name was active from 1897 to 1929. The association aims to set right the fact that Rijeka is the only major Croatian city without organised folklore dancing.

Predsjednik Zvonimir Kamenar

Transnacionalna suradnja u kulturnoj promociji

Ideju o uspostavi projekta i naslova “Europska prijestolnica kulture” pokrenula je Melina Mercouri, prva grčka ministrica kulture, uvjerivši tadašnje članove Europskoga parlamenta u društveni značaj umjetnosti i kulture. Godine 1985. Atena je s iznimnim uspjehom postala prva Europska prijestolnica kulture. Od 2011. godine dva grada iz zemalja članica Europske unije svake godine nose titulu Europske prijestolnice kulture, a do danas titulu je ponijelo šezdeset gradova zaključno s bugarskim Plovdivom i talijanskom Materom koji su EPK za 2019. godinu

dom Galwayom postati središte kulturnoga i političkoga života Europske unije. Nositelj titule Europske prijestolnice kulture je Grad Rijeka dok je javno trgovačko društvo Rijeka 2020 d.o.o., na čijem je čelu Emina Višnić, zaduženo za definiranje, provedbu i promociju programa.

PARTNERSTVO NA LOKALNOJ I NACIONALNOJ RAZINI

Projekt se realizira u sklopu partnerstva šest lokalnih i nacionalnih dionika, a to su: Grad Rijeka, Primorsko-goranska županija, Ministarstvo kulture, Ministarstvo turizma, Sveučilište u Rijeci i TZ grada Rijeke te u suradnji s oko 300 lokalnih, nacionalnih i međunarodnih partnera koji su nositelji pojedinih programa ili participiraju u njima. Program iza kojeg kao umjetnički ravnatelj stoji Slaven Tolj, a temelji se na Knjizi prijava (Bid Book), zaslužen je što je baš Rijeka izabrana za Europsku prijestolnicu kulture.

Ovim projektom želi se istaknuti bogatstvo i raznovrsnost europskih kultura, slaviti kulturne veze koje povezuju Europljane, povezati stanovnike različitih europskih država, promovirati njihovu multikulturalnost i višejezičnost, kao i uzajamno razumijevanje te potaknuti osjećaj europskoga građanstva. Sve

Tekst: www.rijeka2020.eu

Rijeka će 2020. godine biti Europska prijestolnica kulture i samim time oči europske javnosti bit će usmjerene prema Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i najvećoj hrvatskoj luci

Mandat Hrvatske u kulturnom predsjedanju Europom podudara se vremenski s političkim predsjedanjem Republike Hrvatske Vijećem Europske unije 2020.

godine, što je također jedinstven primjer u povijesti EU-a jer prvi put jedna zemlja istodobno ima priliku biti prijestolnica kulture i predsjedati Unijom.

Oba događaja ostvarit će sinergijski učinak u pozicioniranju Hrvatske na političkoj i kulturnoj mapi Europe. Tako će Rijeka 2020. godine zajedno s irskim gra-

Osvajanje titule Europske prijestolnice kulture povijesni je događaj od nacionalne važnosti i najveći europski kulturni projekt u Hrvatskoj od njezina osamostaljenja.

RIJEKA 2020
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

nica kulture u toj zemlji zbog čega će ne samo pobjednički grad, već i cijela Hrvatska biti u središtu europske pozornosti. Uvjeren sam da će titula Rijeci i okolnim područjima donijeti velike dugoročne kulturne, gospodarske i društvene koristi kao što je to bio slučaj i s mnogim dosadašnjim europskim prijestolnicama kulture", rekao je Tibor Navracsics, europski povjerenik zadužen za obrazovanje, kulturu, mlade i sport.

Ciljevi kandidature Grada Rijeke za Europsku prijestolnicu kulture 2020. godine su: kreirati mnogobrojne kulturne programe visoke umjetničke razine, s jakom europskom dimenzijom i transnacionalnom suradnjom, uključiti širok raspon građana kao sudionika programa i kao publiku, poboljšati kulturnu

studije pokazale su da je projekt Europske prijestolnice kulture iznimna prilika za urbanu obnovu, povećanje međunarodnoga profila grada, kao i poboljšanje imidža grada u očima njegovih stanovnika, povećanje vitalnosti kulturnoga života grada, međunarodne vidljivosti grada i turističkih rezultata.

Rijeka će u sklopu organizacije programa značajno unaprijediti i svoju infrastrukturu koristeći velikim dijelom sredstva EU-a, ali i proračunska sredstva Ministarstva kulture i Ministarstva turizma. Među velikim infrastrukturnim projektima ističu se novi Muzej grada Rijeke u obnovljenoj baroknoj palači bivše šećerane, novi Muzej moderne i suvremene umjetnosti, nova Gradska knjižnica, nova Dječja kuća, novi kulturni centar RiHub, novi izložbeni prostor Exportdrvo, a iz EU fondova obnovit će se i brod Galeb.

Hrvatski gradovi formalno su stekli uvjete za kandidiranje u srpnju 2012. godine kada je Europska komisija donijela prijedlog novoga rasporeda zemalja nakon 2019. godine. Grad Rijeka u tom je smislu već ostvario niz korisnih kontakata i konzultacija, sudjelovao u informativnim posjetima i panelima, posebno preko međunarodne mreže Les Rencontres koja okuplja bivše, aktualne i buduće europske prijestolnice kulture.

Jedinstven je primjer u povijesti EU-a da jedna zemlja istodobno ima priliku biti prijestolnica kulture i predsjedati Unijom.

DEVET GRADOVA KANDIDATA U KONKURENCIJU

Steve Green je istaknuo kako se odluka povjerenstva u procjenjivanju predloženih programa gradova nije temeljila samo na programima koje su pripremili za 2020. godinu, već i na svemu onome što namjeravaju ostvariti u i u godinama nakon što ponesu titulu Europske prijestolnice kulture. "Ključ je međunarodna dimenzija programa te titule, ona ispujava i prožima svaku poru života... To smo promatrali i tražili. Naglasak nije bio samo na umjetnosti, već na tome kako umjetnost i kultura služe i gradu i zemlji te Europi i njihovim građanima", napomenuo je Green.

"Hrvatska je najnovija članica Europske unije, kojoj je pristupila u srpnju 2013., a Rijeka će biti prva europska prijestol-

infrastrukturu, razviti vještine, kapacitete i upravljačke sposobnosti kulturnoga sektora i dr., promovirati grad i njegove kulturne programe te poboljšati međunarodnu orijentaciju i vidljivost grada Rijeke i čitave regije.

Grad Rijeka proveo je niz aktivnosti vezanih uz projekt kandidature za Europsku prijestolnicu kulture, a uz ostalo pokrenuta je i web stranica projekta na kojoj se mogu pronaći i sve vijesti o spomenutim aktivnostima – www.rijeka2020.eu. (Edi Jurković, glavni voditelj strateških komunikacija)

ENG In 2020 Rijeka will assume the title of European Capital of Culture. This will coincide with Croatia's turn to stand at the helm of the revolving presidency of the European Union in 2020, a European first, i.e. the first time one country has presided over the Union and held its culture capital crown.

PEDESET GODINA SAMOĆE

U Studiju Moderne galerije 'Josip Račić' u Zagrebu otvorena je izložba: *Trebotić - Pedeset godina samoće, Bochum 1968. - Split 2018.* Riječ je o umjetnikovoj 152. samostalnoj izložbi kojom se podsjeća na Trebotićeve početke u svijetu umjetnosti. Naime, u prosincu prije pedeset godina Galerija Rurhskog sveučilišta u Bochumu otvorena je Trebotićevom izložbom, čime je počela bogata i uspješna karijera hrvatskog umjetnika koji je svojim umjetničkim radom obogatio posljednjih pedeset godina hrvatske kulture.

"REGOČ" NA SUŠAKU

Predstava "Regoč" Ivane Brlić Mažuranić u adaptaciji i režiji Olje Lozice, nastala u suradnji Hrvatske drame HNK Ivana pl. Zajca sa studentima Glume i medija Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci, premijerno je izvedena na pozornici HKD-a na Sušaku. Div Regoč i sićušna vila Kosjenka u adaptaciji Olje Lozice nisu suprotstavljeni svojim razlikama, već razlike postaju drugi oblik sličnosti, postaju elementi koji će naglasiti ono što može biti zajedničko jednoj vili i jednom divu te tako stvaraju bajku u kojoj suprotnosti ne pripadaju različitim svjetovima, već predstavljaju bogatstvo svijeta u kojem živimo.

MAŠKARANI PLATAK

Tradicionalna manifestacija "Maškarani Platak" bila je ove godine pun pogodak zahvaljujući maškarama koje se nisu prepale snijega, ali i milošću vremena koje je stvorilo idealne uvjete za snježnu maškaranu povorku koja je ove godine prvi put organizirana od Malog doma do Velikog doma. I maškare i ljubitelji snijega dobili su jedinstvenu priliku da im se skijaški i sanjkaški vikend ureže u pamćenje, ali i ostane zapisan na memorijama pametnih telefona jer je karnevalska povorka izazvala veliko zanimanje svih okupljenih na Platu. A bilo ih je stvarno puno. Na "Maškaranom Platu" sudjelovalo je 13 karnevalskih grupa u kojima je bilo oko 250 maškara. (izvor Novi list)

KARDINAL I RABINI NA MOLITVENOME SUSRETU

U povodu Međunarodnoga dana sjećanja na žrtve holokausta ispred zagrebačke katedrale održan je molitveno-komemorativni susret u organizaciji Zagrebačke nadbiskupije i Židovskoga informativno-obrazovnog centra Hatikva. Na susretu su molitvom sudjelovali zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić i rabini. - Spomen i u židovstvu i u kršćanstvu na živ način povezuje prošlost i sadašnjost jer dok se spominjemo žrtava neljudskoga postupanja i pokušaja da se uništi židovski narod, susrećemo se s tajnom zla, ali ga ne gledamo samo u okvirima prošlosti, nego smo ga svjesni i u sadašnjosti - istaknuo je u kardinal Josip Bozanić.

OSVJEŽEN POSTAV GALERIJE EMANUELA VIDOVIĆA

U utorak, 22. siječnja 2019. godine, za posjetitelje je svoja vrata ponovno otvorila Galerija Emanuela Vidovića koja je bila privremeno zatvorena zbog redovitog održavanja prostora, izvijestili su iz Muzeja grada Splita. Osvježeni stalni postav s djelima splitskog slikara i nove detalje u interijeru Galerije posjetitelji su mogli vidjeti besplatno od dana otvorenja sve do Noći muzeja 1. veljače.

'MI SMO RANJENA ZAJEDNICA'

Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović primila je Tomislava Žigmanova, zastupnika u Narodnoj skupštini Republike Srbije i izaslanstvo Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji. "Hrvatska zajednica u Srbiji je institucionalno slabo razvijena, mi smo ranjena zajednica, mi smo zajednica koja ima najmanji bruto nacionalni dohodak u Europi, mi smo najsiriromašniji Hrvati na svijetu, živimo u vrlo nepovoljnom društvenom ambijentu gdje više od 50 posto građana misli o Hrvatima iznimno negativno, gdje su napetosti u odnosima između dvije zemlje u protekloj godini bile na najvišoj razini", rekao je Žigmanov nakon sastanka s predsjednicom.

JUG CO OSVOJIO KUP

Vaterpolisti Juga CO pobjednici su Hrvatskog kupa za ovu sezonu. Oni su u finalu igranom u Dubrovniku svladali Mladost s 8 - 7. Dubrovčani- ma je ovo 14. naslov pobjednika Kupa, a četvrti zaredom do kojega su došli u neizvjesnoj utakmici u kojoj su u posljednje tri minute preokrenuli zaostatak 6 - 7 u pobjedu 8 - 7. Joković je s tri gola predvodio Jug, dva pogotka dao je Fatović, a jednom su se u strijelce upisali Lončar, Benić i Merkulov. Za Mladost tri pogotka postigao je Miloš, a po jedan Ćuk, Lazić, Radu i Buljubašić.

PREMINUO LEGENDARNI KOŠARKAŠKI TRENER BOŠKO PEPSI BOŽIĆ

Legendarni trener i utemeljitelj Košarkaškog kluba Zagreb te bivši izbornik hrvatske muške reprezentacije Boško Pepsi Božić preminuo je 27. prosinca u Zagrebu u 67. godini, mjesec dana nakon što mu je dodijeljena Državna nagrada za sport "Franjo Bučar". Boško Božić osnovao je 1970. godine s grupom prijatelja i košarkaških entuzijasta Košarkaški klub Siget, da bi nakon četiri godine igrački dres zamijenio trenerskom ulogom, a 1976. godine klub je prerastao kvartovske okvire i preimenovan je u KK Novi Zagreb. Božić ga je u trenerskoj ulozi doveo sve do prvoligaškog društva u bivšoj državi. U samostalnoj Hrvatskoj klub je promijenio ime i postao KK Zagreb, a najveći uspjeh ostvario je 2011. godine kada je osvojio naslov prvaka Hrvatske. Boško Božić bio je i izbornik hrvatske muške reprezentacije koju je vodio 1999. godine na Europskom prvenstvu u Francuskoj.

SKIJANJE: PLASMANI KARIJERA NAŠIH SLALOMAŠA

U slalomskim utrckama skijaša za Svjetski kup, održanim u prosincu i siječnju, mladi hrvatski reprezentativci postigli su vrlo dobre rezultate, a trojica su ostvarili i plasman karijere. U Madonni di Campiglio Istok Rodeš skočio je s 27. mjesta u prvoj vožnji na sedmo u ukupnome redoslijedu, a Matej Vidović je osvajanjem 18. mjesta također ostvario rezultat karijere. Na 10. slalomu Svjetskoga kupa na našem Sljemenu Rodeš je ponovno bio sedmi, Matej Vidović 15., opet s najboljim osobnim plasmanom, a Elias Kolega 20. Sjajan rezultat ostvario je Elias Kolega u Adelbodenu. Odvoživši utrku života, osvojio je šesto mjesto. U Wengen su opet bili dobri Elias i Matej plasiravši se na 18. odnosno 23. mjesto, a dobru formu Elias Kolega potvrdio je i u Kitzbuehelu gdje je bio 21.

SP RUKOMETAŠI: HRVATSKA ŠESTA

Hrvatska muška rukometna reprezentacija natjecanje na ovogodišnjem Svjetskom prvenstvu u Njemačkoj i Danskoj okončala je na šestome mjestu. U susretu za peto mjesto bolja od Hrvatske je u Herningu bila Švedska s 34 - 28. Naši rukometaši tri dana ranije osigurali su nastup u kvalifikacijama za nastup na Olimpijskim igrama u Tokiju 2020. godine zahvaljujući 23 - 20 pobjedi protiv aktualnoga svjetskog prvaka Francuske u susretu posljednjeg kola skupine i drugog kruga natjecanja po skupinama. Nakon svih pet pobjeda u skupini u prvom krugu protiv Islanda, Japana, Makedonije, Španjolske i Bahreina, Kauboji su u drugom krugu izgubili od Brazila i domaćina Njemačke i time ostali bez polufinala.

LANA PETRANOVIĆ I SOUZA-KORDEIRU OSMI NA EP U UMJETNIČKOM KLIZANJU

Hrvatski sportski par Lana Petranović i Antonio Souza-Kordeiru osvojili su krajem siječnja osmo mjesto na Europskom prvenstvu u umjetničkom klizanju u Minsku. Lana Petranović i Antonio Souza-Kordeiru bili su 10. nakon kratkog programa, ali su svojom izvedbom slobodnog programa popravili plasman i na kraju su završili na osmome mjestu. Zlato je osvojio francuski par Vanessa James i Morgan Cipres, Rusi Jevgenija Tarasova i Vladimir Morozov, koji su bili prvaci na prethodna dva EP-a, morali su se zadovoljiti srebrom, dok je bronca pripala njihovim sunarodnjacima Aleksandri Boikovoj i Dmitriju Kozlovskom.

ABA: CEDEVITA NANIJELA PRVI PORAZ CRVENOJ ZVEZDI

Košarkaši Cedeвите u susretu 17. kola regionalne ABA lige, krajem siječnja, u Domu sportova u Zagrebu svladali su vodeću Crvenu zvezdu s 84 - 68. Hrvatski prvak time je nanio prvi poraz Crvenoj zvezdi ove sezone u ABA ligi, a do nje je stigao sjajnom igrom u drugoj i trećoj četvrtini koje je dobio s kombiniranih 49 - 25. Jacob Pullen ubacio je 15 koševa za Cedevitu, Justin Cobbs je dodao 14, a Filip Krušlin 13, dok je Ognjen Dobrić sa 17 koševa predvodio Crvenu zvezdu. S omjerom pobjeda i poraza 12 - 5 Cedevida je druga na ljestvici, iza Crvene zvezde koja je uvjerljivo vodeća sa 16 - 1.

Ne propustite publikaciju HMI!

Hrvatski iseljenički zbornik 2019. sa sažetcima na engleskom i španjolskom jeziku ima osam tematskih cjelina – naslovljenih *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Baština, Mostovi, Povjesnica, Duhovnost, Znanost* te *Nove knjige* – koje se sastoje od 32 samostalna autorska priloga. Građa je raspoređena na 436 stranica i ilustrirana s 110 fotografija, zrcaleći iseljenička postignuća od umjetnosti do znanosti. Suvremeno iseljavanje iz više perspektiva opisuju pronicljivi istraživači iz Zagreba, Toronta i Sydneya. Autori Matičina ljetopisa činjenično ruše stereotipe o našoj dijaspori, predočavajući nam autentičan mozaik stvaralaštva hrvatskog iseljeništva 21. stoljeća čiji naraštaji stvaraju izvan domovine u višejezičnim i višekulturnim sredinama razvijenoga svijeta.

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

**Pretplata na *Hrvatski iseljenički zbornik* / Subscription to *Croatian Emigrant Almanac* /
Suscripción al Anuario para la Emigración Croata**

Godišnja pretplata iznosi / Yearly Subscription rate *Croatian Emigrant Almanac*/ Precio de la suscripción anual:
15 USD, 20 CAD, 20 AUD, 15 EUR, 80 KN

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia / Croacia
Tel: ++385 1 61 15 116
E-mail: matica@matis.hr

Žiro račun za uplatu u kunama / Domestic Currency Account (in kuna) / Cuenta en Moneda Nacional (en kunas):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305 Hrvatska poštanska banka, Zagreb

Devizni račun / Foreign Currency Account / Cuenta en Moneda Extranjera:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 SWIFT CODE: PBZGHR2X, Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50, Zagreb, Hrvatska